

**Liber de gestis ac trina b[ea]tissimor[um] triu[m] regum
tra[n]slac[i]o[n]e : q[ui] gencium p[ri]micie [et] exe[m]plar
salutis omniu[m] fueru[n]t chr[ist]ianor[um] ...**

<https://hdl.handle.net/1874/461458>

2

Reuerendissimo in xpo patri
ac dño domino florēcio de weuel
kouen diuina puidēcia monastei
ensis ecclesie episcopo dignissimo
capi. pmiū.

Om venerādisiō
rū trium magorū.
p̄moxerū? trium re
gū gloriosissimo
rū vniuersus mū
d? ab ortu solis vsq; ad occasū
laudib? a meritis iam sit plen?
Sed ortus solis p̄ut radijs. sic
a ipsorū triū regū scōrū meritis
p̄fulget. Nam in ipso solis ortu
videlicet in oriente. v̄x deum a ho
minē. eorū munerib? v̄ris a misti
cis iudez tres reges bti in carne vi
uentes. quesierūt a adorauerunt.
Et primicie genā a ex gentibus
p̄mice virginū. ipsū ortum solis
p̄ fidem genā p̄mitus dedica
uerūt. In quē tamē ortum solis
eius occasus quasi aurora valde
rutilans. clarā auram seq̄ntem p̄
signans iā refulgē. Nam ipsum
occasū solis p̄fati tres reges eo
rū reliquijs venerādis a signis.
carne soluti multipliciter ornaue
rūt. a in ipso solis occasu primi
cias suas. a fidē genā virtuti
b? a signis approbauerūt. h̄ q̄i
solis ortu. quo in humanis ege
runt adhuc q̄ plurima in diuer
fis libris a locis de ipsorum meri
tis adibus a gestis sint scripta.
que in occasu solis. adhuc forsan n̄

fuerunt a sint incognita s̄m visu
auditū a relatiū in honorē dei ac
marie virginis ei? matris glori
ose. ac ipsorū trium regū btorū
aliquā v̄stro iussu sunt a scripta.
a diuersis libris in vnum reda
cta.

Materia vero istorū trium
regū btorū. ex p̄phetia
balaam sacerdotis madian. p̄phe
te gentilis originē traxit. qui int̄
plurima alia p̄phetādo sic ait. Ori
etur stella ex iacob a exurget ho
mo de israel. dñabitur omnium
genā. p̄ut in veteri testamēto
plem? cōtinetur. De isto balaam
est altricatio in oriente inter xp̄i
anōs a iudeos. Nā iudei in libris
suis dicunt balaam nō p̄phetā s̄
ariolū fuisse. a arte magica a dya
bolica p̄phetasse. quapropter in
scripturis. ariolus a nō p̄pha me
rito debz appellari. v̄nde libri cri
stianorū in oppositū dicunt. alle
gant q̄ balaam fuit gētilis. a fu
it p̄mus p̄pheta genā ex genti
bus. a valde gloriose de incarna
cōne istorū triū regū aduentu p̄
phetavit. Nam si eius p̄phetia. ex
arte magica vel dyabolica fuisset.
ipsū diabol? ad maledicēdū isrl̄
nō p̄hibuisset. s̄ magis fouisset.
ad h̄ ipsū p̄mouisset. h̄ de? mag
nam dilectōez a p̄municōem p̄ a
gelum suū ipsi balaam signis de
monstrauit. anq̄ ipsum p̄ malū
suum cōsiliū ad iracundiam p̄

nocauit / h ut iam dictū est. qz ba
 laā fuit gentilis a p̄m? app̄a gē
 cum ex gentib? a nō ex iudeis / iō
 qz iudei balaā in libris eoz ip̄s
Variolū appellat a detestant / Edā i
 ijsdē libris est q̄stio. de b̄tō Job.
quē dñs ore suo cōmendauit. de
q̄ iudei parz vel nil obseruat. ex q̄
 fuit gentilis a nō ex hebreis / sed
 ad excusacōez a palliacōez eoz di
 cūt. qz iob fuit an̄ legē tpib? moi
 si / h habitauerit in mesopotamia /
 cū tñ scriptuā dicat qz fuerit i ter
 ra hus in syria. a habitauit i qua
 dā villa q̄ nunc ibidez sabab vo
 catur / q̄ distat a damasco fere p
 vnā dietā in qua eius sepulchrz
 in p̄ntez diem demonstrat / a iuxta
eandē villā in campo bt̄is paul?
 fuit p̄stratus a ouersus / Itaqz iu
 dei om̄ia q̄ p balaā a bt̄m iob fue
 rūt a sunt dca a p̄phata penit? nil
 obseruant / h in libris eoz detestā
 tur. de quib? p singula longū eēt
 enarrare / het ad p̄positū redeat.
Q Um post egres / Ca. iij.
fionē filiorū isrl de egip
to onem ibidem a circuz
 terrā sibi subingassent a eoz tior
 a tremor sup om̄es gentes in ori
 ente a regna cecidisset. a in omni
 bus ptib? a terris. ac regnis ori
 entis pre illis nullus intrare fuit
 ausus / Extunc quidā mons noie
vaus. qd̄ ibidem victoralis dictū
tur in oriente fuit situs. a adhue
 mons vaus in p̄sentem diem est

vocatus / h sup hunc montem p̄
 mo p̄ filiis israhel / a postmodū
 p̄ romamis die ac nocte per spe
 culatores indorum custodie ob
 seruabantur / ita qz quecumqz par
tes a regna indorum manu arma
ta intrare proponebāt. extunc de
nocte per ignez a de die per fumū.
 per speculatores aliorum mon
 um. speculatoribus in ip̄so mōte
 vaus existentibus declābant a si
 gnificabant / Nam idem mons
 vaus. om̄es alios montes illarū
 ptium a terrarū orientis a indorū
 altitudine excelebat a excellit / a
 extunc speculatores hui? montis
 vaus. speculatoribus aliorū mon
 tium ijsdem signis die ac nocte
 significabant / a tūc visis talibz
 signis. vniuerse terre a regiones
 se precauebant / vel ad resistendū
se p̄pabant. Vnde dum tempo
ribz illis p balaā tam gloriose
essz p̄phetatum. Orietur stella ex
iaco. a exurgz homo de israhel et
dñabitur omniū gendū. Extūc
 huius p̄phetie implecionem qz
 homo exurgerz qui dominaretur
 omniū gendū / om̄es maiores
 natu a vniuersus populus in in
 dia a oriente multū desiderabant
 a speculatoribus huius montis
 vaus cōmiserunt / ip̄s qz muneā
p̄miserit. ut si die vel nocte aliqd̄
lumē. vel sp̄d? insolitū i aere. celo
vel firmam̄to remoto. lōge l̄ppe
 discernere. quod ip̄s p̄tin?

annūciarent et demandaret et sic
de pmissis omnibus in vniuersis p
tibus et terris orientis per longa te
pora de pmissis omnibus communis
fama permanit et ex huius montis
nomine prout subsequitur postmo
dum adhuc in india in oriente ma
xima progenies surrexit que ibidem
adhuc nobilis progenies de vasis
vocatur in presentem diem. Nec est
ea maior et nobilior vel potēior p
genies in omnibus terris et regnis
orientis et ipsa progenies ex stirpe
regali melchior qui domino aurum
obtulit processit et surrexisset puti
feri audietur.

¶ Ca. iiii.

Quoniam autem circa annos do
mini. Millesio ducētes
mo. gloriosa ciuitas akon.
que p^{re}terit akers vocatur in sua
gloria et virtute florere et per quod
plurimos nobilissimos principes.
nobiles et barones et diuersorum
religiosorum ordines et alios diues
sos et varios diuersarum nacionum
et condicionum homines. ditissime et
gloriosissime esset inhabitata et eius
nomen ad extrema mundi puenisset
et ad eam diuerse sub celo na
tiones tribus et lingue affluebant
et omnia mundi mercimonia mi
ra et rara ac monstra ibidem per terrarum et
mare deferbant et portabantur
et ad vltimum terre ipsius ciuitatis
akers nobilitas et gloria ac potē
tia fuit nominata et propter huius
fama et mirabilia maiores natu

ex hac progenie vasis de india in
akon puenerunt. videtes ibidem
omnia esse maiora et mirabiliora quam
in india et partibus orientis au
diat et tunc causa delectationis
ibidem permanserunt. et fortissimum
et pulcherrimum castrum in akon
modo et forma regali construxerunt
et quod plurima rara et mirabilia ac
nobilissima ornamenta. et clenodi
a ditissima more regio de india et
orientem secum ibidem portare fece
runt et detulerunt inter que pre
cipua dyadema aureum gemis et a
liis preciosissimis lapidibus et mar
garitis ornatu habuerunt qui
summitate fuerunt et steterunt cum si
gno crucis littere caldayce et stel
le in forma et similitudine prout
tribus regibus beatis in nativita
te domini apparuit illud dyadema
asseruerunt fuisse Melchior regis
nubye qui domino aurum obtulit.
¶ Et per illud dyadema deus per meri
ta ipsorum trium regum beatorum ibi
dem quod plurimas vexaciones et vari
as infirmitates ab hominibus de
pulit et iumentis et cuiusque epile
tico. morbum caducum habenti in ca
su imponebatur. statim surrexit
sanus et illud dyadema cum quod plu
ribus aliis nobilissimis ornamē
tis magister et ordo temporalium per
maximum thesaurum sibi attraxerunt
ex quibus dudum maximum fructum
habuerunt et post destructionem or
dinis ipsorum quo illud dyadema

replarioz

cum alijs plurib? et multimodis
ornamentis permanserunt in pntē di
em ignoratur de quib? magnus
pland? fuit in pntibus ill? p tēpo
ra longiora. ¶ Ceter? iñdem pñci
pes de vasis portauerunt secū et de
tulerunt de india libros hebrayce
et caldayce scriptos de vita et ge
stis et oibus materijs triū regū
btōz qui in Acon in galliā fue
runt trāslati et transcripti in ip
s pntibus apud quosdā pñces et
nobiles idem libri trāslati in alijs
pntibus adhuc permanserunt et ex
ipsis libris trāscriptis et ex audi
tu et visu et alioz relatu hęc sunt
scripta et quedā ex alijs diuersis
libris et sermōib? et omelijs sūt
extricta et hīs addita pntibus
sūt inserta in hoc libello in vñ
scripta et redacta in ones pñoge
mita b? stirpis vasis stella cū sig
no crucis in forma put ip? tribus
regib? in natiuitate dñi apparuit
hnt in eoz armis et vexill? in pñe
tez die? fuit et ē in oriēte et in oī
b? pntibus et ultramaris cōsuetudis
q? oib? exerātibus et bell? xpianorū
et sarracenos. sp signū crucis pri
mū exātū pñessit in noie et hōre
triū regū btōz sūm exerātū vexil
lū cū stella añcessit et vt ad appo
sitū redeatur. ¶ Ca. v.

Quoniam sic sup? dictū ē itaq?
hec stella p balaā apphata
supra dictū mōtez vasis p longa
tpa p speculatores expectaret.

quāto plus tunc expectabat tan
to magis apud indos et caldeos
ip? stelle fama qñdie accreuit
et augebasset ab oīb? desidera
batur. ¶ Tpius ezechie regis iude
pphetavit ysaias de virginis pa
titudine gloriose. Ecce virgo cō
cipiet et piet filiū qñet hui? ysai
ie tēpibus idē ezechias rex iude
egrotauit vsq? ad mortē cū cum
idē ysaias nomine dñi diceret mor
tem sibi imminere. Extūc idē Eze
chias rex versus pietem fleuit nō
metu mortis sed qz filio caruit et
pmissio abrahe et dauid ac pphe
cie balaā et ysaię in ipso deberent
deficere et pire. ¶ Vñ domin? ei? mī
sertus et quādecim annos vite sue
addidit sup quibus ipse ezechi
as signū pñit q? sol retro cederet
versus suū ortū qd cum dñs ad
mīssisset et sol versus suū ortū p
impossibile retro cēssisset. Extūc
caldei qui tunc tpius in astrolo
gia multum delectabatur viso tā
raro et insolito signo in sole et i ce
lo ultra modū mirabant? et au
dita fama qd ppter ezechia regē
iude hoc signū adū fuerat extūc
sibi qplurima mīera mīserūt et
ip? adorare pposuerūt et qz ezechi
as ex meā sui cordis simplicitate
hoc dissilauit nō dās glām dñi
exinde in aliquale simplici? arro
gāciā sui cordis fuerit lapsus q
re dñs aliquātulū cōtra eū cōmo
tus omnia q caldeis et nuncijs de

monstrauit in babiloniā ppter
hoc deferri debere eidē ezechie regi
p eundem p̄saiā demandauit p̄t
in biblia plenius cōtinentur. Nā
licz ezechias rex iude esset natus
q̄ in sole q̄ in celo ppter ipsum taz
rarum q̄ insolitū signum essz scm̄
tamē ipse non erat ille homo qui
exurgerz de isrl̄ q̄ dñaretur omni
um gēciū p̄t balaam pphauit
Et est sciendū q̄ caldei q̄ greci tūc
tpibus in astrologia multuz va
cabant q̄ delectabant̄ ita vt ancil
le dom̄ ecā scirent cursus astroz
q̄ planetaz et adhuc quotidie q̄
assidue in oriente q̄ p̄tibus vltra
marinis astrologie cōmuniter in
fistunt q̄ specialiter reges q̄ prin
cipes qui astrologos q̄ alios ma
gistros in hac arte tritos de lon
ginquis p̄tibus sub eoz stipēdijs
vocare faciunt in p̄sentem diem.
Ceterz post ezechia regnauit
manasses qui p̄saiam interfecit.
post quē regnauit amon q̄ post
hunc regnauit yosias cuius tpi
bus pphetauit iheremias. q̄ in ip
sius tpiibus regnauit mathim si
cuius tpiibus nabuchodonosor q̄
caldei iherusalē obsiderūt q̄ destru
erunt q̄ omnia vasa q̄ ornamēta
de templo dñi q̄ de domo regis p
ut ysayas predixit in babiloni
am que a iherl̄m circa quinquagin
ta dietas distat q̄ iudōs captiuos
duxerunt q̄ ibidem in captiuitate
septuaginta annis p̄miserunt.

quibz iheremias ppheta misit et
dedit libruz legis dñi q̄ pphedias
ne obliuiscerentur prout biblia
testatur q̄ in hac captiuitate ppha
uit daniel sub typo de virginis
p̄tu multuz gl̄ose de lapide obsci
so monte sine manibz cōscidenauz
q̄ inter cetera pphetauit iudeis di
cēs. Cum uenerit s̄ctus cōz cessa
bit vñctio vestra q̄c Et extūc cyr̄
rex p̄sarum q̄ caldei ōnes libros
iudeoz q̄ pphedias p̄saię iheremie
danielis q̄ michę ac balaam et
alioz pphetaz de hebrayco in cal
daycum transscribere q̄ trāsferre
fecerunt q̄ p̄ceperunt inter q̄s q̄
plurima inuenerūt q̄ p caldeos q̄
p̄sas s̄m ipsas pphedias deberent
adimpleri q̄ specialit̄ de pphēcia
balaam pphete gentilis. qui int̄
cetera ait. Oñes stella ex iacob et
exurgz homo ex isrl̄ q̄ dñabit ōm̄
um gēciū has pphedias q̄ libros
p iudōz legis doctores scribas et
mgios q̄ interpt̄es caldei q̄ p̄se eis
exponere q̄ interpretari q̄ declarare
fecerūt q̄ ex illo tpe indi caldei et
p̄se in expectacōe huius stelle p ba
laā itaqz pphetate ardentiores q̄
studio hōēs sunt effc̄ q̄d ex maḡ
p̄uidēcia dñi ad cōsolacōez q̄ fi
dē n̄az scia? ecē scm̄ q̄ balaā p̄m?
ppha ex gētibz ecē p stellā p̄mici
as vocacōez gēciū pphauit cū dix
it. Oñes stella ex iacob q̄ exurgz
hō de isrl̄ q̄ dñabit ōm̄ gēciū q̄
hāc vocacōez gētiū de? p suam

nativitate p hos tres reges p m d
as ipsaz gēciū p m t? incepit a p
fecit/ licz pse a caldei gētiles eēnt
tamen in hīs libris a p p hēcijs p
ut in libris iudeoz repererūt m l
hesitabant. scientes plenissime q
quecūq; domū p p seruos suos p
phetas p m seiat: potens eēt fao
re a implere/ a extunc dūo decim
studiosiores in astrologia a ma
gis doctos ex ōmib? eoz terris et
regnis elegerūt/ quos sub magis
eoz stipendijs habuerūt/ ex qbus
dum aliquē decedere attingerz alī
doct? vel studiosus loco defuncti
stitueret. Et hī duodecī in mon
te vaus de quo supra dictū est al
finatim hāc stellā debebāt obser
uare diligēter a expectare. Verū
tamen non tū stellam s; homines
q omniū gēciūz dñaret quē stel
la significar? anxie expectabant. /
¶ **A**fferūt indi a caldei qui iherlm a
ad alias circa ptes causa pēgrina
tionis a mercimoniūz vel delecta
tionis frequē pueniunt qui p
maiori pte omnes in astrologia
sunt p m a docti/ q in iudea a alijs
circa regionibus multe stelle de
nocte appareant a discernātur q
in india a caldea a p fide non vide
antur/ a eōuerso q plurime stel
le rare in india caldea a p fide de
nocte appareant quē etiā in iuda
a in alijs circa locis nō videant?
a specialiter sup istū montē vaus
in aura clara q plurime stelle rare

de nocte discernant? que sub mō
tem non pnt considerari. Et etiā
dicunt q ipse mons omēs alios
mōtes orientis altitudie excedat
a excellat/ a desup nō sit maioris
capacitatis q vna pulchrē stet ca
pella quā ipi tres reges bti fieri
fecerūt/ ex lignis a lapidib? desu
p sumptis. ¶ **N**ā ipse mōs sit tam
accliu? q p plurimos gradus et
circuitus desup ascēdatur/ a ipse
mons in gyro a circuitu rubis et
herbis ac diuersis specialib? arbo
rib? nobilib? multū sit formosus
a amen? alioqñ pre altitudie tā
arte ipi mōtē null? ascēdere pos
set/ a ab illo monte omēs regioes
orientis p montana a signa a stel
las vndiq; lucide cōsideretur. ¶ **E**t
dicunt etiā q supra ipsam capel
lam stet colūna lapidea mire alti
tudinis a pulchritudinis desup
artificialiter facta/ in cuius sum
mate stet stella multū magna op
time deaurata/ que seuertere solet
contra ventum que de die ex solis
resplendore a lune de nocte in lon
ginquis locis videatur a q plu
rima de hō monte dicūt mira de q
b? dicere ess; longū/ s; vt ad appo
sitū redeatur. ¶ **C**ap. vi.

Quā autē vt de p dōrib?
misereri voluit a remisset
plenitudo temporis in quo
deus filium suū v m gemitū m m tte
re voluit in mūdū de maria vgi
ne nascitur. ¶ In ipso em tempore

octauian? augustus fiena rōmai
imperij monarchiā p vniuersū
rexit mundū / a āno eius imperij
quadagesimosecūdo put lucas
narrat Exijt edictū ab eodē celsae
augusto vt describeretur vniuer
sus orbis / a hec descriptio prima
facta est sub p̄fide syrie cyrino / et
ibant om̄es vt p̄fiterentur singu
li in suā ciuitatem / Ascēdit autē
a ioseph a galilea de ciuitate na
zareth in iudeā ciuitatē dauid q̄
vocatur bethleem / eo q̄ esset de do
mo a familia dauid vt p̄fiteret
cum maria sibi vxore desposata
pregnāte / Factū est autē cū eēnt
ibi: impleti sūt dies marie vt pa
reret / pepit filium suū priogeitū
a pannis inuoluit eum / a reclina
uit eum in presepio / q̄ non erat
ei locus in diuersorio Et pastoēs
erant in eadē regione custodiētes
vigilias noctis supra gregē suū
a ecce angelus domini stetit iuxta
illos / a claritas dei circumfulsit il
los / a timuerūt timore magno / et
dixit illis angelus - nolite timē / ec
ce enī euangeliso vobis gaudiū
magnum / quod erit om̄i populo - q̄
natus est vobis hodie saluator q̄
est x̄ps dñs in ciuitate dauid / Et
hoc erit vobis signū / Inuenietis i
fantem / p̄anis inuolutū / a positū
in presepio / a subito facta est cum
angelo multitudo celestis milicie
laudandū deū a dicendū gloria
in altissimis deo a in terra pax ho

minib? bone volūtatis / Et sciendū
est q̄ bethleem nō videt vñq̄ fu
isse magne reputacōis vel quanti
tatis / a habet petrosū fundum ita
q̄ sint ibi multe caueine a spelun
ce s̄bterraneae / a distat ab iherusa
lem ad duo pua miliaia illi? pa
tri? est nūc opidū non magnū
sed dicitur ciuitas dauid / p̄ eo q̄
dō ex ea fuit natus / a in ipso loco
quo quondā stetit a fuit domus
ysai p̄is dō a in quo etiā nat? fu
it dauid a in regē isrl p̄ samuele
vñct? In eodem etiā loco deus de
maria virgine homo fuit natus
a et iste locus fuit in fine vni? pla
teae que tūc ibidem platea coopta
vocabatur / q̄ p̄ inestimabili so
lis feruore cum pannis nigris a
huiusmōi rebus p̄ut ibidem est
cōsuetudinīs desup fuit coopta
Et i hac platea quotidie diuerse
res a specialiter antiqua vestimē
ta a alia mueliz vetera ornamen
ta vendebātur / a semel in septima
na diuersarū rerū fuit in hac pla
tea cōmune forū / a specialiter lig
norū a in ipso loco qui itaq̄ fuit
in fine hui? plateae quo quondā
stetit a fuit dom? dō a ysai sui pa
tris fuit a adhuc remāsit tuguri
um a n̄ vñā speluncani in rupe fa
ctam in modū pui cellarij forma
tā a in ip̄sa spelūca ysai pat̄ dō a
ali? homines hui? loci a dom? p̄
modū habitatores p̄ feruore so
lis aliqua necessaria reponēbant

Et est sciendū q̄ in omnibus
partib⁹ vltimarim⁹ ciuitatib⁹
et villis in quib⁹ aliqua vis con
sistit ab antiquo fuit et est adhuc
consuetudin⁹ q̄ sunt in ipsis do
mus speciales que ibidem Althā
vocantur et in hijs domibus sūt
muli et equi et asini ac cameli vt
dum aliquis peregrin⁹ mercator
vel viator tēdit ad aliquem locū
longe vel p̄pe et si indig⁹ aliquo
equo vel animali aut iumento pro
se vel suis reb⁹ vel mercionib⁹ ad
portādum vel equitādum ille va
dit ad talem domū et p̄cio cōdu
cit quodcūq; animal sibi placet
et cū peruenerit ad aliā ciuitatem
qua tēdit extūc dispositis suis re
bus dimittit illō animal qd con
duxit in tali domo que ibidem eā
am althā vocatur in qua itaq;
etiā talia animalia cōducuntur
et extūc custos illius domi⁹ recipit
ipm animal et pabulat⁹ dum po
terit domo suo cū lucro remit
tit vel si nō statim sibi remittere
poterit extūc ipsum equum vel
animal extra ciuitatem dūcit ad
viā et tunc solum reuertit⁹ ad ciui
tatem et ad domū domini sui quā
exiuit et tale pactū et consuetudiez
habent int̄ se omnes custodes taliū
domorū predictarū naz quis cu
stos taliū domorū agnoscit equos
et animalia alterius noiatum licet re
mote distent et talia animalia q̄ itaq;
cōducunt nō sciūt omnia itinera et se

piissime p̄ longā viam sola reuer
tunt⁹ absq; aliquo piculo animalū
furū vel latronū et tales dom⁹ in
q̄bus itaq; talia animalia querunt⁹
et p̄cio cōducuntur sūt illarū p̄ci
um regū et terrarum dñorū qui
ex hijs magnū recipiūt theolom
um et custodes taliū domorū etia;
ex hijs mag⁹ lucra cōsequuntur et
huiusmodi domus quōdam añ na
tuitatē domi fuit i loco q̄ deus do
mo natus fuit. **D**ed t̄pibus na
tuitatis domi ipsa domus totali
ter fuit destructa ita q̄ in ipso lo
co pemit⁹ nīl remanserat nisi par
uum vel vile tuguriū añ ipsaz
speluncam sed parietes fictiles
et muri lapidei diruti adhuc ibi
dem steterunt et sup̄ arcam ip̄s⁹
loci atē ipsum tuguriū panes
vendebantur nam consuetudin⁹
est in omnib⁹ partibus orientis
q̄ in omnibus ciuitatibus et vil
lis nisi in vno loco panes cōpor
tantur et venduntur et de omnib⁹
venditis reges et terrarum domi
ni de vespere recipiunt partes su
as et post q̄ dauid rex israhel fu
effectus extūc postmodum dom⁹
ysai patris sui ad vsus regio⁹ p̄
manhit sed procedente tempore
cum iherusalem et tota circumter
ra toties fuit destructa de ipsa do
mo null⁹ curauit si p̄māsit et fuit
tōliter destructa ita q̄ nīl nī muri
lapidei et fictiles diruti ibidē ad
huc p̄māsert⁹ i ei⁹ area ut dcm ē

panes vendebant in signis q̄ lo-
cus ad vñs regios pmaneret
sed in spelunca et tugurio ligna et
bmōi cōmunia que ad for̄ pue-
nerant et vendi nō poterant et sup
manserāt quousq̄ vendi poterāt
r̄ponebātur. asini et animalia vil-
lanor̄ que ad forum puenerant
ibide in et circū tugurium ligabā-
tur et cum vt predictū est omnis
populus vtriusq̄ sexus ppter edi-
cium cesaris ad pfitendum quis
ad ciuitatē et villam de qua natus
erat redisset et conuēssit. extunc io-
seph cum mariā tarde i crepuscu-
lo et qz tarde erat et omia loca et ho-
spida eēnt occupata et hominib?
extraneis et hospitibus essent ple-
na et qz paupes erant totam ciui-
tatem circūbāt et nullus eos ho-
spitare volebat et specialiter au-
tōm̄ines vidissent mariā iuuenē-
lam sup asinum sedentem itinere
lassa gementē et suspirantem ac
graudam partuiq̄ vicinā in to-
ta ciuitate nullus eam in tectū vel
hospiciū vel domū recipere voluit.
Vir ioseph mariā in illud tugu-
rium et speluncā duxit de quibus
tūc null? homo curauit et ipsa spe-
lunca eadem nocte de? p nobis i
tanta paup̄tate de mariavirgine
absq̄ dolo et p̄tus prout deuit. fu-
it homo natus et in ipso tugurio
ante spelūcam adhuc puum p̄se-
pe lapideum circa vñ? vlne longi-
tudinem lōgum in muro muratū

adhuc ibide ab antiquo remāsit /
ad qd̄ hos paupes quē etiā nūf
q̄ hospitare potuit fuit alligatus
iux̄ quē etiā ioseph asinū suū alli-
gauit et in illō presepe btā virgo
māria puulū suū vagietez pāmī
vilib? muolutū añ asinū et bouez
put melius potuit in fenū posuit
et reclinauit. Vñ est sciendū q̄ in
ōmib? ptibus oriētis est cōsuetu-
dimis q̄ in ōmib? stabulis sūt q̄
plurima p̄sepe lutea vel lapidea
et vñq̄d̄q̄ presepe est circa triū
p̄dum lōgitudinez ita q̄ semper
quis equ? vel animal habz p se
suū p̄sepe speciale et tale vñ p̄
sepe lapideum in tugurio ab āti-
quo adhuc pmanēt in qd̄ btāv
go maria filiū suū reclinauit
in stabulis regum et principum et
nobiliū sunt lōga p̄sepe in q̄
bus sunt intersticia p̄quouis eq̄
vel animalis. Ceterz locus vbi an-
gelus domini pastoribus tūc cū
luce et magna claritate deum ho-
nem natū nūciauit distat a beth-
leem ad dimidiū miliare illi?
patrie. Et in eodez loco dauid eti-
am oues pascebat et a faucibus
vrfi et leonis eas ibidez eripiebat.
Vnde quidam libri continent
q̄ pastores regionis illius bis i
anno scilicet in solsticio vernali et
hyemali vigilias supra greges
suas custodire consueuerunt. De
quib? est sciendū q̄ terra circa
bethleem et terra promissionis

et tota terra orientis mirabiliter
est disposita et per maiori parte in mo-
tatis sita et in aliquibus locis hy-
emps vix ab estate discernitur
et distinguitur. et in aliquibus lo-
cis est multum frigidum et in ali-
quibus locis secundum suum tempus
est hyemps et estas sicut in parti-
bus istis secundum situacionem locorum
in vallibus planicie vel montanis
nam frequenter in aliquibus locis in
montanis in mense augusti inix-
peritur que a villanis in spelun-
cis comprimitur et in palliis ad fo-
rum deportatur que a nobilibus emi-
tur et in pelui super mensas ad ifri-
gidandum potum eorum ponitur. sed
dum discipiunt statim motus suo
pereunt et dissoluntur. hoc comuni-
ter in omnibus partibus orientis in
estate per inestimabili solis ardo-
re penitus nil viriditas potest cre-
scere vel nasci nisi in aliquibus ne-
moribus vel umbraculis vel iux-
ta fluentia in ortis in quibuscumque
quater in septimana per omnia fu-
ditus irrigatur. sed septembri
et octobri aduenientibus sole ibi-
dem paululum declinante extunc
gramina et huiusmodi viridia ibi-
dem in campis communiter cresce-
re incipiunt sicut in partibus istis
in marzo et aprili. et in hiis men-
sibus marzo et aprili et in aliquibus
locis segetes sciuntur et resecan-
tur sed communiter in mayo secundum
locorum situacionem. sed iuxta be-

thleem plus quam in aliis locis sunt mi-
ta loca vberissima et pascuosa et cir-
ca festum natiuitatis domini ibi-
dem ordaz incipit habere spicas
in agris. ita quod ex aliis locis homi-
nes ibidem mittunt equos suos
et mulos ad impinguescendum
et emunt ibidem ordeum in agris
per mensuram et venditores orde-
orum habent ad hoc stabula spe-
cialia in campis in quibus equi et
muli et animalia nutritur quo-
usque impinguant. Et vocatur ibi
de communiter ab incolis tempus
circa natiuitatem domini tempus ad her-
bas in eorum lingua. et quod tempus
natiuitatis domini erat summa pax in
toto mundo et inter bethleem quo an-
gelus domini tunc pastoribus apparuit
erat dimidium miliare et via aliquo-
tulum longa. nec erat etiam aliquod
frigus in quo vis esset. extunc ibidem pa-
stores per totam hyemem die noctuque
de loco ad locum cum suis gregibus
finul in pascuis permanserunt pro-
ut adhuc ibidem faciunt in presentem
diem. hoc ut ad propositum redeatur
¶ In diebus illis **Ca. vii.**
lis dum itaque exijt edictum a ce-
sare augusto: erat herodes rex iu-
dee a cesare et romanis constitutus
et tamen erat iudeus vel rex iudeo-
rum natus. Sed idem cesar augu-
stus et romani regnum iudee et popu-
las alias suas et puicias usque ad
fines idie phidif et caldee sue pote-
stati subiungauerunt et potest possidere

Vñ omnes homines in omnibus
 tribus indies et orientis caldee et per
 fidis optime sciuerunt quod herodes
 alienigena a cesare et romais rex
 iudee fuit constitutus et non de semi
 ne regali vel iudeorum natus ut in
 ipsis temporibus quando deus fuit homo
 natus impleret prophetia danielis
 qui inter alia sic ait. Cum uenerit
 sanctus sanctorum cessabit uindicta vestra
 Verumtamen in partibus orientis
 ultramarinis adhuc iudei in sua
 malicia et perfidia et duricia perseue
 rant dicentes quod per longum tempus potest
 natiuitatem christi eorum uindicta non ces
 sasset. sed quod plurimos reges habu
 issent sed non negant herodem fuisse
 per se electum ex pre iudeorum et matris geniti
 li chanaanica procreatum. Vñ christiana
 in eorum perfidiam ex eorum patriarche
 iacob prophetia confundunt qui ait.
 Non auferes sceptrum de iuda et
 dux de femore eius donec ueniat
 qui mittendus est et ipse est exspe
 ctatio gentium et quod plurime alie qua
 stiones sunt inter christianos et iude
 os in oriente de quibus inter eos in
 his partibus non est eis cura de diui
 sis articulis et causis de quibus per
 singula longum esset enarrare. sed ut
 ad propositum redeat. **¶ Ca. viij.**
Quoniam itaque ut supra dictum
 est in bethleem in spelu
 ca beatus homo esset natus.
 extunc idem omnipotens deus qui sepe
 apertus est omnibus inuocantibus eum
 in ueritate ipsam stellam per balaam

applicatam per longissimam retroa
 cta tempa per duodecim astrolo
 gos ab indis peris et caldeis super
 montem uaus ut dictum est constitu
 tos remote et anxie expectatam et
 obseruata. **¶** Hanc stellam ea
 dem nocte hora qua ipse deus fuit
 homo natus tunc super eundem mon
 tem uaus in modum solis radian
 tis oriri fecit et illuminauit unum
 eum celi firmamentum et paulatim
 in modum aquile super ipsum montem
 ascendit et per totam illam diem in
 uno loco super eundem montem in pri
 mo intersticio aeris immobilis per
 mansit. ita quod cum sol in meridie per
 transiuit quasi nulla erat distan
 cia in claritate inter ipsam stellam et
 solem. Vnde quidam libri continent
 quod ipso die natiuitatis domini ela
 pso hec stella ascendit sursum ad
 celi firmamentum. sed ipsa stella
 prout in partibus istis in ecclesiis
 depingitur non fuit formata sed
 habuit quod plurimos longissimos
 radios faculis ardentiores et qua
 si aquila uolitans et alis aere uer
 berans. sic radij stelle circummoue
 bantur et ipsa stella habuit in se
 formam infantuli et desuper signum
 crucis et audita est uox in stella di
 cens. Natus est hodie rex iudeo
 rum qui est expectatio gentium et
 dominator eorum ite ad inquirendum eum
 et adorandum. **¶ Ca. ix.**

Ad roborandam ergo fidem
 gentium et ad confirmandam

materiam et rem gestam omnipotens deus cuius providencia in sui dispositione non fallitur qui put ait paulus vocat ea que non sunt tanquam ea que sunt ex sua providencia hoc egit et disposuit ut qui in veteri testamento vocem dederat ex asina balaam hanc stellam prophetantis. quod etiam in inchoatione novi testamenti daret vocem ex stella per eundem prophetam balaam gentibus prophetata. Unde tunc universi homines utriusque sexus omnium illarum terrarum orientis parvarum regionum visa tam mirabili rara et insolita stella et tali voce ex ipsa auditavultra modum fuerunt perterriti et admirati et ipsam esse stellam per balaam prophetam gentilem prophetata et a longis retroactis temporibus desiderata et expectata esse non dubitaverunt. Et extunc tres reges qui in partibus et terris indice caldee et phidie regnabant de ipsa stella informati et de ipsa per astrologos et doctores et prophetas instructi multum sunt gaudentes quod ipsorum temporibus ipsam stellam tam longis ante temporibus prophetam tam videre meruerunt quam tam benigmissimis temporibus omnes populi tam anxie expectaverunt et videre desideraverunt. Unde hi tres reges gloriosi per nimiam et maximam eorum terrarum et regnorum distantiam separati et quis de alio penitus ignarus. si uno tempore de ipsa stella informati cum divitissimis muneribus venis

umistis ac nobilissimis ornamentis et variis et diversis vestimentis ac ornatu regio cum equis multis et camelis et thesauris infinitis et maximo et ingenti comitatu exerantibus et apparatu put ornata et nobiliter potuerunt ad inquirendum dominum et regem iudeorum natum et ipsum ad adorandum se preparaverunt put vox de stella dixit. precepit et predicavit et tanto nobiliter et honestius se preparaverunt quantum super se regem aliorum natum cognoverunt quem inquirere et adorare proposuerunt et omnem eorum expeditio nem in robis gregibus et armentis cum alijs eorum lectisternijs et utensilibus et divitissimis et nobilissimis prepamentis et omnibus necessarijs que ipsis et eorum exercitibus ac comitatu sufficere possent copiose preie fecerunt in multitudine quamplurimorum camelorum et iumentorum. Nam consuetudo est in oriente in omnibus partibus ultimarum armis. exceptis magnis civitatibus que in omnibus locis et villis sunt quamplurima delectabilia hospiticia et amena in quibus pro maiori parte omnia comestibilia et pabula et huiusmodi in optimo fore reperiuntur. sed principibus et dominiis qui cum aliqua multitudi ne incedunt in ipsis non sunt comoda. sed lectisternia et huiusmodi utensilia ad camera et ad coenam pertinetia necessaria cum principibus

et omnibus nobilibus portanti-
bus mulis iumentis et camelis. Nam
communitur ibidem homines propter
inestimabilem et intolerabilissimum
solis ardorem semper de nocte equi-
tant ambulant et vagantur. Ce-
terum de regnis et terris istorum
trium regum gloriosorum qui se ita
quod tam nobiliter ad inquirendum
et ad adorandum dominum prepaue-
runt. est sciendum quod tres sunt In-
die quarum omnes terre et regiones
per maiorem partem sunt insule et omnes
terre terre regiones et insule sunt a-
quas et desertis ac serpentibus ma-
ximis et alijs animalibus periculo-
sissimis et venenosis et palu-
dibus horribilissimis in quibus
crescunt arundines tam grosse et alte
quod ex his in partibus illis domus
et naues construuntur. Sunt diuise
et ab invicem sepe et in unaqua-
que istarum terrarum et regionum ter-
ris et insulis nascuntur et crescunt
herbe et animalia ac bestie per alios
speciales ita quod ultra modum pericu-
lose et laboriose de una terra regi-
one vel insula ad aliam perveniunt.
Unde legitur quod assuerus regna-
vit super centum viginti quatuor annis
ab india usque ethiopiam.

In prima ergo **¶** Cap.
india fuit regnum nubye in quo tem-
poribus natiuitatis domini regnavit
melchior. qui domino aurum obtu-
lit cuius etiam inter alias terras
fuit regnum arabie in quo mor-

synai est situs et mare rubrum. Et per
illud mare rubrum de syna et egypto
ad indiam facilliter navigat.
sed mercatores et alij homines de
partibus asmarinis transire non per-
mittuntur. quod soldanus ab ista par-
te maris rubri in insulis fortissi-
ma habet castra in quibus captivi
nobiles detinentur et ab illis ca-
stris cauetur ne aliquis homo de par-
tibus asmarinis natus ad partes
et terras indie transeat ne quis per-
sbitero iohannem domino indorum
vel alijs regibus in india et orien-
te aliquas litteras de regibus christia-
nis deferat vel conspiraciones faciat. Et
homines incole de partibus ultrama-
rinis nati non transire permittuntur
sed tamen de negocijs eorum qua-
re transeant multum diligenter exa-
minant. et e converso persbiter ioha-
nes dominus indorum ab alia parte
maris rubri etiam habet castra for-
tissima de quibus etiam eodem modo
cauetur ne aliquis de partibus illis
transeat ad dominum soldanum in su-
um detrimentum. Unde fratres mi-
nores augustinenses carmelite et
predicatores et mercatores et alij ho-
mines de partibus asmarinis nati
et ad partes indie volentes transeunt
et circumvenerunt per regnum persarum per
viam multum longam tediosam
et laboriosam. Sed peregrini et
mercatores qui de india per mare
rubrum transeunt dicunt quod totus
fundus maris rubri sit tam rubeus.

q̄ p̄ rubedine fundi desup̄ existe
ti aqua vt vinū rubeum appare
at rubea licz sit vt alteri aque co
loris ⁊ est salsa ⁊ clara q̄ in pro
fundissimo eius lacu ⁊ fundo lapi
des vel pisces ⁊ alique alie res bñ
discernant. ⁊ ipsū mare rubrum
est triangulariter formatū ⁊ inci
dit ⁊ fluit in terras ex oceano ⁊ ē
circa qñqz vel quatuor miliarū
lacū in eius lacu laciōi vbi filij is
rahel sicco pede transierunt quādo
pharao cum exercitu suo eos fuit
insecutus ⁊ ibidem submersus ⁊
ex ipso mari rubro alius flumius
transit p̄ egiptum ⁊ p̄ illum flumi
ni q̄ plurima ditissima ⁊ nobilif
sima mercimonia de oriente ⁊ in
dia transiunt in egiptum carraz
⁊ babiloniam ⁊ alexandriā que
de india p̄ vniuersum mundū de
portantur ⁊ deferuntur. ¶ Cete
rum tota terra arabya in q̄ mons
synai est situs est multum rubea
⁊ lapides p̄ maiori parte ⁊ q̄ plu
rima specialia ligna que ibidem
crescūt ⁊ quicquid de talibus ibi
nascitur vel crescit ⁊ reperitur: est
multum rubeum. vnde in modū
⁊ formam tenuissimarum radicū
ibidem optimum ⁊ multūz minis
aurum rubeum ibidem reperitur.
⁊ ibidem etiā in montexena sma
ragdia reperitur que minis labo
riose ⁊ artificialiter exciditur et
multū diligenter a ministris sol
dani custoditur Et ista terra ara

bya quondā p̄bitero iohāmi to
taliter ptinebat. sed nunc p̄ ma
iori pte ptinet soldano. sed tamē
q̄ mercimonia de india transire
p̄mittatur pacifice ⁊ ppter alias
causas soldanus ex illa terra ara
bya dat tributum p̄bitero iohā
mi in presentē diem. sed vt ad p
positū redeat.

¶ Ca. xi.
¶ Tem in secūda india fuit regnū
godolpe in quo tempibus natū
tatis domini regnavit Balthasar
qui domino thus obtulit cuius
etiā inter alias terras fuit illū
antiquū regnū saba in quo plus
q̄ in alijs terris ⁊ partib⁹ orientis
specialiter crescūt q̄ plurima no
bilissima aromata ⁊ specialit⁹ pl⁹
q̄ in alijs mūdi p̄tib⁹ crescit ibi
dem thus quod extillat ex specia
libus arboribus in modū gum
mi ⁊ in alijs terris parum vel nil
reperitur. ¶ Itē in terciā india
fuit regnum tharhis in quo tēpo
rib⁹ natiuitatis domini regnavit
Jaspar qui domino mirram ob
tulit cuius etiā inter alias diu
sas terras fuit illa famosissima i
sula egrisoulla vocata in qua nūc
corpus bñ thome apostoli q̄scit
in qua etiā pl⁹ q̄ in alia mūdi p
te vel terris crescit mirra ⁊ crescit
sup̄ herbas in modū spicaz adu
staz formatas in maxima quāti
tate ⁊ dū in herb⁹ maturescit: ē tā
moll⁹ q̄ vestimentis trāseūdū se cō
nectit. et extunc q̄z plurime zone

et corde per ipsas herbas trahuntur.
et illis sicut cera molli abstrahitur
et comprimitur et eodem modo et
forma crescit thimiamis. Qua
propter ex magna providencia et pre-
destinacione divina novimus fore fa-
ctum quod hi tres reges gloriosi Mel-
chior Balthasar et Jaspas ex tri-
bus terris illis in quibus mune-
ra crescebant que domino offerre de-
bebant ex antiquo presagio prophetata
plus quam de eorum maioribus regnis
debebant reges appellari. Unde ait
David Reges tharsis et insule mu-
nera offerret reges arabum et saba
bona adducet et eorum maiorum reg-
norum nomina subiacetur nam tunc
temporibus ipsi reges gloriosi ex parte eo-
rum regnorum et terrarum fuerunt binomii
Nam melchior rex nubie et arabum
vocabatur et balthasar rex godo-
lie et saba dicebatur ac iaspas rex
tharsis et insule egyptus appellabatur
et regnum tharsis nomi-
nabatur quia ipsi insule fuit annexum
ad differenciam aliarum civitatum
et insularum eorum nomina specialiter
exprimuntur. Et ut ad propositum rede-
atur.

Ca. xij.

Postquam ut dictum est hi
tres reges gloriosi itaque cum
thesauris pompa et orna-
mentis ac comitatu et diversa ex-
pedicione se nobiliter in omnibus et
per omnia prepassent et exeuntes fines
regnorum suorum et quibus de proposito
et intencione alterius penitus igna-

rus propter multam et nimiam et lon-
gam inter eos et terras eorum di-
stanciam tamen unumquemque re-
gem et suum exercitum et comita-
tum et expedicionem stella eque be-
ne precedebat et stella cum eunti-
bus ibat et cum stantibus stabat
et de nocte non ut luna vel stella
sed ut sol radians in virtute sua
omnia ipsorum itinera illumina-
bat et in omnibus civitatibus et vil-
lis que tunc temporis prope pa-
cem die nocteque in universo mun-
do non clauderantur per quas tra-
sierunt de nocte videbatur eis es-
se dies. Unde homines et habi-
tatores omnium illarum civitatum
et locorum per quas et que itaque de-
de transierant ultra modum fue-
runt perterriti et ammirati nam vi-
derunt reges et maximos exercitus
et comitatus cum maxima mili-
tia et expedicione per eos transire quod
bus per omnem eorum viam de
nocte erat dies nescientes unde ve-
nerunt aut quo tenderent et de ma-
ne videbant terram in locis eorum
vestigiis equorum et iumentorum
conculcatam. Unde omnes homi-
nes per quos itaque transierant facti
sunt sicut in extasi et ex hijs maxima
questio fuit in populis universis
temporibus longis. Et postquam
hi tres reges gloriosi fines regno-
rum fuerunt egressi ad alias ter-
ras et regiones ignotas pervene-
runt. Extunc per omnes aquas de-

deserta. montes. planities et valles
et paludes horribilissimas absque
aliquo impedimento transierunt. Et erat
eis omnia praua indirecta et aspera
in vias planas et nunc quod de die vel
nocte quiescebant vel hospicia ca-
piebant. Et tam ipsi quam eorum exercitus
et expedico et ipsorum equi et omnia eo-
rum animalia et iumenta absque cibo po-
tut et pabulo quousque betheleem per-
nerunt permanserunt et ipsis omnibus
in via nisi una dies vniuersum vi-
debat et sic dominus et stella duce tercio
decimo die natiuitatis domini orto iam
sole de terris et regnis eorum in ihe-
rusalem perueniunt de quo nulli du-
bium. Nam adhuc maria et infantu-
lum ipsum in loco et spelunca quod natus
fuerat in presepio inuenerunt et de ta-
breth et celeri eorum transitu multi li-
bri mirantur. Nam aliqui libri dicunt
eos in dromedaribus. et alij libri di-
cunt per hunc et illum modum in iherusalem
et betheleem eos tam breuiter et cele-
riter peruenisse. De quibus est scien-
dum putat dicit in omelia Gregorius.
Si diuina operatio humana ratione
comprehendi possit. non esset ammirabile
nec fides meritum haberet. cui humana
ratio perbreuiter expimentum. Nam ipse
deus qui in veteri testamento abacuc per
pham de iudea in babiloniam et
caldeam ad danielē in lacu leonum
ultra centum dietas in exitu et redi-
tu cum capillo duxit et reduxit et con-
festum ipsum in locum suum restituit

et reduxit. Ipse idem deus in istate
nouo testamento ipsos tres reges
de oriente et caldeam in tredecim die-
bus in iudeam ducere erat potes in fi-
nili absque aliquo impedimento. Et ipse
deus cuius virginis partum idem abacuc
in medio duum animalium expa-
uit sicut ipse etiam in signo et typo
huius partus virginis seris et claustris
non aptis danieli in lacu leonum
prandium attulit et portauit. itaque
idem deus instante nouo testamen-
to per natiuitatem suam ad humanos
oculos clauso virginis utero infra
quod exiuit et post suam resurrectionem
ad suos discipulos ianuis clausis
intrauit. Et sicut daniel et filii so-
cietatis in camino positus ignis non
nocuit. nec odor fumi vel ignis
erat in eis. Sic istorum trium regum
gloriosorum temporibus beata virgo ma-
ria deum et hominem genuit et intacta
permansit. Et si diligenter scriptu-
ra perscrutatur omnia que deus in
veteri testamento per danielē abacuc
et ysaiam et micheam et alios
seruos suos prophetas in typo pro-
misit et ostendit. Nec idem deus in-
stante nouo testamento in hijs et
cum hijs tribus regibus gloriosis
per micheam gentium et eorum vocacione
et per micheam ex gentibus virginum
misericorditer et totaliter factis
adimpleuit et confirmauit. sed ut
ad propositum redeatur.

Ca. xij.

Potuisset enim deus hos
tres reges et eorum exercitum
sicut abacuk in momen-
to de oriente in iudeam perducere. sed
licet ipse omnipotens deus ut exi-
miret semetipsum et pro nobis in vo-
luntaria paupertate humanitate et
fragilitate fuerat natus. tamen ip-
sam suam naturam voluit omnibus
demonstrare miraculose et cum sua
deitatis et maiestatis potentia omni-
bus in celis et in terris gloriose. sed
ut ad propositum redeat. **Ca. xiiii**

Quoniam itaque hi tres reges
gloriosi quibus ex itinere
suo cum suo exercitu expe-
ditionem et comitatu civitati iherusa-
lem ad duo miliaria appropin-
quent. extunc nebula densa et caligo
tenebrosa universam cooperuit ter-
ram et in ipsa nebula et caligine stel-
lam amiserunt. Unde ait psalmus
Surge illuminare iherusalem quia venit
lumen tuum et gloria domini super te
orta est quia ecce tenebre cooperuerunt
terram et caligo populos. etc. Et
cum ipsi tres reges ut supra dictum
est quibus cum suo comitatu expe-
ditionem et exercitum ex speciali itinere
per iherusalem venissent. Extunc
melchior rex nubye et arabum cum
suo exercitu primus iuxta iherusalem
venit. et iuxta montem calvarie super
quem postmodum crucifixus est ihesus
in nebula et caligine resedit intus
dei. Et erat tunc temporis mons
calvarie rupis per se circa duodecim

graduum altus super quem scelerati
pledebant et interficiebantur. et
iuxta hunc morem erat trivium unde
de ibidem propter nebulam et caliginem
et vie ignorantiam melchior cum su-
is remansit nec ulterius per-
tulit. Et propterea postmodum cum ve-
nerabilis helena ipsam montem cal-
varie et sepulchrum christi et alia
loca sancta invenna apprehendit ec-
clesiam. Extunc postmodum presbiter
iohannes et alii principes de reg-
no nubye quo melchior erat rex
ex hac rupe durissima montis cal-
varie parvam capellam laboriose
exculpe fecerunt quam in honorem dei
et sue matris marie et trium regum
dedicaverunt et consecrauerunt in
memoriale sempiternum. Et illa
capella solummodo pertinet christianis
de regno nubye qui ibidem nubya
in vocatur et illis est solummodo spe-
cialiter deputata et vocatur ibidem
capella trium regum nubyanorum
in presentem diem. Sed nunc sar-
aceni ianuas ipsius capelle lapi-
dibus obstruxerunt et illa capella
est subtus montem calvarie excisa.
Et ceterum postquam melchior rex nu-
bye et arabum itaque cum suo exerci-
tu iuxta montem calvarie in nebu-
la et tenebris perresedisset. Extunc
in eadem nebula et caligine baltha-
sar rex saba et godolie cum exerci-
tu suo venit ex itinere speciali et iux-
ta montem oliveti in villa parva que
ibidem galilea vocabatur resedit in

tenebris et remansit. Et de eadē villa pua multū loquit̃ euangeli-
sta et sacra scripturā. Nam in ea apo-
stoli et discipuli ante resurrectionem
domini et post propter metū iudeorū
extra ciuitatē iherosolimensem semper secrete
conuenire consueuerunt. Et in ipsa
pua villa dñs post resurrectionē su-
am discipulis suis sepius apparui-
it. vñ dicit scriptura. Precedetis vos
in galileam ibi eū videbitis etc.
Plurima alia de hac pua villa sa-
cra narrat scriptura. Et est alia ter-
ra que est principatus quē etiā voca-
tur galilea et distat ab iherosolima ad
tres dietas vel circa. sed ut ad pro-
positum redeatur. **Ca. xv.**

Quoniam itaque hi duo reges
melchior et balthasar in
locis super dictis in nebu-
la et caligine et tenebris subsistebant.
Extunc paulatim nebula et caligo
sursum ascēdebat. Et stella non appa-
ruit. unde dum sepe ciuitatem esse
vidissent. extunc quiuis ex de alio
adhuc ignarus cum exercitu suo viam
uersus ciuitatē arripuerunt. Et dum
venissent ad truium iuxta montē
caluarie. extunc iaspar rex tharsis
et insule egrisoulla cum exercitu suo
superuenit. et utique hi tres reges
gloriosi cum omnibus eorum exercitibus
et expeditionibus. quis de terris et re-
gis suis ex via speciali in hoc tri-
uium conuenerunt. Et licet unus nun-
quam alterius personam vidisset. tamen
in oscula et amplexus inuicem pre-

gaudio ruebant. Et quousque diuer-
sorū essent ydiomati et linguarū
tamē vnicuique videbatur quod alius su-
am loquelā loqueretur. et cum vnus
quisque alteri causā sui itineris expo-
fuisset et in hijs pro oia concordassent
extunc multū letiores et arden-
tiores in eorum negocijs sunt effecti.
Et extunc nebula et caligo totaliter
abcessit. et itaque ex inopinato et in-
proviso orto iam sole ciuitatē ihe-
rusalem intrauerunt. Et cum ipsi re-
ges cognouissent quod illa esset ciui-
tas iherusalē regalis quā antea
olim predecessores eorum et caldi
sepius obsiderunt et destruxerunt
multū sunt gaudij sperantes in ea
regem iudeorum natum inuenire.
sed de tam forti et valido et inopi-
nato et improviso ipsorum intro-
itu herodes et vniuersa ciuitas est
turbata et commota. Nam tantus
erat eorum exercitus expedicio et
comitatus quod eos intus ciuitas ca-
pere non poterat. sed pro maiori
parte extra ciuitatem manserunt
et eam quasi obsidione circumual-
lauerunt et totaliter circumdederunt.
Unde inter alia ait ysaias.
Fortitudo gentium veniet tibi. in-
undacio camelorum operiet te. dro-
medarii effra madyan et omnes
de saba venient aurum et thus de-
ferentes et laudem domino annun-
tiantes. donec pecus cedari congrega-
bitur tibi. arietes nabath mimi-
strabunt tibi. Vñ est sciendum quod

prout est supradictū q̄ ipsi tres
reges omnē expeditiōem suam in
multitudine pecorū diuersorū pro
ut in p̄tibus illis est cōsuetudis
p̄ire fecerunt et de generib⁹ arietū
nabaōth in p̄tibus illis adhuc
vndiqz cōmunit̄ p̄manserunt.
et sunt magni arietes qui ōnez p̄i
guedinē quā alij arietes in poste
riorib⁹ corporis intus hñt. hanc
p̄guedinē ipsi arietes nabaōth
habēt in caudā et quasi paz vel
nichil habēt in corpe. et latitudo
ipsi⁹ caudē extēdit se iuxta latitu
dinē coxarum et longitudo vlt̄ me
diatē crurium posteriorū Et ali
qñ reperitur talis aries qui auz ē
excoriatus q̄ cauda plus ponde
rat q̄ reliq̄ pars corporis vel medi
etas eius Et ex istorū arietū gene
re deuenerūt arietes siluestres q̄
sunt multū magni et pingues et
fortes habentes magna cornua
grossa et pilos vt capriol⁹ et i mā
ximis turmis infimul incedūt et
venantur et capiūtur cum canib⁹
et leopardis et duz venātur et cur
runt p̄ ventū p̄maximū spaciū
audiuntur. Et a canibus et leopar
dis tenent penitus se nil mouent
vel defendūt licz multum sint for
tes. sed vt ad propositum redea
tur.

Ca. xvi.

In diebus illis auz itaqz hij tres
reges vt dictū est cum eorū exerci
tu iherl̄m intrauerunt. tunc hero
des erat ibidem p̄ns iherosolimi.

60
et erat ibidem a cesare et romanis
rex iudee constitutus et etate āno
sus. Extūc hij reges de rege iude
orūz nup nato ab ōnibus in ciui
tate querebāt et interrogabant.
vnde ait euāgelista Cum nat⁹ eēt
ihus in bethleem in diebus hero
dis regis iude. ecce magi uenērūt ab
oriēte iherosolimā dicentes. Vbi
ē qui natus est rex iudeorū? Vidi
mus enī stellam eius in oriēte et
uenim⁹ adorare eum. Audiēs au
tem herodes turbatus est et ōmī
iherosolima cū illo et cōgregans
ōmēs principes sacerdotum et scri
bas populi sciscitabat ab eis vbi
xp̄s nāsceretur. At illi dixerunt.
bethleē iude. sic autē scriptum ē
p̄ prophetam et tu bethleem terra iu
da nequaquā minima es in princi
pius iuda. ex te enim exiet dux
qui regat populū meū israel. tūc
herodes clam vocatis magis di
dicit ab eis temp⁹ stelle que appa
ruit eis et mittens eos in bethleē
dixit. ite et interrogate diligenter
de puero et dum inueneritis. renū
ciate michi vt et ego ueniēs ado
rem eū Qui cū audissent regē ab
ierunt. ecce stella quā viderant i
oriēte antecedebat eos vsqz dū
ueniens staret supra vbi erat pu
er. Videntes autē stellam gaudiū
fuit gaudio magno valde et int̄
tes domū inuenerunt puerū cum
maria matre eius et proidentes
adorauerunt eū et aptis thesauris

fuis obtulerūt ei munera aurum
thūs et mirrā

¶ Ca. xvij.:

D Et hoc quare isti tres re-
ges prius in iherosolimam quam in be-
thleem venerūt. multi li-
bri diuersimode declarant et expo-
nūt de quibus quod plurime cause sūt
scripte de quibus per singula longius
esset enarrare. Sed inter ceteras
causas erat una quod herodes et ciui-
tas propter introitum ipsorum trium re-
gum fuit turbata. quod videbāt ip-
sos reges esse et eorum exercitum de
orientem et caldeam qui ex promissione
diuina ipsarum ciuitatem ab antiquo
sepius et terram iudee obsiderant
et destruxerant et eius reges fuerūt
persecuti. quod hic regem iudorum nu-
per nouiter et breuiter natum ex
remotissimis terris et longinquis
finibus partibus orientis et caldee
ad adorandum puenerūt. Et quod
herodes erat persecutus et alienigena
a cesare et romanis rex iudee consti-
tutus et de eius expulsu herodes et
iudei timuerūt et de eorum vero re-
ge nouiter nuper nato quem alij re-
ges adorare venerunt non curau-
runt. Sed maior causa fuit quod ipsi
tres reges amissa stella ex pueri de-
cia diuina iherosolimam ex improviso
coacti intrauerunt. quod iherosolimam
fuit ciuitas regalis et reges iude
actu semper in ea habitauerunt et
doctores in lege et scribe in prophetis
et scripturis semper specialiter iux-
ta presentes fuerūt ut ipsi iudei et

scribe natiuitatem domini et eius nati-
uitatis locum prescipientes nullam
deinceps possent pretendere vel ha-
bere excusationem ad eorum profectum
ab omnibus detestanda et fide generum ro-
borandam. Nam Gregorius in omelia
sic ait. Iudeos profecto bene ysaac
cum iacob filium suum benediceret
persignauit qui caligans oculis et
prophetis in presenti filium non vi-
dit. cui tamen in posterum multa pro-
uidit. quod mirum iudei prophetie spi-
ritu erant pleni sed ceciderunt. quod cum de
quo in futuro multa prederunt
tunc in presenti positum non cognou-
erunt. Nam christum natum despererunt
quem ante nasciturum longe prescuerunt
et non solum quando nasceretur prescuerunt
sed etiam locum ubi nasceretur be-
rodi demonstrauerunt. ut ipsa eorum
sententia fieret ipsis in testimonium
damnationis et nobis adiutorium
credulitatis. sed ut ad propo-
situm redeatur.

¶ Ca. xvij.

Quia itaque tres reges de
loco natiuitatis regis iu-
deorum nuper nouiter
nati per herodem et scribas et do-
ctores iudeos plenius essent in-
formati et cum eorum exercitu et
expeditionibus ab herode et ihe-
rusalem recessissent et ciuitatem
essent egressi. Extunc more solito
et priori iterum eis stella apparuit
et eos sicut prius usque in be-
thleem antecessit. Que autem

distat à iherusalem ad duo milaia illius prie et in ipso itine reuix eundem locū et eosdem pastores quib? angelus domini cū multitudie celestis militie in mag? claritate natitatem domini annūtiavit. Inj? hos pastores idē tres reges cū eorum exercitu transierūt. Et ipsi pastores cū vidissent stellam statim accurrerūt et dixerūt q? scilz in tali fulgore et claritate iphis angelus apparuit qui iphis natitatem domini ānuntiavit et oia que iphis ab angelo dicta fuerūt et que scdm dictū in bethleē viderūt et audierunt et acta fuerūt per ōnia narrauerunt que iphi reges et exercitus eorum audiē et libentissime audiuerūt et verba diligenter cōsiderauerunt et ex verb et testimonio pastorum multum sunt gaudi et de allocuōne stelle et voce ex ea audita iaz pemit? nil hesitabant. Volunt em quidam libri in oriente q? vox ex stella audita fuerit etiā vox angeli qui etiā am pastorib? et iphis regib? natuitatem domini ānuntiavit et dicit etiam iudei in oriente cōuerfi q? credat inter iudeos q? angel? qui filios israhel post egressionez de egipto cū columna ignea precessit q? idem angelus cui? vox ex stella audiebat etiam cum stella ipōs tres reges antecessit. Nam cum ipsi reges itaqz cum pastorebus loquerētur stella magis ac

magis in sua claritate fulgebat. Et p? ut ait fulgen? in suo sermone. Hec due ptes scz reges et pastores fuerūt duo parietes q? ex diuerso venerūt et lapidem qui fact? est in caput anguli vnitatem fidei agnouerunt. Vnus paries venit ex iudeis et alter ex gentib? longe a se diuī erant quomā diuisa credebāt. Positus autē in medio lapis āgularis qui ad se vtrqz qz parietem adduceret et vtrqz vno noie nūcuparet eēitqz vnus nomine vocabuli q? erant in vna gētia sacramenti p? cristum enim qui est pax nostra facies vtrūqz vnum iudei et gentiles facti sunt vni. Ad lapidem ergo āgulare vterqz paries venit et vtrū angulum veritas fidei fecit, bonū parietum vnus adduct? est quāto pastorib? iudeis xp̄m natum angelus nūciavit. Et alter paries adductus ē quando gentilibus magis nouū sp̄dus apparuit. Illi scz pastores fuerūt primicie iudeorū. Et isti scz tres reges fuerūt et sūt primicie gētinū. Et isti scz pastores de primo sunt adducti. et isti scz reges de lōge sunt adducti. p? enim erāt iudei qui cristuz colebant et longe erāt gētes que p?to lis seruiebant; hoc vtrūqz significabant pastores qui nascente xp̄o ppe sunt inuenti et magi qui de lōginq?issimis p?tibus orientis sūt adducti. q? tñ venientes licz iudei

nō essent tamen regem iudeorum
p̄fessi sunt et ipsi ad adorandū
venisse dixerūt prout dicit euāgelī
sta. h̄ vt ad p̄positū re. **Ca. xix:**

OUm itaq; hī tres reges cū
comitatu et eorū exercitu a
pastorib; datis eis mune
bus recessissent et iux̄ bethleem se
esse agnouissent. Extunc regali
bus vestimentis et alijs ornamē
tis put nobilius et honestius po
terāt se diligenter p̄parabant. Et
iterum eos stella p̄cedebat et q̄to
magis bethleem appin̄quabāt tā
tomagis stella in sua virtute ful
gebat et sic eadem die quādo hī
tres reges a iherl̄m lora prima re
cedebant extunc in bethleem lora
quasi sex̄ perueniebāt et per pla
team de qua sup̄ dictum est que
ibidem platea coopta vocabatur
trāsierunt. in cuius fine erat tugu
rum et spelūca in qua cristus fu
it natus et statim sup̄ areaz que
erat ante tugurium in q̄ panes vē
debant stella stetit immobilis et
infra muros lapideos et fictiles
qui adhuc ibidem ab ātquo per
manserūt per modicū interuallū
stella cū tali et tanta claitate et ful
gore se dimerfit q̄ om̄ia in tugu
rio et spelūca fuerunt illūinata et
iteꝝ mox in aerem sursum ascēdit
et supra locū immobilis stetit. sed
splendor ei; immēsus in spelūca
remāsit. Et prout ait euāgelista
Et intrantes domū inuenerunt

puerum cū mariā matre eius et
prociētes adorauerunt eū et ap
tis thesauris suis obtulerūt ei mu
nera aurū thūs et mirrā. Et exim
de puenit in consuetudinē in parti
bus illis q̄ nullus vacuis mani
bus et absq; osculacone terre an
te pedes soldani v̄l alicui; regis
in oriēte ipsis loqui poterit in pre
sentez diem. Vnde fr̄es ordinum
mendicātiūm ipsis offerunt i ter
ris et regnis eorū poma et pira al
legātes q̄ aurum et argētum nō
possunt possidē que cū magna re
uerētia et humilitate a soldano et
alijs regib; cristianis et gētilib;
ruerēter recipiūt et sumūt. h̄ vt
ad p̄positū redeat. **Capl̄m xx:**

Hilgenius inter alia in
suo narrat sermōe q̄ per
istorum trium regū mu
nera in vno eodemq; cristo diu
na maiestas et regia potestas et
humana mōlitas designatur et
intimat. Thus pertinet ad sacri
ficiū. Aurum ad tributū. Mir
ra autem ad sepulturam mortuo
rum. Et om̄ia hec sācta fides of
ferre nō desinit dū vnu eūdemq;
verū deum verū regē verūq; hoīez
credit et ip̄e deus q̄ sibi in veteri te
stamēto p̄micias offerri p̄cepit.
idē de; hō nat; p̄micias gētiū suo
cultui dedicauit. h̄ ut ad p̄positū r̄.

Ipsō die quo itaq; hī **Ca. xxi:**
tres reges in bethleem dñm q̄sierūt
et adorauerūt et sibi mūera obtulerūt

Erar ihesus in humanitate infan-
tulus. in etate tredecim dierum ⁊
in humana persona scdm suam
etatem erat aliquatulum pignus
et pauperulis pannis vsque ad
brachia in presepe et fenio iacuit
inuolutus. **E**t maria mater ei?
prout etiam in alijs pluribus ex-
emplis et libris reperitur erat in
persona carnosa et aliquantulus
fusca et in conspectu eorum trium
regum tunc pallio blanco paup-
culo fuit cooperta quod clausum
ante se manu tenebat sinistra et
eius caput excepta facie panno li-
neo fuit totaliter circumuolutus
et supra presepe sedebat ⁊ manu
dextera caput infantuli ihesu leua-
bat. Et postq ipi tres reges ter-
ram ante presepe et manus infan-
tuli deuote cum ea qua decuit re-
uerentia et humilitate in terraz
pstrati hilari vultu fuissent oscu-
lati. Ex tunc munera sua infantu-
lo ihesu deuote et reuerenter ob-
tulerunt. Et ipsa munera iuxta ca-
put infantuli ⁊ genua matris sue
in presepe deuote posuerunt ⁊ qd
de ipsis muneribus postmodum
factum fuerit animaduerteti pla-
ne infra tradetur. **E**rat autē Mel-
chior rex Arabum et nubye qui
domino aurum obtulit tunc in p-
sona minor. Et balthasar rex go-
dolpe ⁊ saba qui domino thus ob-
tulit erat in persona mediocris.
Similiter Jaspas rex tharsis ⁊

insule egyptoulle qui domino mir-
raz obtulit erat in persona maior
et ethiops niger de quo nulli du-
bium. Nam inter alia ait etiaz
propheta. Coram illo procedent
ethiopes et inimici eius terram
lingent. Venient ad te qui detra-
hebant tibi ⁊ adorabunt vestigia
pedum tuorum. Erant autem hy-
tres reges et eorum exercitus se-
cunduz statutam hominum tunc
temporis reliquorum in personis
et statura multu pusilli ita q om-
nis populus mirabatur et hoc te-
stimonium ipsis perhibuit de re-
motissimis ⁊ longinquissimis p-
tibus orientis et finibus terre il-
luc peruenisse. Nam qtomagis
est versus ortu solis tanto mino-
res ⁊ debiliores ac tenciores na-
scunt homines. ppter hac causaz
q calor ipius solis consumit hui-
dū radicale qd influxu fūdafigi
sūt minores alijs? sed herbesunt
calidiores et meliores et aroma-
ta nobiliora ⁊ meliora existunt.
Et serpētes et huiusmodi vermes
periculosi sūt venenosiores ⁊ lon-
giores ⁊ grossiores et omnia ani-
malia et volatilia siluestria et do-
mestica sunt maiora et rarioza.
Nam dicunt indi ⁊ alij homines
qui de partibus orientis in iberu-
salem et alias circa partes causa
peregrinationis vel meramomo-
rū seu delectationis quotidie et
frequenter perueniūt q in p-
tibus

et regnis istorum trium regum in
ortu diei et aurora sol cum tali et
tanto strepitu et fragore ac horri
bilissimo sonitu sol oriri audiat
quod nisi quis sit consuetus nullus
posset tollerare. Et ultra illas ter
ras et partes nascuntur homines
multum parui qui pre sonitu fir
mamenti nascuntur surdi et per sig
na emunt et vendunt ac operan
tur et sunt homines in temporali
bus multum astuti et ditissimi mer
catores et tales homines et quod plu
res alii homines raro ad partes
regni iudee syrie et egipti frequen
ter perueniunt. de quibus singu
lariter longum esset enarrare. sed ut
ad propositum redeat. **¶ Ca. xxij:**

Et sciendum prout etiam
supradictum est quod
hii tres reges de regnis
eorum quod plurima ditissima et no
bilissima munera et ornamenta mo
re regali ad offerendum domino
secum sumpserunt Videlicet om
nia ornamenta que alexander phi
lippi macedo in caldea india et per
sice reliquit. et omnia ornamen
ta que regina saba in templo sa
lomonis obtulit et vasa concupi
scibilia de domo regis et templo
domini in iherusalem que per cal
deos et persas in destructione ihe
rusalem in terram eorum fuerunt
deportata et translata et quod pluri
ma ornamenta in auro et argen
to ac gemmis et margaritis pre

diosis que hii tres reges de terris
eorum ad offerendum domino se
cum sumpserunt et magnifice de
tulerunt. Sed cum infantulum
ihesum in presepe et feno positum
pauperrime inuenerunt prout ip
sis etiam pastores in via retule
runt et ut dictum est quod stella ita
quod inter parietes ante speluncam
qua christus fuit natus se dimer
sit quod tugurium et spelunca pre splen
dore et fulgore steterunt quasi in
camino ignis Extunc hii tres re
ges de dromedariis et equis eo
rum multimode ornatis descende
tes tanto timore et tremore fuerunt
perterriti et concussi quod de omnibus
ditissimis et nobilissimis orna
mentis que secum ad offerendum do
mino detulerunt ex thesauris suis
tunc apertis nichil nisi quod uni
cuique semel et primum ad manum
eius peruenit recepit. Videlicet
Melchior rex nubye et arabum
sumpsit triginta denarios aureos
et paruum pomum aureum sicut
manu concludi potuit infantulo
ihesu deuote obtulit Quem sequens
Balthasar rex Babilonie et saba
thus obtulit sicut ad manum eius
deuenit. Et deinde Jaspas rex thar
sis et insule egipti obtulit
mirram lacrimose et tanto terro
re erant hii tres reges perterriti
tam deuoti ardentes in oblatio
ne effecti quod ipsi de omnibus ver
bis que tunc beata virgo protulit

quasi nil considerabant. sed quod
ad vnumquemque regem offeren-
tes inclinato capite humiliter om-
nipotenti deo gratias egit ac dix-
it: **P**omum autem aureum quod
videlicet pomum. Melchior rex
nubye et arabum cum triginta de-
narijs obtulit quondam fuit alex-
andri magni et non fuit maioris
quantitatis quam totaliter manu con-
cludi potuit. mundum significa-
uit quod ex minimis particulis
aut omnium tributum mundi
et omnium prouintiarum consti-
re fecit et ipsum semper in manu
portauit et velut sua potentia to-
tum mundum in manu sua con-
clufit Et hoc ipsum pomum aure-
um in regione indie cum alijs di-
tissimis ac pulcherrimis ornamē-
tis permansit quando de paradiso
terrestri reuersus fuit:

Pomum trium regum mune-
rum interpretatio et significatio
et expositio in multis libris est di-
uersimode exposita per diuersos
doctores et declarata. Sed quare
Melchior rex nubye et arabum
pomum aureum obtulit diuini
non reperitur ab aliquibus scri-
bentibus in hac materia. Nam
ipsius pomi aurei rotunditas im-
mensa significatio est ipsi soli no-
ta. quia sicut aliquod rotundum
absque principio et fine sine spera
mundi concludit vniuersalem et
altitudinem celi et nouissima in

fermi sue potentie volubilitate et
velocitate circuit et fines terre et
quia velut quoddam rotundum
est mobile penitentia peccatorum
signat. Et ex illo tempore cresce-
te fide cristiana et religione prius
in oriente de inde per imperatores
et post hoc per reges peruenit in
consuetudinem quod huiusmodi sig-
nificationibus imperatores et re-
ges certis et specialiter aliquibus
temporibus in manibus vtuntur
pomis aureis in presentem diem:

Ceterum de auro thure et mir-
ra que ipsi tres reges scilicet mel-
chior. balthasar et iaspas. tami-
no obtulerunt plures libri diuer-
simode loquuntur. Nam aliqui li-
bri continent quod aurum fuisset ob-
latum ad marie et infantuli ino-
piam subleuandum. Et thus prop-
ter fetorem stabuli. et mirra ad
vermes infantuli depellendos. Vnde
est sciendum quod in omnibus p-
tibus orientis est consuetudinis
ut dum soldanus vel aliquis rex
cristianus vel sarracenus aliquam
suam ciuitatem vel villam intrat
vel pertransit extunc ante omni-
um domorum ianuas homines il-
li ciuitatis vel ville thus vel mir-
ram accendunt quis secundum suam
facultatem. Et quicumque non faci-
puntur ut rebellis ad quem mag-
na diligentia adhibetur. Vnde
thuris posicio et accessio in oriente sig-
nificat subiectionem prelati et debitam obe-

dientiam et ascensus et cōscensus
perfectionem in deum vel in p̄toluz
vel in regem in presentem diem
Vnde in simile ab antiquo mar
tires nō tantum cogebantur ado
rare p̄tola q̄ntum ad ponendum et
accēdendum thura et adhuc sar
tācem nō requirunt tantum a cri
stianis renegatis in templis eo
rum cum ipsis adorare q̄ntum q̄
thus in templis eorum sub ipso
rum expensis spontanee thura po
nant sed et accendant. s̄ vt ad p̄
positū redeatur. **Capitulum xxiiij.**

Iacet omnipotens deus
in nostra fragilitate et
humilitate vt eximani
ret semetipsum pauperrimū pro
pter nos fuerit nat⁹ tamen hīs
omnibus trium regum muneib⁹
nō indiguit ad aliquam inopiā
subleuandam. quia ipse dixit et
omnia facta sunt. Nam pomum
a ureum oblatum per alexandrū
tam potenter congregatum et ar
roganter cōflatum dum ipsum
Melchior infatulo ihesu obtulit
extunc in momēto statim fuit in
puluerem et fauillam contritum
et ad nichilum redactum. Nam
sicut in typo lapis sine manibus
conscitendum de monte abscisus
et statuam horribilem qua nabu
chodonosor vidit in somnis com
minuit. et in fauillam contriuit et
ad nichilum redegit. sic ad instar
in facto ipse lapis est deus tunc

de virgine finē cōmplectentium
manib⁹ q̄ ponit potētes de sede
et exaltat hūiles. ipsum q̄ pomū
quod vniuersū significauit mū
dum sua humilitate in potēcie
magitudine in momento oculi
contriuit et ad nichilum redegit.
Ceterum q̄ de alijs triū regū
muneribus factum fuerit inferi⁹
audietur. sed vt ad propositum
redeatur. **Capitulum xxiiij.**

Postq̄m vero ipsi tres re
ges domūz adorassent
et sibi mūera obtulissent
et omnia ad que de oriente dñm
quesiuisent gloriose perfecissent
extunc statim ipsi tres reges et
eorum exercitus equi et animalia
et alia eorum iumenta que ibide⁹
ex remotissimis nec nō longinq̄
simis finibus terre et orientis p̄
omnem viam absq̄ aliquo cibo
potu et pabulo puenerant. extūc
more suo et mortalium et huma
no. esurre. stare et dormire ceperūt
Et per totam illam diem in beth
leem et alijs circa locis quieti et
solacio se debuerunt et omnibus cau
sam quare de finibus terre et de
extremis mundi partibus stella
eos miraculose duxerāt humiliter
dixerunt et exposuerunt. Vt iude
is maior confusio et gentibus maio
ris crudelitatis exinde solatium
oriretur. **C**eterum prout ait
euangelista. Et accepto in somnis
r̄p̄ōso ne ad herodem rediret per

aliam viam sunt reuerſi in terrā
ſuam. et extunc ſtella que ipſos
prius precedebat vlt̄i non appa
ruit: Sed reuertentes ad terras
et ad regna ſua humano mōe lo
ſpina die ac nocte i via capiebāt
Et ipſi tres reges qui ex tribus
vijs et longinquiffimis ſuis ter
ris et regnis remotiffime diſtan
tib⁹ miraculoſe ex inopinato cō
uenerunt. Tunc in vnum ad ter
ras et ad regna ſua inſimul redie
runt et per omnes terras et regio
nes ac prouincias per quas olim
holoſernes cum ſuo exercitu et ex
peditione ab oriente et caldea tñ
fuit et in iudeam peruenit. per has
vias et terras ipſi tres reges cum
eorum comitatu et exercitu de iu
dea in orientem et caldeam ſunt
reuerſi et cum tali et tanto exerci
tu et comitatu et diuerſa expedi
tione per has terras et regiones ex
inproviſo tranſierunt q̄ omnes
homines illarum partium et regi
onum ſc̄dm̄ auditum antiquū et
relatum putabant holoſerneꝝ ite
rato pertranſire et ab omnibus
villis et ciuitatibus et vniuerſis
populis benigniffime ſunt recep
ti in quibus omnia que viderant
egerant et audierant et que ipſis
acciderant poſt egreſſionem terra
rum ſuarum omnib⁹ humiliter
predicabant et ad quecumq; lo
ca peruenierunt omnibus popul⁹
more regio benigni et beneficia ſu

erunt. vnde eorum virtutum hu
militatis et meritorum fama a iu
dis in omnibus ipſis terris et p
uincijs nunq̄m potuit aboleri et
de omnib⁹ cibarijs et neceſſarijs
que de terris et regnis ſuis ſeui⁹
ſumpſerant cum ipſis q̄m eorū
exercitui q̄ eorum equis anima
libus et iumentis quouſq; ad p̄
dictum montem vaus. et ad ter
ras et ad regna ſua peruenierunt
penitus nil deſecit. ſed ſani et in
columes cum omnib⁹ ſuis ad pp
ria ſunt reuerſi. ſed viam quam
de trib⁹ regnis eorum in tredeciz
diebus ſtella duce perfeceerunt in
ipſa via per byennium in reditu
per ductores et interpretes labo
riose permanserunt vt ipſi et ali⁹
homines ſc̄rent diſtāciam inter
operationem diuinam et huma
nam. ¶ Ceterum herodes et ſemi
ores ac ſcribe ipſos per multam
viam fuerunt ſecuti et vniuerſaz
terram per quam tranſierāt et ſpe
cialiter tharſenſes cylicie qui ce
perunt poſt ipſos declinare et eo
rū virtutes et merita predicare.
Quare herodes ipſis tharſenſib⁹
ex inuidia culpam ipſiſuit q̄ ipſos
fluvium ſylar trāſire pmiſerūt eo
rum naues combuſſit et totaz ter
ram q̄ ſub eius fuit poteſtate per
quam trāſierant multū deſtruxit
¶ Ceterū herodes ſemoēs et ſcribe
et iudei ipſos reges fuerūt ſecuti. q̄
ab oībo audierāt q̄ miraculoſe p

omnes fias die ac nocte cū mag-
na claritate et luce et specialiter
stella duce miraculose in tredecz
dieb? absq? aliquo impedimen-
to trāsierunt et qm laboriose stel-
la amissa p ductores et interpre-
tes recesserunt. Nam omnes gen-
tiles et gētes per quarum terras
ciuitates et loca ipsi reges et eorū
exercitus et comitatus in exercitu
transierūt cum maxima amiratio-
ne plene uariare nō sufficiebant
q? miraculose die ac nocte p eos
et eorum terras et loca et regiōes
transiissent. et de hijs omnibus
etiam alij iudei qui in ipis terris
et locis inter gentiles habitabāt
dispersi etiam herodi et senioribz
ac scribis et alijs vndiq? iudeis i
epistolis et litteris et p prijs perso-
nis oretenus testimonium perhibe-
bant et ppter talem et tātam irre-
prehensibilem ammiracōnem et rē
gestam gentiles scripturas et na-
tuitatem domini ignorātes ipōs
tres reges gloriosos magos ap-
pellabāt ad que iudei interis gē-
tilium habitātes et alij vbiq? ter-
rarum iudei scripturas et natuita-
tem domini et ei? natitatis locum
scientes ad hoc gentiles vbiq? ex
inuidia incitabant et vndiq? ex
perfidia confirmabant. Et quia
euangelium et natuitas domini
per longa tempōa postmodum vs-
q? post ascensionem domini ipis
gentilibus non fuit predicata. s.

vsq? ad illa tempora alibi in vni-
uerso mundo permansit ignota. s.
primum in consuetudinem perue-
nit et in vsu permansit q? ipsi tres
reges gloriosi in toto mundo vo-
cati sunt magi in hodiernum diē
E De hijs tribus regibus glo-
riosis multi libri diuersas conti-
nent opiniones quare magi sunt
vocati Nam aliqui libri continēt
q? vocentur magusei et alij libri
continent q? vocentur magi quasi
magis sapientes. Et alij libri di-
cunt q? magi fuerunt malefici. s.
postmodum ad dominum cōuer-
si. et alij plurimi libri diuersimō-
de exponunt et declarāt quare hī
tres reges magi sint vocati et de
hijs declarationibus et omnibus
expositionibus non est necesse.
Nam absq? aliquo dubio fuerūt
reges maximū et gloriosi et de reg-
nis et terris potentissimi prout ip-
sorum regna et homines cristia-
ni in hijs habitantes et nati ad
hoc testantur. Qui exinde in ori-
ente et omnibus partibus vlti-
marinis volunt habere preroga-
tiua et habent inter ceteros et
pre ceteris xpianis put inferius
audiet et cōtinet in pntem diem.

Ad tollendū **Ca. xxv:**
ergo omne dubiū in pre-
missis et extirpandam
radicatus iudeorum inexcusabiles
inuidiam et perfidiam et ad eru-
diendam gentium ignorantiam

et eorum infirmitatem adiuvādā
et nostram fidem roborādā om
nipotens deus qui semper est mi
rabilis in suis factis et in sua ma
iestate gloriosus omnibus sciri vo
luit que qualis et quanta esset di
stantia inter operāconem diuinā
et omnem operationem magicā
et humanā. Nam ipsos tres re
ges cum omni ipsorum exercitu ex
peditione et comitatu absque cibo
potu et pabulo in bethleem in tre
decim diebus absque aliquo impe
dimento de oriente et regnis eorum
miraculose cum stella potestate et di
uina operatione sua perduxit per
quam viam in bpeninio laborioso
vix poterant perficere per interpre
tes et ductores operatione huma
na et ad propria redire et perveni
re. Nam si aliqua ars prius in vi
is prosperis affuisset etiam in vni
eorum laboriosis et aduersis post
modum non defuisset. Sed omni
potens deus hoc nativitate sue mi
sterium semper notum voluit esse po
pulis universis quod nomen suum
gloriosum quod prius usque ad
nativitatem suam tantummodo in
iudea latitabat ipsum omnes gen
tes tribus et populi ab ortu solis
usque ad occasum unanimiter col
lauderent. sed ut ad propositum re
deatur: **¶ Capitulum xxvi.**

Postquam vero ipsi tres re
ges cum exercitibus et
expeditionibus eorum

ut dictum est cum maximis labo
ribus per ductores et interpretes
ad montem vauis victoriales per
bpenium pervenerunt. Extunc ca
pellam in honorem regis iudeorum
nati quem ita quesierunt et mune
ra obtulerunt laboriosissime et di
tissime fieri fecerunt et multimo
de more regio ornauerunt et in opi
do quod subtus montem situm fu
erat a laboribus itineris quieverunt
et ibidem more regio per aliquod
tempus solatiose dederunt et ibidem
locum eorum sepulture concorditer
elexerunt. Et deinde singulis an
nis cum alijs eorum regibus et prin
cipibus ibidem convenire condir
erunt et firmiter promiserunt. Vnde
post modicum tempus omnium
terrarum et regnorum eorum prin
cipes et nobiles et honorati ac uni
versi populi ipsis ibidem obvia
verunt et ad eos unanimiter con
fluxerunt et ipsos prout decebat sol
lenissime receperunt et de adven
tu eorum multum gratulantes et
audientes que et qualia ac quanta
per eos et cum eis deus esset opera
tum mirabilia timore et amore ob
stupuerunt et maiori reuerentia et ho
nore et timore ex hijs ipsos habere ce
perunt et sic tunc ipsi tres reges de te
stamentis eorum dispositis et ordiatis
deo gratias agentes quis cum omnibus
suis ad fratres et ad regna sua sani
cum gaudio sunt reversi et corporibus non
cordibus ab invicem ad tempus sunt sep

ati et omnib? populis ea que vi
derant et audierant et ipsis accide
rant humiliter predicabant et in
omnium eorum terris et templis
stella cum infantulo et desup sig
num crucis per omnes modum et
formam prout ipsis apparuit bo
nifice fieri et sculpere fecerunt ex
quibus quampulurimi gentiles reli
dis suis erroribus et ydolis infan
tem cui ipsi tres reges deuote mu
nera obtulerunt ipsi adorauerunt
Et capellam sup montem vauis
facta ex longiqssimis partibus
diuersorum hominum nationes
deuotissime visitauerunt: Naz p?
qm ipsi tres reges ad ppria sunt
reuerfi omnibus hominibus hu
miliores et deuocores sunt effecti
et vniuersarum terrarum et regi
num nationes in oriente de eoru
virtutib? humilitate et deuocōne
plene non sufficiebant enarrare et
sic in laudabili vita et honesta co
uersacōne vsq; post ascensionem
domini et aduentum beati tho
me apostoli laudabil iter perma
serunt. sed vt a proposito rede
atur. **Capitulum xxvij.:**

Post recessum iporum tri
um regum de bethleem
quando domino munera
obtulerant: Extunc beata virgo
maria cum infantulo suo ihesu in
tugurio et spelunca in qua natus
fuit homo per modicum tempus
permanfit. sed crescente de ipsa et

tribus regibus ta mirabili fama
et extunc de ipso tugurio et spelu
ca in aliam speluncam subterra
neam in rupe factam cum infan
tulo ihesu metu iudeorum intra
uit et vsq; ad diem sue purifica
tionis in ea permanfit et latitauit
Et quia prout deceit vtriusque
sexus homines senes et iuuenes
beatam virginem mariam dili
gebant ipsam et suum infantulu
ihesum in quantum poterant dili
genter celabant et ipsis necessa
ria quibus indiguerant pie mini
strabant. Et ex eadem spelunca
in qua beata virgo maria itaq;
cum infantulo ihesu latitauit po
stmoduz crescente fide cristiana
facta est capella et in honore triu
regum et beati nycolai consecra
ta et videtur per ipsam capellaz co
munis transitus fuisse et quodaz
duas ianuas habuisse. sed vna
ianua nuc lapidibus est obstru
cta et in illa capella adhuc vide
tur lapis super quem beata vir
go semper sedere consuevit quan
do infantulum suuz ihesum lacta
uit. Et quadam vice ex casu mo
dicum lactis de sua mamilla sup
ipsum lapidez cecidit cuius lactis
species super eundem lapidem in
presentem diem permanfit et q
to plus abraditur. tanto plus ac
crescit et tale lac beate marie in
quampuluribus ecclesijs demon
stratur et a peregrinis vndiq;

deportatur et postq̄ beata virgō
cum infantulo ihesu de spelunca
in qua ihesus fuit nat⁹ itaqz me-
tu iudeorum eam celeriter et festi-
nanter exiuit et in hanc speluncā
subterraneam de qua dictum est
fugit et intrauit. Extunc camisiā
suam et pannos quibus ihesus
fuit inuolutus in feno ⁊ presepio
pariter inuolutos fuit oblita.

Que vsque ad tempus venerabi-
lis helene matris constātin⁹ pro-
ut deo p̄ acuit recentes et integri
in eodem loco in presepio permā-
serunt Nam iudei ipsum locum q̄
natus erat ihesus ab illo tempo-
re postmodum per lōga tempora
ex inuidia habuerūt pro loco pro-
phanato scortilego ⁊ maledicto
itaqz nec pueros nec pecora vel gē-
tiles ipsum locum intrare permi-
serunt et tantum terrores semib⁹
et omnibus incutiebant q̄ i p̄sū
locum nullus intrare fuit ausus.
Nā omnem intrantem habuerūt
pro cōtaminato. **C**eterum dū
in purificatione sua beata virgo
infantulum suum ihesum secū dū
legem moysi in templo cum tur-
tibus obtulit et ipsum symeō
in vlnas suas cepit dicens. nūc
dimittis seruum tuum domine se-
cundū verbum tuum in pace qz
viderūt oculi mei. ⁊c. prout dicit sa-
cra scriptura. Et eodem tēpore taz
ipse symeon qm̄ anna amica de
ipso infantulo ihesu pluribus iu-

deis et eorum sacerdotibus presē-
tibus et scribis astantibus plu-
rima prophetabant prout inqui-
unt euangelia. Extunc de relatio-
nibus iudeorum qui itaqz tūc ad-
erant in templo fama marie ⁊ in-
fantuli ihesu de nouo tantum ac-
creuit q̄ pre iudeis ⁊ herode in ip-
sa spelunca vel i aliquo alio loco
beata virgo cū suo infantulo diū-
tius non potuit latitare et extunc
prout ait euangelista. Angelus
domini apparuit ioseph in som-
nis dicens. Surge accipe puerū
et matrem eius ⁊ fuge in egiptū
⁊ esto ibi vsqz dum dicam tibi fu-
turum est q̄ herodes querat pue-
rum ad perdendum eum. Qui cō-
surgens accepit puerum et ma-
trem eius nocte et secessit in egi-
ptum ⁊ erat ibi vsqz ad obitum he-
rodis. ⁊c. Et quomodo et qualiter
beata virgo cum infantulo ihesu
in egiptum perueneāt ⁊ inde redi-
erat in libro de infantia ihesu ple-
nius reperitur. Sed per plurima
loca multum periculosa hominū
siluestrium et animalium pericu-
losissimorū per deserta tranherūt
⁊ p̄ interfigno in omnibus locis ⁊
vijs p̄ quas in exitu et reditu be-
ata maia cū infantulo ihu tñsūt.
adhuc crescūt rose aīde q̄ vndiqz
rose de iericho vocāt ⁊ hijs mliēs
sarracene multū libenter vtūtur
in partu. **C**eterum locus in q̄
btā vgo maria cū ifatulo suo ihu

itaq3 in egipto habitauit distat
a bethleem ad duodeci dietas per
viam p quam beata virgo itaq3
trāsiuit et nō alibi nisi per illam
viam cresciunt ipse rose de iericho
in memoriale sempiternuz. et ip
sas rosas colligunt hōines qui ibi
de3 baduini vocātur q̄ de loco ad
locum in ipso deserto cū pecorib3
vagātur et pro pane ipsas ven
dunt in maxia multitudie et quā
titate homib3 incolis qui p deser
tum trāseunt et p egrinis per q̄s
vlteriū vendūtur et p mundum
deportant. **C**eteruz loc3 in quo
beata virgo cū infantulo suo ihe
su in egipto per septēniū vsq3
ad obitum herodis habitauit: fu
it in3 ciuitates babiloniā nouaz
et alcharye que nunc est habita
tio soldani et ille ciuitates modi
cum distant et sūt maxime ciuita
tes s3 alcharye est maior babilo
nia et reputatur maior q̄ septe3
ville parisienses. Et in ipso loco
quo itaq3 beata virgo p septēni
um cū infantulo ihesu habitauit
nūc est ortus balsami qui nō est
ad iactum lapidis magn3 et in
ipso orto sūt septem fōtes aqua
rum in quib3 beata virgo infan
lum ihesum lauare et balneare et
sua vestimēta et infantuli mūda
re et lauare cōsuevit. et ppter ip
sos fōtes ortus est disperse situs
et nō est muratus nec munitus et
crescit et effluit balsam3 ex virg

q̄si rubiis et est modicū altior v
ne et est in modū rubi rosaruz for
matus et folia ei3 quasi trifolia
sūt formata et vnusquisq3 rub3
habet custodē specialem xpianū
aliquem de captiuis soldani qui
ipm rubū quasi corp3 suum custo
dit irrigat et mūdāt et in mense
marcij tunc soldanus cōtinue per
sonaliter est presens in hoc orto
et tūc virge balsami in modū vi
tis scindunt et vulnerātur et ipse
scissure bombice circūligantur et
subt3 bombicem et scissuras pua
vascula argētea tūc penduntur
in q̄bus balsamus p scissuras et
bōbicem sicut aq̄ ex vite stillat et
effluit et ex illis vasculis fidit
in amphorā argēteam que ibide3
zerra vocatur que modicū est ma
ior q̄ sexriū vini possit intrare.
Que tūc ex oī balsamo vix adiple
tur et tunc soldan3 recipit omnē
balsamū solus. s3 cum legat3 ali
cuius regis ad euz mittetur ipse
dat puum vitriolū in modū di
giti magnū balsamo plenū et ita
q3 oī balsamo extillato soldan3
recedit. Et tūc vnusquisq3 rubi
custos sumit virgas de suo rubo
scissas et ipas in mūdissā olla bu
lit et balsam3 q̄ tūc ex illis vgis
ebulit sic pigre de supnatat et tal
balsam3 ē spissus et vt brixia co
lorat3 Et dū aliq3 homo ab equo
v3 aliqua altitudie enormiter ca
dit et intus rūpitur et q̄ssatur et cū

illo balsamo locus pungitur sta-
tim consolidatur et cicatrices vul-
nerum cum sunt coaptate dum cum
tali balsamo perunguntur modi-
cum decetero non apparent. sed sunt
ut alterius carnis et pellis speciei
et talem balsamum custodes rubo-
rum tunc vendunt hominibus et
peregrinis et undique per mundum
deportatur. sed in nulla compa-
ne est tante virtutis et nobilitatis
sicut est balsamus qui naturaliter
stillat ex vite. Nam dum talis bal-
sami gutta in manum ponitur ip-
sam penetrat et altera parte resu-
dat et ille locus incorruptibilis per-
manebit in eternum et est quasi
vinum viride tenue aliquantulum
turbidum coloratus et vocatur ibi-
dem balsam? crudus et alter bal-
samus bulitus vocatur ibidem bal-
samus coctus et de alijs balsami-
nominibus et virtutibus longum
esset enarrare. Et creditur firmi-
ter in oriente et in omnibus par-
tibus illis quod ille locus adhuc ex
eo talem habeat virtutem quod in eo
balsamus crescat. et beata virgo
maria cum suo infantulo ihesu per
septennium in ipso loco habitabat
et in ipsis fontibus se et suum in-
fantulum ihesum frequenter et eo-
rum vestimenta lauabat. Et ad
maius signum. ipsum ortum nul-
lus omnino hominum nisi sit cri-
stianus colere potest vel custodire
quod sepius est expertum si alij

homines gentiles ipsum colere
extunc rubi balsami et eius vir-
ge statim arescerent et perirent.
sed ut ad propositum redeatur:

Capitulum xxviii.

Querum de muneribus
que ipsi tres reges do-
mini non obtulerunt est sci-
endum put expedite in alijs libris
continetur. quod Melchior rex nubye
et Arabum obtulit domino par-
vum pomum aureum quod ut di-
ctum est in oblatione in fauillam
et ad nichilum fuit redactum.
Item idem melchior rex nubye et
arabum. obtulit triginta dena-
rios aureos quos abraham egre-
diens de huius caldeorum in peregr-
natione sua secum sumpsit in be-
tрон. que tunc arbea vocabatur
portavit et cum ipsis agrum in se-
pulturam suam et sarem et filiorum
suorum ysaac et iacob compara-
uit. et horum denariorum moneta
legitur fecisse Thare pater abra-
ham ex parte regis mesopotamie
nomine nypus. Et deinde tempori-
bus iacob pro hijsdem triginta
denarijs ysaac et iacob filijs eius a
quo abraham agrum in sepultu-
ram vendidit. hijs ioseph a suis
fratribus fuit reditus in egiptum et
post hoc idem triginta denarii a pre-
dictis fratribus filijs iacob in egyptum
per frumentum ipsi ioseph fuerunt re-
portati et deinde idem denarii per obi-
tum iacob ad regnum saba per arabis

ad sepulturam iacob a ioseph fu-
erunt missi. et in thesauros regio-
repositi. Et post hec temporibus
salomonis idem triginta denarii
cum quimpluribus alijs ornamen-
tis in templo domini in iherusa-
lem a regina saba fuerunt oblata
et deinde temporibus roboam fi-
lij salomonis in captione iherusa-
lem et templi domini depreda-
tione ad manus regis arabum qui
tunc temporibus fuit in adiuto-
rio egiptiorum peruenierunt et cum
alijs ornamenti templi aureis de-
narijs spoliatis in thesauros re-
gios reponerantur. et post hec
novo testamento inchoante nato
domino in bethleem. extunc Mel-
chior rex nubye et arabum cum
quimpluribus ornamenti aureis et
vasis templi ac alijs varijs et di-
tissimis muneribus que secum sup-
serat hos triginta denarios ex au-
ro arabie purissimo quia antiqui-
us et nobilior aurum in thesau-
ris suis non reperit. hos domino
cum alijs predictis ornamentis
offerre proposuit et solummodo
hos obtulit et alia ornamenta ti-
more pretermisit ut est supra di-
ctum.

Capitulum xxx:

Quia autem beata virgo
maria metu herodis fu-
git in egyptum. extunc
hos triginta denarios cum alijs
muneribus thure et mirra sicut si-
bi fuerunt oblata in pano lineo

ligata in deserto amisit. Que qui-
bus pastor unus ex hominibus qui
ibidem badwini vocantur degens
in ipso deserto qui cum gregibus
suis de loco ad locum in pascuis
vagabatur reperit et usque ad mo-
dicum tempus ante passionem do-
mini apud se retinuit. et extunc
idem pastor occidit incurabilem
infirmam. Et cum de ihesu quod
diuersas infirmitates et varios lag-
uores solo verbo curaret fama per
omnes terras volaret. extunc idem
pastor iherusalem se transfudit et
per fidem suam a domino sanitatem
innox est consecutus et conuersus
Extunc idem pastor hos triginta
denarios aureos cum alijs mune-
ribus thure et mirra prout prius
domino in sua infancia in bethleem
per tres reges fuerunt oblata. Idem
pastor prout in deserto cepit de nouo
in iherusalem tunc domino obtulit cum
deuotione que dominus agnoscens mis-
sit pastorem ut ipsa munera pone-
ret super altare in templo. Unde sa-
cerdos domini qui tunc sorte exiit
in signum tam honorabilis obla-
tionis thus super altare incenso-
rum accendit. et quod munera erat
rata et gloriosa hos triginta dena-
rios cum mirra in gazophiliam
misit et post hec per modicum tem-
pus tertia die ante passionem do-
mini principes sacerdotum ut omnes in
dei indrante et participes essent in pas-
sione domini et eius morte hos triginta

denarios ex comuni bursa de ga
zophilatio ex templo domini su
pserunt et ipsos iude scarnotis di
scipulo domini ut eum traderet e
diderunt et ptem mirre vino qd
ori domini in cruce obtulerunt mi
scuerunt et reliquam partem mir
re nycomedus princeps iudeorum
cum aloë et alijs aromatibus ad
didit ad domini sepulturam. Et p
qm iudas hys triginta denarios
retulit et ad pedes iudeorum in te
plo proiecit. extunc iudei dederunt
quindecim denarios militibz qui
sepulchrum domini custodierunt
et cum reliquis quindecim dena
rijs emerunt agrum figuli in se
pulturam peregrinorū. Vnde ait
euangelista. Et consilio imito eme
runt ex hys agrū figuli in sepul
turam peregrinorū. Et est scien
dum qd idem ager figuli est ppe
iberusalem hit et est vix ad semi
iactuz lapidis longus et magnus
et temporibus quādo iberusalem
fuit xpianorū extunc de ipso agro
profundissima facta et effossata
est spelunca et ab omni pte fur
sum a fundo circummurata et desup
testudinata et desup in testudine
sunt foramina p que corpora mor
tuoꝝ mittunt et proiciuntur.
Nec moueat aliquem qd hys tri
ginta denarij in euangelio argen
tei vocentur quia fuerunt ex auro
arabie puissimo. Sed communi
nomine argentei vocabantur sic

denarij aurei nūne vocantur scūta
niutones vel floreni et similitudo
horum denariorum in nomine et
moneta in illis partibus a tēpo
ribus abrahe vsqz ad destructio
nem iberusalem per tptū et vespā
sianum permansit et in omnibz
ptibus orientis nunq mutantur
monete pondere vel valore et fili
tudo horum triginta denariorum
ex auro vel cupro in similitudine
pondere et quantitate et forma et
similitudo in longitudine et lati
tudine tunica domini inconfutu
lis multum artificialiter facta in
oriēte apud qmplurimos pñci
pes et nobiles adhuc hereditarie
permanserunt in presentem diez
Et vnus illoꝝ triginta denari
orum circa tres florenos habuit
in pondere et valore et in vna pte
tal denarij in nūmismate stat ca
put regis laureatum impressum
et in alia parte sūt littere calday
ce que ab hominibus modernis
non possunt legi vel discerni. Ce
terum de militibz qui sepulchrū
cristi custodiebant est sciendum
qd est consuetudinis in omnibz
partibz orientis et vltimarum
qd omnia bona milituz sunt bona
pfeodalia que aliquomodo non
diuiduntur nec separantur. s to
taliter cedunt primogenito et ta
lia bona pendūt a soldano vel ali
is regibus iure pfeodali et aliq
patre mortuo extunc filius suus

primogenitus q̄ primum perire
neit ad ānos discreōnis ex hīs
bonis efficitur miles ⁊ ip̄a bona
p̄bendalia nō potest aliquo mō
dimembrare aut seruū vel acil
lam ex hīs vendere vel alienare
sed aliqua necessitate compul
sus de licēcia superiois domini po
test a aliqua bona meliora p̄ dete
rioribus assumēdo pecuniam dāe
vel p̄mutare. Et sūt aliqua bona
p̄bendalia aliquādo tam bona q̄
oportet q̄ miles eorum domini
habeat sub se ⁊ suis stipēdijs du
os ⁊ tres vel quatuor milites vel
plures. Et dum in illis partib⁹
aliquis miles efficitur extūc auz
maximo ornatu p̄pa comitatu
de vespere cum suis consanguine
is ⁊ aīis i dextris mltūornate
incedit per vicos et plateas vt si
aliquis iueniat qui ipsum ex ali
qua infamia vel alijs caus⁹ quib⁹
cunq⁹ dicat eū milicia fore idig
num ⁊ si aliquis nō repit qui ei⁹
milicie contradicat. extunc in me
dio sui vel domi sui palacij super
terram maximus stermitur lect⁹
optimis p̄amis aureis ⁊ alijs di
uerhis ornamētis diuersimōe or
nat⁹ sup quem ille qui miles de
bet effici et fieri clara die omibus
presētibus nud⁹ ascēdit. ad quē
sicut in p̄tib⁹ istis ad mulieres
in puerperū sic omnes aīa ad eū
accedūt sibi congratulantes q̄ mi
licia dign⁹ sit inuētus. Et tunc a

nobiliorib⁹ p̄ncipibus et alijs
nobilib⁹ dominiis vestimētis au
reis seriis ⁊ alijs diuers⁹ ornamē
tis ornat⁹ vestitur cingitur ⁊ cal
ciatur et de lecto leuatur qd̄ sit in
signum q̄ sic nudus solus supra
lectum ascēdit ⁊ ex eo a p̄ncipib⁹
et nobilib⁹ ornat⁹ leuat q̄ sit ab
omni iniquitatemō vitiū ⁊
maculis in meliores mores ⁊ vir
tutes se cōuertat. et extunc idem
tyro alios de familia sua meliores
tot efficit sic de bonis suis p̄ben
dalib⁹ habere tenetur. ⁊ tūc cui
libet tali militi dat tantum de sti
pendijs de suis bonis q̄ cum duo
bus equis et trib⁹ famulis se pos
sit sustentare ⁊ illi milites tūc auz
domino eorum i plateis et curijs
comitātur ⁊ domini eorum sup
ioribus seruiunt in armis et eos
sequūtur tēporibus oportomis
Et tales fuerunt milites stipenda
rij qui dominum crucifixerunt et
eius sepulchrum custodierūt qui
bus iudei quindecim denarios da
bant. Naz̄ ijdem denarij a tempo
rib⁹ abrahe vsq⁹ ad passionem
domini semper insimul indiuisim
permanserunt. et p̄ q̄ plurima lo
ca insimul pertransierunt. sed sta
tim dum de hīs p̄fectum fuerat
qd̄ cum ip̄is p̄fici debebat. extūc
ab invicem fuerunt sep̄ati ⁊ diui
si et postmodum vndiq⁹ dissep̄ati
et q̄ plurima alia de hīs tri
ginta denarijs et ipsorum trium

regum munerib? leguntur et scrip-
ta reperiuntur. q? ppter breuitate
in h? loco sunt ptermiffa. sed vt
ad ppositu redeat. ¶ **Ca. xxx.**

Quoniam elapso tempe qua
to bta virgo maria cum
infantulo suo ihu ex egi-
pto reuocabat? put ait euangeli-
sta. Defuncto herode ecce angel? do-
mini apparuit ioseph in somnis
dicens. surge accipe puer? et matre
eius et vade in terram israhel. de-
functi sunt em qui querebant ai-
mam pueri. qui surgens accepit
puer? et matrem eius et venit in
terram israhel. audiens q? archela-
us regnaret in iudea p herode pa-
tre suo timuit illic ire et animoni-
tus in somnis secessit in partes
galilee et habitauit in ciuitate na-
zareth. vt impleret? quod dictu
est p prophetam dicentem. quonia?
nazareth vocabitur. Et quer? qua-
lia et quanta in hys et ab illis tpi-
bus domin? ihus in sua deitate et
humanitate egerit fecerit vl? pas-
sus fuerit vsq? ad eius passioem
resurrectioem et ascensionem in eu-
gelis plen? repitur. ¶ **Cum** at
domin? post suam gloriosam ascen-
sionem specialiter ad pates indo-
rum thoma suum apostolu in sor-
te predicacionis miserat. In qb?
iphi tres reges gloriosi qui domi-
no in sua infancia mune? obtule-
runt habitabant et regnab? qd
licet thomas inuitus officium p-

dicacionis in iphis pibus et reg-
nis in die suscepit. tamen ex mag-
na puidencia iphi? summi lapidis
angularis qui fecit vtraq? vnum
estimat? fore factum. Qd thomas
qui passionem domini et resurrectionem
que digitis palpaui? vt hac ip-
sis regibus et geti pdicaret et an-
nunciar? quo etiam eiusdem domini infan-
ciam de remotissimis et longinqs
finis orientis et mundi pibus q
fuit vidit et munerib? eor? vris
et misticijs deuotissime adorauit et
honoauit et put ait Gregori? Si-
cut nobis omib? pfuit q post re-
surrectionem domini thomas eius
vulnera digitis palpato explora-
uit et de nobis omnis dubietatis
vuln? apertauit. sic ad instar no-
bis omnib? pfuit q hii reges et
hec gens eiusdem domini nostri in-
fancia quefuit et oculis vidit et de-
uotissime munerib? adorauit et p-
bauit. nec moueat aliqu? q scus
bartholome? symon et iudas apo-
stoli domini etiam in partib? illis
pdicabant? qz plures sunt pates
indie quaz vna pars est longior
lacio et maior q? tota pars mundi
asmarina. Nam ista pars. mun-
di asmarina describitur in illis p-
tibus orientis no plus q? centuz
continere dietas in qua vigeat et
floreat fides xpiana. ¶ **Ca. xxxi.**

Quoniam cum thomas apo-
stolus in pibus et regnis
indor? euangeliz domini

fideliter predicasset et vniuersas
illas insulas et puindas circuisit
et demones signo crucis effugasset
et diuersos languores et infirmita
tes curasset et deus ibidem per eum quod
plurima mirabilia fecisset et quod plu
rimas gentes ad dominum conuocasset et
repiens in omnibus ydolorum templis
stellam cum infantulo et signo crucis
put ipsi tres reges in omnibus eorum
terris et regnis et ipsorum templis
fieri et sculpe fecerunt et preperunt
quoniam de bethleem fuerunt reuersi. vni
cum thomas a pontificibus templorum
et ydolorum audisset et didicisset quod talis
stella cum talibus signis etiam longis
retroactis temporibus in morte vasis in
signum nati regis iudeorum put ex il
la stella fuerit auditum apparuisse
et propter hoc ipsi tres reges ipsum
puerum natum ad adorandum cum mune
ribus quesierunt et miraculose in tre
decim diebus in bethleem leuissime
puenerunt. sed multum laboriosissime
ad terras et ad regna sua redierunt
et de omnibus que ipse tribus regibus
acciderant et que ipsi reges viderant
et audierant et egerant istud ponti
fices templorum et ydolorum thoma
mam per omnia informauerunt que
cum thomas per omnia audiuisset
extunc ingenti gaudio et spiritu sancto
repletus ipsis pontificibus et omnibus
populis et gentibus ardenti
animo dominum nostrum iesum christi
infantiam deitatem et humanita
tem passionem et resurrectionem que

digitis palpauit incredulus et ex
plorauit fideliter et ardenter annun
ciavit et predicauit et gratia spiritus
sancti signis et prodigiis ac doctrinis
omnes templorum et ydolorum pon
tifices et quod plurimas gentes ad
fidem conuertit et baptisauit. et si
gmificationem et interpretationem
huius signi crucis et stelle ac infantis
que ipsi tres reges quesierunt
et muneribus adorauerunt deuote
et humiliter thomas exposuit et de
clarauit et ex omnibus templis si
mulacris et ydolis electis ipsa tem
pla in honorem ipsius infantis que
ipsi reges quesierunt et muneribus
adorauerunt deuote consecrauit.
Vnde omnium terrarum et prouin
ciarum gentes per quas thomas
transierat audita tali eius fama
cum varijs et diuersis infirmis
languidus et obsessis ad ipsum ve
niebant et confluebant quos om
nes in nomine ipsius infantis et
signo crucis sanauit et ad fidem
uertit et baptisauit et etiam idem
sanati et curati ac baptisati in ter
ris ad quas thomas non pueneant
per signum crucis quod plurimas in
firmitates et varios languores cu
rabant. **C**um itaque thomas fide
infantiam passionem resurrectionem
et ascensionem et euangelium do
mini in ipsis partibus vndique pre
dicasset et quod plurimas gentes
ad dominum et ad fidem conuertisset
et ydolorum templa destruxisset et

honorē ipsius infantis consecras-
set et in ipsis episcopos et presbite-
ros et dei ministros ordinasset et in-
stituisset eandē ad vera ipsorum tri-
um regū regna qui domino in sua
infancia munera obtulerūt nutu
dei se transtulit et puenit quos ad
huc in carne viuentes ac puectā
etate et decrepita sanos reperit ex
spectacōez iusti symeonis expectā-
tes put dūdū fuerāt deprecati. et
ex his responso accepto in spū eos
mortē n̄ videre nec gustare n̄ pri-
aqua et spiritu essent enati et de ip-
so infante ih̄u quē itaque fierunt
et cum munerib⁹ adorauerūt ple-
nius essent informati. Vnde et
itaq; hī tres reges ab omnibus au-
dient qd qdā homo nomine tho-
mas ad ipsorum terras et regna pe-
uenisset qui ipsū infantē quem in
sua infancia quōdam quesierunt
et adorauerunt publice p̄dicaret
et de ipso q̄ plurima mirabilia oī-
bus apte p̄dicaret et diuersas in-
firmitates et varios languores in
nomine ipsius infantis et signo cru-
cis curaret et demones effugaret.
Vnde ipsi tres reges licet essent in
decrepitu: ex improviso iter se p̄-
pabant et cū omnibus eorum regi-
bus principibus et nobilib⁹ et ipo-
rum regnorum populis ad beatum
thomā puenerūt quos beatus tho-
mas cū ingenti gaudio recepit et
de omnib⁹ que ih̄s in sua infancia
veritate et humanitate fecit gessit et

docuit: singulariter explicauit et
ei⁹ passionē et resurrectionē quē
digitis suis incredul⁹ palpauit
in scripturis et prophetis docuit ple-
nius et mōstrauit et specialiter de
baptismate iohānis sine quo n̄
lus regnū celorum ingredi pote-
rit eos plen⁹ informauit et ip̄s
tres reges cū omnib⁹ eorum popu-
lis grātia spūssancti baptisauit et
ipsi tres reges igne s̄cti spiritus
sunt repleti et iam thome in verbo
dei et ad p̄dicandum in officio iaz
sunt iuncti. Nam omnib⁹ populis
tribub⁹ et linguis qui ibidez tūc
aderant et cōuenerant a principio
vsq; ad finem omnia q̄ viderant
et audierant et ipsis acciderant qn̄
ih̄m in sua infancia in bethleem
cū munerib⁹ q̄sierunt et adorauerūt
p̄ singula fideliter et humiliter oī-
nibus exposuerunt et apte p̄dica-
uerunt et onem ipsorum trium regū
sermonem thomas p̄ expositionē
et interpretationem significauit ex-
posuit et declarauit. et econuerso oī-
nia que thomas de passionē et r̄surre-
ctionē et ascensione domini popul⁹
predicauit. ipsi reges de infancia
ipsius put viderant et audierant cō-
firmabāt. vñ ipsi tres reges gli-
osi cū omī eorum exercitū et comitatu
et alijs q̄ pluribus popul⁹ ad mō-
tem vauis cū beato thoma se tra-
stulerunt et sup̄ hūc mōtem capel-
lam cū stella et signo crucis factā
in honore ipsius infantis cui⁹ stella

sup̄ eūmbe montē apparuit thōs
cōsecrauit ⁊ omnibus populis q̄li
ter idē infans in tali signo crucif
put sup̄a stellam apparuit p̄ hu
mana salute voluntarie ⁊ sponta
nee fuit suspensus de nouo tota
liter p̄ ordinē ardentē exposuit
thomas ⁊ predicauit. ⁊ facta est
leticia maḡ in populis ita q̄ vtri
usq; sexus homines paruuli ⁊ adul
ti qui tunc presentes in comitatu
non fuerunt de longinquis parti
bus ad hunc montem uas ⁊ ca
pellam deuotissime puenerūt. ⁊ p̄
pter talem ⁊ tantā deuocōem ip̄i
tres reges maximā ⁊ nobilissimā
ciuitatez in pede huius montis con
struxerunt ⁊ fecerunt ⁊ ditissime
cōsummauerunt. Et ipsā ciuitatez
seu uocauerūt que adhuc nunc
ē maior ⁊ diuor ciuitas in omnib;
partibus indie ⁊ orientis in presen
tē diem. ⁊ in hac ciuitate est b̄ta
do dñi indor qui p̄sbyter Iohes
uocatur ac thōs indor priarche.

Quēterum **T** Ca. xxxij.
post q̄ thomas in omnib;
ip̄is partib; ⁊ regnis
omnes populos ad dominū cōuer
tisset ⁊ baptisasset: extunc etiā
ip̄os tres reges in archiep̄os cō
secrauit ⁊ ip̄i tres reges archiep̄i
scopi effecti alios ep̄os ⁊ presbi
teros sine macula ex omnib; po
pulis elegerunt ⁊ ordinauerunt.
⁊ omnia ydolorum templā in ho
norem dei ⁊ sue genitricis marie

cōsecrauerunt. quib; omnib;
⁊ alijs dei ministris dona ⁊ p̄dia
ac possessiōes large donauerunt.
Vñ beatus thomas ip̄s regibus
archiep̄is ⁊ alijs ep̄is ⁊ presbite
ris ordinē missaz celebrandi ⁊ v̄
ba que domin; in cenā in sui cor
poris ⁊ sanguinis cōsecracōe ex
pressit ⁊ dñicam oracōnem tradi
dit. ⁊ de hijs omnib; ip̄os fidi
ter instruxit ⁊ informauit ⁊ speci
aliter ordinē baptismatis ip̄s
dedit ⁊ ip̄s baptismā nullomō
vñq; debet obliuisci monuit ⁊ bo
tabatur ⁊ p̄cepit itaq; bt̄is tho
mas ibide omnibus populis ad
dominū conuersis ⁊ baptisat̄is
⁊ ad cultum dei omnibus dei mi
nistris rite ⁊ laudabiliter padis
⁊ ordinatis ad superiores partes
indie ad predicandum uerbum
dei se transtulit ⁊ ibide q̄plunb;
populis ad dominū conuersis et
varijs mirabilibus opatis vitā
ibidem martirio. sicut in passiōe
eius legitur laudabiliter cōsumma
uit. ⁊ omnes homines vtriusq; sex
us qui nascuntur in ip̄is terris q̄
bus bt̄is thomas fuit martirisa
tus naturaliter facies habent in
modū canū formatas s; nō hirsu
tas habet in p̄ntem diē. Nā sep̄
in vnaquaq; terra ⁊ insula in in
dia semp nascuntur ⁊ crescūt et
sūt homines herbe ⁊ bestie p̄ alijs spe
ciales de quib; p̄ singula longū
esset enarrare. Post recessum

et decessum beati thome apostoli. ex
tunc ipsi tres reges in archiepiscopos
ordinati omnes gentes ciuitates et
villas et terras circuibant in qui-
bus? plurimas ecclesias fundauerunt
et in ipsis episcopos presbiteros dei mini-
stros ordinauerunt quibus? predia et
possessions large per omnia contulerunt
et relictas huius mundi vanitate in
ciuitate seu uia quam in pede montis
uallis fundauerunt perpetuam man-
sionem elegerunt et cum adiutorio dei
et aliorum episcoporum et presbiterorum ter-
ras et regna sua in spiritualibus et
temporalibus adhuc gubernarunt
et rexerunt quibus? omnes gentes non
timore sed amore non ut dominus sed ut
pater in omnibus? et per omnia obe-
diuerunt et caritate non ficta eos di-
lexerunt. **A**nno vero secundo an-
norum felicem eorum resolutionem. extunc ip-
si tres reges archiepiscopi ordinati om-
nes alios reges et principes nobi-
les ac maiores nati de terris et re-
gibus eorum ac omnes alios episcopos pre-
sbyteros et dei ministros in unum
locum conuenire et conuocare fecerunt
et erant iam longum senio et decrepitu-
fessi. nec habebant aliquos libe-
ros vel heredes nec ut communis omnium
illorum prauis consuetudinis est unquam
habuerunt reginas vel concubinas
et estimant et firmiter credunt ab om-
nibus libris in oriente eos uirgines
fuisse et usque ad mortem permanisse
et asserunt quidam libri quod sic fuerint
primicie gentium in fide. ita etiam

erant primicie gentium in uirginali
dignitate qui etiam a domino primi ex
gentibus? uirginali dignitate ob-
tulerunt prout etiam quidam libri in eorum
numeribus? que domino obtulerunt inter
cetera ex superfluo exponunt. Sed au-
rum obtulerunt domino in signum uirgi-
nalis dignitatis et castitatis. thus
in signum uirginalis deuocionis et oron-
is. et mirram in signum mortificacionis
carnis quam natura negauit
iuxta dictum sapientis dicentis. In car-
ne uiuere sine carne est uita angelica
non humana. sed ut ad propositum redeat
Quia itaque **Ca. xxxiiij.**
huius tres reges glossi ut di-
ctum est omnes reges episcopos et
nobiles et omnes populos in unum fece-
runt conuenire extunc ipsos omneshorta-
bantur ut in fide quam ipsi theodorus pre-
dicauit stabiles et fideles permanere-
rent et quod ipsi reges episcopi presbyteri et no-
biles et uniuersum populum ibidem in unum
congregati unum uirum per concilio uolunta-
tem in fide habentem ex omnibus? populis
ibidem congregatis uniuersi uoce et una-
nimum consensu eligerent quod loco bea-
ti thome apostoli in spiritualibus? omni-
bus populis perpetue pesseret et cui
omnes populi unanimiter ut prius
in omnibus? humiliter obedirent qui
etiam in honore beati thome apostoli
in memoriale sempiternum patriarcha
thomas ab omnibus? perpetue obe-
re et appellari et ab omnibus? venerari. et
per decessum talis unius? patriarche sic
electi. extunc omnes archiepiscopi

et epi ac presbiteri deberent in vnu
locum conuenire et alium loco desu-
di secundum eorum conscientiam concorditer
eligere cui vniuersi populi vt
prius per omnia deberent obedire. et
ipsi tres reges tunc tali patriarche
decimas omnium terrarum su-
arum et regnorum perpetue dabant et
assignabant. Vnde ipsi tres reges
tunc et omnes alij episcopi presbi-
teri et vniuersi populi concorditer
elegerunt iacobum anthiochenum
aduenum qui ad ipsas partes bea-
tum thomam fuit secutus in primis
eorum patriarcham elegerunt.
cui nomine mutato nomen thomas
imposuerunt. et post hoc in di tali
patriarche qui thomas vocatur.
vt nos pape obediuerunt et obedi-
unt in presentem diem. **Ca. xxxiiij.**

Querum predicti tres re-
ges gloriosi quia liberos
et heredes non habuerunt.
extunc etiam de communi consilio et
vniuersi consensu omnium populo-
rum ibidem congregatorum ex om-
nibus populis ibidem congrega-
tis elegerunt. tunc virum strennum
nobilem et illustrem quem omnibus ter-
ris perpetue regnis suis in tempo-
ralibus pascere deberet vt si aliqui
maluoli vel malefici patriarcham
episcopos seu presbiteros non cura-
rent vel ipsis rebellarent seu a fide
apostatarerent propter brachium secu-
lare ad vias rectas posset cogi et co-
pelli et illud dominum perpetue debe-

ret succedere per heredes et durare et
talis rector et gubernator in tempo-
ribus non rex vel impator debet
vocari. sed ab omnibus populis pres-
biter iohannes in perpetuum de-
beret appellari. Nam presbiter io-
hannes ex eo vocari debet. quia
presbitero nullus sit dignior in mun-
do cuius potestate hominibus iustis et in-
iustis celum claudit et aperitur. et in
cuius extensione manuum et eleuati-
one omnium impatorum et regum prin-
cipum et populorum genua et colla cur-
uant. prout hoc et quod plurimas virtu-
tes et alias dignitates idem presbiter
iohannes qui est dominus in domum in suis
lris et epistolis specialiter scribit
et exprimit in presentem diem et litte-
re et epistole sue quas regibus et
principibus mittit sunt rotuli inuo-
luti in quibus in principio scribit et
mandat per salutacionibus benedictio-
nes omnium puerorum seruorum et ancil-
larum animarum animalium agrorum et vi-
nearum et specialiter vxorum et concubi-
narum et omnium que ille rex vel prin-
ceps seu homo possidet in domibus
vel in campis cui litteras suas mit-
tit et secundum quod ille est condicionis
cui litteras suas mittit secundum hoc
sibi scribit et demandat per salutaci-
onibus benedictiones et habet dex-
teram dei benedicentem in gyro cum
stellis ornatam in suis sigillis et
vexillis. **E**tem idem dominus in do-
rum propterea iohannes debet vocari
a duobus. videlicet a iohanne

euāgelista qui fuit p̄sbyter et a do-
mino p̄ ceteris magis electus et di-
lectus. Itē idē dominus in dōz iohā-
nes debet vocari noīe et bonoē io-
hānis bapti. qui dñz baptisauit
cui etiā maior nō surrexit int̄ na-
tos mulierū p̄ut thomas aposto-
lus p̄ omnia ipsos informauit.:

Ceteri hī tres reges gloriosi
omibz regibz principibz et nobili-
bus ep̄is et presbiteris ac omibz
populis thomā patriarchā et p̄sbi-
terū iohē in eoz dños et rectōes
in sp̄ualibus et t̄palibz tunc in p̄-
petuū assignabāt quibz tunc vni-
uersi reges et principes et nobiles
ac vniuersi populi obediendā et
homagiū humiliter fecerunt et se
eoz dñadom̄ et potestati subicie-
bant et leti et gaudentes ac alacri
corde sup̄ omnia q̄ viderāt et audi-
rant et acciderant et acta et ordina-
ta fuerāt ad p̄pria sunt reuerſi Et
sic hīdem dñi et gubernatores ido-
rū in sp̄ualibus et t̄palibz patriarcha
thomas et p̄sbyter iohēs in
vniuerso mūdo sunt vocati in ho-
diernū diem. **C**eterū hīde tres
reges de p̄missis itaqz dispositis
et ordiatis: extunc alijs principi-
bus de sanguīe eoz regali p̄plui-
mas alias terras et insulas dede-
runt et perpetue hereditarie assigna-
uerunt qui p̄ncipes de vasis in
perpetuū deberēt vocari in memo-
riale sempiternū et adhuc hec p̄-
genies que de vasis vocatur ē ma-

ior et potēdior ac nobilior p̄genies
in india et oriēte in p̄ntem diē. et
hec p̄genies vt supra dictū est in
akon p̄pter diuersa mirabilia q̄
ibidē quotidie et assidue videban-
tur et audiebātur castz fecerūt et
ex illz q̄ plurimi alij p̄ncipes p̄p̄-
eoz nobilitatē in diuersis t̄ris vx-
ores duxerūt de quoz semie Anno
dñi. M. ccc. li. adhuc strenui p̄-
ncipes fuerūt sup̄stites in curia ro-
mana ab assiatores. h̄ vt ad p̄po-
sitū redeat.

Ca. xxxv.:

Qui itaqz omnia p̄ ip̄os
reges itaqz essent lauda-
biliter disposita et ordi-
nata extunc ad ciuitatē seuwa ad
p̄petue manendū tunc se translu-
lerunt et duobz om̄is sup̄uixerunt
et extunc modicū ante festū nati-
uitatis dñi quedā stella noua et
rara et insolita supra ipsam ciuita-
tem apparuit p̄ quā eoz felicem
resolucōem instare intellexerūt et
q̄ a domino vocabant̄ omibz int̄-
mabant. Vnde ibidem in eccle-
sia p̄ ipsos regaliter facta tumu-
lum sibi more regio preparare fe-
cerunt et per illud instans natui-
tatis domini festum diuinum of-
ficiū solemni ter peregerunt Et
octauo natuitatis domini die ex-
tunc melchior arabū et nubere rex
diuino officio solemni ter celebra-
to āno etatis sue centesimo decio
sexto coram omni populo inclina-
to capite absqz dolore in domino

dulciter obdormiuit. cuius corp?
alii duo reges ac alii principes et
nobiles ac vniuersi populi vesti
mentis pontificalibus et regalibus
cum aromatibus more regali put
deuit in tumulum posuerunt. Et
post hec quinta die que est festus epi
phanie domini. extunc balthasar
rex godype et saba anno etatis sue
centesimo duodecimo celebrata so
lemniter missa coram omni popu
lo absque aliquo dolore ibidem in
domino quieuit. Que tertius rex
et omnes alii principes et nobiles et
populi iuxta corpus patris regis de
functi eodem modo et cultu regio in
tumulus honorifice posuerunt. Et
non post multum tempus videlicet
sexto die sequente extunc iasp ar
tera rex tharsis et insule egris
ulle anno etatis sue centesimo no
no diuino officio deuote pacto co
ram omnibus astantibus sine do
lore alios duos reges ad dominum
sequebatur. qui dum moreretur regio
put deuit iuxta corpora duorum
patrum regum ad sepeliendum de
ferretur. extunc coram omnibus
populis astantibus corpora duo
rum patrum regum in sepulchro
posita quodlibet in partem cessit
et corpus tertii regis in medium
eorum receperunt. Et itaque hi glo
riosi principes quomodo in vita sua
dilexerunt se itaque et in morte non
sunt separati. et stella rara et insolita
quante eorum obitu apparuit quous

que eorum corpora colomiz transferrent
put dicunt indi immobilis supra
citatem seuwa pmanet. **Ca. xxxvi**

Post decessum et obitu ip
sorum trium regum glori
osorum. extunc deus qui eos
in vita dilexit ipsos etiam post mor
tem quam plurimum honorauit. nam di
uersos vtriusque sexus homines qui
cum infirmitate dolore et angustia
captiuitate vel tribulatione detine
bantur longevumque in terra vel in
mari positos. qui auxilium ipsorum
trium regum implorabant et deuote
inuocebant deus per eorum merita
evidenter liberauit. ita quod ex loco
quis partibus per terram et mare po
puli in maxima multitudine ad
eorum reliquias confluerebant et fide
quam cum beato thoma in vita predi
cabant etiam maioribus virtutibus
et signis in morte et post mortem
confirmabant. Et ipsorum corpora
vestimentis regalibus et pontifica
libus in sepulchro posita non quasi mor
tua. sed vt dormientes et melius quam in vi
ta colorata omnibus populis appare
runt in quibus deum benedixerunt et lau
dauerunt. **E** Post multum vero tem
poris cum itaque fides christiana in ipsa
nobili ciuitate seuwa et vniuersis
partibus et regnis orientis itaque flore
ret. extunc inimicus omnium bonorum se
uit in terram zizania scilicet in fide
catholicam diuersarum sectarum hereticarum opi
niones et errores. propter quod tunc corpo
ra relique ipsorum trium regum ceperunt

oibus indulgēcius q̄negligēcius
in reuerēcia haberi q̄ min⁹ veneā
ri-nam terre q̄ regna eoz in fide
diuidebantur odiose. Et tūc sta
tim ipsoz trium regum corpa q̄
vt dictum est vsq; ad illud tēp⁹
quasi dominiēcia incorrupta per
māserunt. extūc eoz carnis ma
teria de ossib⁹ eoz soluebat⁹ q̄ mo
re solito suo in puluere ruerēba
tur. vnde hōies de regnis arabie
q̄ nubie saba q̄ gotolie thar⁹ q̄
insule nati in quib⁹ ipsi reges re
gnabant eādem fide sunt diuisi. i.
Cū itaq; hōz triū regū regna
q̄ vniuersa plaga oriētis eēnt ita
corrupta. q̄ in fide q̄ heresi essent
ita odiose diuisa q̄ ppter nimiam
multitudinē distancā q̄ discordi
am q̄ discordanciū potēciā a pū
archa thoma q̄ p̄bitero iohē ab
errorib⁹ non possent reuocari. ex
tunc eā in terris q̄ regnis illis
in hac dissencōe cepit gētilitas r̄
uertī q̄ ydolatria repullulare. Vñ
i tali miseria hōies de regnis isto
rū regum b̄tōz nati qui in ipa ci
uitate seu uia potēter habitabāt
q̄ in fide odiose diuisi. extunc q̄
uis pars tam ex reuerēcia q̄ ex in
uidia corp⁹ sui regis de sepulcro
sumpsit. qz cum pte aduersa esse
q̄ quiescē id voluit q̄ ad loca ma
iora sue ptis reduxit que ab omī
populo put qñ vīuentes de beth
leem venerūt cum p̄minis q̄ laudi
bus q̄ reuerēcijs maximis fuit re

cepta q̄ in loculis diuersimode or
natis reuerēter sunt inclusa. q̄ in
hīs p tpa longioā p̄māserūt. Cū
autē placuit deo q̄ tritici q̄ semē
fidei itaq; longo tēpe laboratur
in quod zizania itaq; fuit semia
tum q̄ quod ab hīs q̄ alijs perse
cucōibus q̄ impet inuentis dudū
latitabat in terrayt eādem talibo
varijs frigorib⁹ q̄ tempestatib⁹
transactis eādem apparerz in ger
mine. Vnde circa annos domini
cc. xxxiiij. dum gloriosus cōstan
tinus impator in occidente p san
ctum filuestrum gracia dei figinis
q̄ prodigijs ad fidem esset cōuer
sus q̄ a lepra carnis gentilitatis
q̄ ydolatrie esset mundatus q̄ in
nouum hominē vita q̄ moribus i
melius esset mutatus. Eodem tē
pore venerabilis helena sua mat̄
inter pfidos iudeos in oriente cō
uersabatur q̄ iudayca pfidia q̄ si
iam esset infecta q̄ corrupta h̄ mi
rabiliter ad dominū conuersa. p
ut hec omnia in libris de inuenci
one sancte crucis plenius reperū
tur. Et extunc vener. bilis helena
quanto magis prius in veteri te
stamento q̄ iudaica perfidia infi
stebat tanto magis postmodum
in nouo testamento q̄ euangelij
studiosius estuabat. Et omnia
loca sancta que in illis q̄ alijs pā
tib⁹ ihesus sua dēitate q̄ huma
nitate ac presencia consecrauit.
que prius ex suggestione iudeo

rū ipsa belena pphana obiosa
 habuit et cōtaminata. hec omnia lo
 ca belena postmodū ad laudē dei
 et cōfusione iudeorū humiliter visi
 tauit et deuotissime honorificauit.
 ditauit et amplificauit. Vñ post q̄
 venerabilis belena crucē et clauos
 domini nutu miraculose inuenit
 extūc supra eundē locum et mon
 tē caluarie et sepulchrum christi
 et locū in quo tres marie steterūt
 et lapidem de sepulchro reuolutū
 viderunt et locum in quo ih̄s in cru
 ce nr̄m discipulo cōmendauit et
 locum quo ih̄esus marie magda
 lene apparuit in specie ortulam.
 super hec omnia loca et alia s̄cta
 loca belena pulcherrimā eccliam
 construxit in qua hec omnia loca
 sancta predicta insimul cōmp̄hē
 dit et includit. Et postmodū p̄sbit
 iohannes et homines de regno nu
 bpe nati qui in illis patibz nu
 byam vocantur subtus montem
 caluarie ex rupe et petra durissima
 capellam exsculpe fecerunt quaz
 in honorem trium regū cōsecrare
 fecerunt in memoriale q̄ melchi
 or rex arabum et nubpe ibidez in
 caligine et nebula resedit quādo
 dñm infācia ad adorandū ques
 iuit. Et vocat illa capella in p̄tbo
 illis capella nubpanorū ad reges
 in p̄ntem diē. h̄ sarraceni nunc p
 ut patz ianuā ipsi capelle lapidi
 bz ob inuidiaz obstruxerūt.

W Capitulū. xxxviij.

Quēz in omibz locis que
 deus in hūanitate sua p
 sencialiter signis et p̄di
 gñs cōsecrauit et illustrauit in ip
 sis venerabilis belena mōstera et
 ecclias bōrifice fundauit et in hīs
 p̄riarchas archiep̄os et ep̄os ab
 bates et p̄sbiteros ac dei mīstros
 instituit et ordinauit q̄bz p̄dia pos
 sessiōes et decimas abūdāter eroga
 uit et extūc etiā belēa supra locū q̄
 pastoribz āgelz cū multitudine mi
 licie celestis cū claritate natūte
 dñi annūciauit pulcherrimā dupli
 cē eccliaz construxit quā gl̄a in ex
 celsis vocauit q̄ adhuc in omibz p
 tibz orientis gloria in excelsis voca
 tur in p̄ntem diē. Et in ipsa ecclia
 quondā fuit ditissimū collegiū
 canōicorū qui ex speciali p̄uilegio
 ones horas canonicas cū gl̄a in ex
 celsis deo inceperūt sicut in p̄tbo
 istis cū deus in adiutorium et ad
 huc incipit ibidē horas cū gl̄a
 in excelsis in p̄ntem diē. **E** Post
 q̄ hec ecclia fuit facta et p̄fecta ex
 tunc belena veniens bethleem ad
 speluncā et tuguriū in qua deus ho
 mo fuit natus et ut ē supra dictū
 in ipsū locū speluncā et tuguriū
 post natūte xp̄i vsqz ad illud
 tēpus sicut etiā deo placuit ex iū
 dia iudei nullū hōiez vel animal in
 trare p̄miserūt. nā ipsū locum p
 loco maledicto et pphano hūe
 runt et omnem intrantē habuerūt
 pro contaminato et in ipso loco

tunc helena presepe in quod ih̄s
infantulus in feno āte afinū a bo
uem fuit positus a ipsos pānos
quib? ih̄s ibidem fuit inuolutus
a fenū a camisā bte maie quā
in presepio dimiserat oblita qñ
cum infantulo ih̄u de spelunca fu
git metu iudoz a recessit. hec om
nia helena in ipso p̄sepio tā recē
ter inuenit put b̄a virgo ibidem
oblita dimisit a reliquit. Que ex
excepto p̄cep̄io om̄ia secum in cō
stantinopolim trāstulit a ibidē in
ecc̄ia sancte sopbie reuerenter col
locauit a ibidem vsq; ad temp?
karoli p̄manserunt. qui dum ille
rusalē a alias ciuitates xp̄ianoz
a zachariā p̄iarchaz a alios cri
stianos de manib? sarracenorum
eripuisset a p̄ cōstantinopolim in
reditu cum suis exercitib? transi
set. extūc camisā bte marie a fe
nū a pānos quib? ih̄s infantu
lus fuit inuolutus p̄ciit a obfui
it. que cū alijs reliquijs quib? ibi
dē a alibi fuit honoratus secū sū
pfit. Et aquis gram in ecc̄ia bea
te marie quā ibidem fundauit ho
norifice collocauit. que ibidē a fi
delibus de longinquis ptib? visi
tātur a honorātur in p̄ntem diē.
S; latitudie a longitudine hu
ius camisie multi homines miran
tur. de qua est sciendū qm̄ ptib?
ultramarinis a oriētis minimis m̄l
tum linū crescit bis in anno vnde
efficiatur pānus line? multum bo

nus a subtilis a in optimo foro a
in om̄ibus ptibus illis om̄ia vesti
menta viroz a mulierū p̄ maiori
pte sunt linea a sunt multum lon
ga lata a larga a vltra modum
alba a munda p̄pter intolēabilis
simū solis ardorē sunt sc̄a a speci
aliter camisie muliez in quibus
aliqua vis cōsistit sunt tam lōge
q; fimbrias om̄ium aliorū vestim
torum circa tres v̄l quatuor l̄ qñ
q; vlnas excedit. a illa pās cami
sie q̄ sic excedit auro margaritis
a alijs p̄ciōs h̄m facultatem mu
lieris portātis ditissime est orna
ta. Et dum alicui nobili vel diui
ti mulieri nascitur filia. extūc m̄
immediate incipit facere filie tales
camisias a lintheamina a alia or
namenta ad dotem a ad nupcias
necāria a apta que vix potest per
ficere vsq; ad tēpus filie sue ma
ritaciōis a desponsaciōis. a dū
aliqua sponsa vel nobilis seu di
ues domina in plateis equitat. ex
tūc aliquis nobilis vel miles seu
famulus pedester portat illā par
tem camisie ornātā suis brachijs
extensis. a duz tales domine a mu
lieres vadunt. extūc recipiunt
partem camisie sue anteriorem
subtus brachia a posterior pars
camisie per aliquem militem seu
famulū vel pedissequam leuatur
a portatur vtriusq; brachijs a ma
nibus extensis. Et alie mulieres
que non habēt camisas tam pre

ciosas et ornatas. hec tamen habet
 camisas multas longas munda
 et albas omnia alia vestimenta mul
 tum excedentes diversis aromati
 bus et herbis odoriferis fumatas
 et aqua rosacea lotas itaque ubicum
 que equant vel incedunt: earum odor et
 fragrantia per totam plateam sentit.
 Unde camisia beate marie que est aqua
 grana sine commune consuetudine per
 cum illarum et sine staturarum tunc te
 poris hominum videtur multum fuisse
 et esse brevis et humilis et omnino
 libris et in partibus illis etiam legitur
 quod beata virgo maria fuerit puella
 aliquantulum grossa carnosam et fu
 sca. sed ut ad propositum redeatur:

Super hac **Ca. xxxviii.**
 speluncam tugurium et lo
 cum in bethleem quo deus
 homo fuit natus in quo etiam tres
 reges domino munera obtulerunt et
 locus ut supra dictum est itaque iu
 deis fuit odiosus Super hunc locum
 venerabilis helena nobilissima et
 pulcherrima ecclesiam fundavit ope
 musayco et marmoribus et auro et
 vitris diversimode optata et ditissi
 me et regaliter ornata et in modum
 castrorum pugnaculis factam. sed non
 est testudinata. sed super ligna et tig
 na cedrina est plumbo cooperta et
 in hac ecclesia ante chorum descendi
 tur in speluncam et locum in quo
 deus erat homo natus et directe sub
 tus maius altare quod est super
 chorum in ipsa spelunca est altare

in loco quo deus homo fuit natus
 et non longe ab hoc altari est pse
 pelapideum ut ibidem est mons ar
 ca trium pedum vel quatuor longum in
 quo beata virgo maria infantulum ipsum
 ante boues et asinum in fenem posuit
 panis involutum et in eodem loco
 iuxta presepem tres reges dominum ador
 auerunt et eidem ibidem munera
 obtulerunt. Et in ipsa spelunca sanctus
 iheronimus paula et eustochius no
 biles romane que ex deuotione ibi
 dem cum beato iheronimo deguerunt
 sunt sepulsi et in ipsa nobilissima et
 pulcherrima ecclesia sunt circa sep
 tuaginta columine marmoree tecta
 et ligna et alia sustentantes et por
 tantes. Et anno domini Millesimo
 tricentesimo quadragesimo primo
 facta omni pulchrioribus columnis
 exornata et in templum eo
 rum ponere proposuerunt. sed hor
 ribili visione perterriti ipsas statim
 miserunt et ultra modum hec eccle
 sia intus et foris est ditissime no
 bilissime et regaliter facta et summa
 et perfecta. et venerabilis helena
 in ipsa ecclesia archiepiscopum et canoni
 cos et presbiteros et alios dei mini
 stros instituit qui ex privilegio spe
 ciali in omnibus missis et etiam missis a
 maius gloria in excelsis deo dicantur
 et in festiuitatibus omnes horas cano
 nicas cum gloria in excelsis deo incipie
 bant. et quod plurimas alias reueren
 tias et prerogativas habuit hec ecclesia
 per alios et habet put decem pre alios

ecclesijs. de quib? p singula longu
essz enarrare. Sed post q? terra sa
cta ad manus et potestate pue it
soldani quicūq? xpianus ipsam
ecciam intrare voluerit dat officia
ato soldani ibidem duos denari
os. venecianos et nunc greci s? ce
ta pensione p se habet chorum et
maius altare ad diuinū officium
eorz pagendū. In nocte natiuita
tis dñi extunc omnium pdiomatū
et linguarū homines pegrini et cri
stiani qui sunt sub celo in ipsa ec
clesia conueniūt. et tunc omnia hōspi
cia in bethleem pegrinis intus et
extra sunt plena et ppter lucrum
soldanus exceptis suis officiatis
nō pmittit ibidem nisi xpianos
habitare. Ceterū omnes xpiani q
ibidem in eccia in nocte natiuita
tis dñi conueniunt licz in fide et lin
guis odiose sint diuisi. tamē que
uis p s et secta hominū xpianorū
in ipsa eccia p se suum habz spe
cialem locū deputatū in quo fm
ritum eoz diuinū officium faciūt
et agūt tunc put sollempnissime de
cet. Vnde latini qui se habet ad
fidem eccie romane agunt diuinū
officiū suū in spelūca in altari
et loco quo deus homo fuit natus.
Et tunc in ipsa nocte diuersa pdi
omata littere et cātus et melodie i
uarijs et diuersis linguis audiū
tur. tamē null? homo impedit ali
um in suo vel aliquo cantu rñsu
cachinatu. et tunc celebrata mis

sa que incipit Dixit dñs ad me.
extūc vadūt oēs ad ecciaz dupli
cem que gloria in excelsis vocat.
vbi angelus dñi pastorib? natū
dñm annūciavit. et ibidē tūc cele
bratur missa que incipit Lux ful
gebit. et hee due eccie distant per
modicum dimidiū miliare. et ibi
dem illa missa celebrata extūc om
nes populi cū magno gaudio et
cantu redeunt in bethleem ad su
mam missaz. tunc in hīsde eccle
sijs oia euāgelia ibid pñcialit le
guntur de quib? tūc vniuersa ec
clesia catholica de longinquo loq
tur et testatur. et tunc vtriusq? se
xus omnes homines quacūq?
linguarū vel sectaz existunt par
uuli et adulti in ipsa eccia p totū
illum diem cātant illam antipho
nam in latino. Hec est dies quā
fecit dñs et c. quā in omnibus illis
ptibus in latino cordeten? sciunt
ex usu. Et est sciendū q? iudei ex i
uidia belena inter se stabulariaz
vocauerūt. qz huiusmōi nobilissi
mā ecciam supra stabulū et tazvi
lem locum eis exosum fundauit et
edificauit. Vnde omi nocte nati
uitatis dñi tabula de laude et mei
tis venerabilis belene de digitis
bñi iheronimi scripta iuxta prese
pe in spelunca pendebat que sic i
cipit. Venerabilis belena fuit bo
na stabularia que hic p sepe dñi
sui fideliter quesuit et alia q? plu
rima de meritis et virtutib? veneā

bilis helene in tabula sunt cōscri-
pta. **E**t in festo ephie dñi est
eciā in ipsa eccia maxim? omnium
linguar? et populor? cursus et in
loco iuxta p̄sepe quo tres reges do-
mini adorauerūt et eidez munera
obtulerunt magnā stellam opti-
me deauratā pendere consueuerūt
que p̄ totam illam diē artificiali-
ter de loco ad locū in eccia cordis
traherat et regebat et de alijs hu-
ius eccie in bethleem nobilitatib?
et consuetudinib? et specialib? pri-
legijs et prerogatiuis que hec eccia
p̄ alijs eccijs putat decet habet sin-
gulariter longū esset enarrare et
qualiter festū ephie ibidē hono-
retur et celebretur inferius audietur

Quater post **Ca. xxxix.**
q̄ hec eccie itaqz eēt cō-
plete. extūc helena se tra-
stulit nazareth que est ciuitas ml-
tum delectabilis et amena in val-
le florida sita et non est murata Et
habitacōnes eius et domus sunt
hincinde disperse et in ipsa ciuita-
te eciā magnaz et pulcherrimam
ecciaz fundauit in qua archiepi-
scopum et canonicos et p̄biteros
et dei ministros instituit et ordia-
uit et predijs et possessionibus q̄
plurimis specialiter ditauit et am-
plificauit et in eadem eccia helena
a dextris ipe chorū cameram be-
ate marie conclusit in qua fuit et
stetit quando ei gabriel angel? do-
mini conceptuam annunciauit

Et ex ipsa camera nunc facta ē ca-
pella in qua est colūna extra quam
angel? stetit et reclinauit et ad p̄ma-
go in colūna sicut in sigillo ē im-
pressa Et an ianuā illi? camere et ca-
pelle vsus orientē ē fons de q̄ ma-
ria frequēter aquā hauriē et affer-
re solebat et ibidē angel? ipsaz se-
pius salutauit et confortauit. Ex h̄
fonte p̄grini ad longinqs p̄tes
aquā afferebant et q̄ plurimum in-
firmi ex ea sanitates recepūt Vñ
ob inuidiam sarraceni ipsuz fon-
tem sepius obturauerūt et quan-
to plus obturabant tanto plus et
magis erumpebat nec sarraceni
ad aliqua adhuc vtuntur ipsā
aquā sed a peregrinis ad longi-
quas partes affertur et portatur
et ex ea varie infirmitates depellū-
tur. Et in ipsa capella fuerunt spe-
ciales p̄biteri qui omni die de
dominica annunciaōe cum om-
nibus eius officijs et h̄is diei ac
noctis cantabant et celebrabant
Et iuxta hanc capellam et camerā
est columna lapidea in qua a die
post q̄m angelus marie dominū
annunciauit vsque in presentem
diem signum permanfit. Et du-
per totum annum sol tetigit illud
signum ante eius occasum tunc
fuit et est hora q̄ndo gabriel ma-
riam salutauit et deum et de ipsa
pro nobis hominem nasciturum
annunciauit. Et temporibus crisi-
anorum fuerunt in ipsa camera

et capella speciales ministri quan-
do sol tetigit illud signū in colum-
na qui tunc ter trahēbāt puaz cā
panulā que supra colūnam pende-
bat. Et tunc ōnes homines cū ge-
nuflectōe dicebāt ter deuote aue
maria. qz ipsa hora angelus mari-
am salutauit et exinde p̄muerfū
mundū puenit in cōsuetudinē
q̄ ante solis occasum ter trahit
campana et dicitur a fidelibz ter
cum genuflectōe Ave maria. Et
illa capella ibidē et in ōnibus pti-
bus oriētis Ave maria vocatur
et a fidelibz de longinq̄ssimis pti-
bus visitatur in p̄sentem diē. Vñ
dicunt ibidē et in ōnibus pti-
bus illis vn̄ ad alterū eam? p̄ indul-
gencijs nasareth ad aue mariaz
et in illa capella et ecclā in qua ip-
sa camera marie est inclusa ōnes
hore canonice cū aue maria incipi-
ebant. sicut in pti-
bus istis cū de-
us in adiutoriu. et. Sed nunc i
ipsā ecclāz nobilissimā sarraceni
piciunt morti omnia iumentorū et
pecorum cadauera. h̄ capella sua-
tur illesa. qz degunt ibi pauperes
nobiles sarraceni. qui vocant no-
biles de h̄is. qui ex speciali cōsue-
tudinē a pegrino vnum denariū
volūt habere venecianū. h̄ tūc ho-
mo cum ōnibz rebz suis in ill p̄a-
tibus est securus. Et ista ciuitas
nazareth est in terra et p̄ncipatu
galilee sita. et iuxta fines galilee ē
mons nō magnus h̄ ultra modū

altus qui vocatur mons thabor
supra quē ihs coram discipul̄ su-
is fuit trāsfiguratus p̄ut in euan-
gelio cōtinetur. Sup̄ illū montē
eciā venerabilis helena magnū et
pulcherrimū et fortissimū mona-
sterium et claustrū fundauit et in
modū castri turribus et muris ac
appugnaculis vñdīqz firmavit.
cuius abbas ordinis b̄ndicti i su-
la anulo et baculo pastoralī ac
bulla plumbea utebat. Et occur-
rit semp̄ illud festum trāsfiguatō-
nis domini ipso die fixi felici-
simi et agapiti. et tunc in ōnibus
ptibus oriētis celebrāt missē cum
vino nouo et ōnes ecclē metropo-
litane et cathedrales in oriente in
honore trāsfiguatōnis domini
sunt cōsecrate et ipso die in ōnibz
ecclīs amissis cantatur introitus
Dñs dixit ad me. et Allal. Dic di-
es sanctificatus. et euangelii. As-
sumpsit ihs discipulos suos et
ascendit in montē excelsum et trāsf-
figuratus est an̄ eos et. Et in ip̄o
die ōnes reges principes et nobi-
les barones et milites et omnes in
ipsa dyocesi p̄lati ad dedicatōnē
ecclē sue cathedrales cōueniūt et
ōnia eorum vexilla cū ipsorū ar-
mis supra ecclā figere et ponere
faciunt et ōnes populi illā noctē
in ecclīs cū gaudijs et leticijs du-
cunt in somnē et multū ornant ec-
clesias suas diuersis et varijs or-
namentis et ōnes ecclē metropoli

sane et cathedrales in omnibus partibus
 orientis vocatur ecclesie sancte sophie
 id est verbi generis est titulus omnium
 ecclesiarum cathedralium ibidem quod ab san-
 ctam sophiam vocatur Et distat huius
 mons thabor a iherosolymis ad tres di-
 etas cum dimidia et inter iherosolymis et il-
 lum montem fuit via et non plene per quam
 ihesus iuit cum discipulis suis in humani-
 tate in qua sanauit multos et signa fe-
 cit et predicauit et vltimus quod inter ihe-
 rusalem et hunc montem et loca inter eos
 fuit ihesus in humanis non iuit vel pro-
 cessit et ipse mons thabor desuper
 non est maioris capacitatis quam illud
 monasterium comprehendit et ante caput
 nunc Acon sarraceni hoc monasterium
 cepervit et occupauerunt et ex eo
 castrum fecerunt contra quos christianam in pe-
 de montis aliud castrum fecerunt a
 quo sarracenis ascensum et descensum
 defenderunt cui nomen blasegarda
 imposuerunt et ex illo castro et nomine
 maxia et nobiliter progenies surrexit quod
 ibidem nobiles de blasegarda vo-
 cantur in presentibus diebus hunc nunc illud ca-
 strum et monasterium supra motum fuit
 destructum et deserta hunc ut ad appo-
 situm redeat. ¶ Ca. xl.

Quia itaque venerabilis helena
 in hijs et in omnibus locis quibus
 ei expedire videbatur archiepiscopos et
 episcopos abbatibus presbiteros ac alios
 dei ministros instituisse et ordinasse
 et omnia ad laudem et honorem dei rite per-
 fecit et laudabiliter profecisse. Extunc
 de corporibus et reliquijs ipsorum trium

regum quod domini ibidem adoraverunt et ei
 munera obtulerunt cepit anxie co-
 grare et ad terras et prouincias que
 circa indiam adhuc romano imperio
 permanserat cum nobili et maximo co-
 mitatu se transtulit in quibus omnia
 templa et aras ydolorum prout ibidem ydo-
 latra et gentilitas repullulaueat
 potenter destruxit. et per hijs in laudem
 et honorem dei ecclesias et monasteria fun-
 dauit in quibus archiepiscopos episcopos et
 abbates ac alios dei ministros insti-
 tuit et ordinauit et cultum dei in omnibus il-
 lis partibus in omnibus et per omnia repa-
 uit et amplificauit et fide christianam quam in il-
 lis partibus prius detestabatur tunc mul-
 tum honorauit helena exaltauit et glori-
 ficauit. ad quam tunc omnes christiani et
 catholici vnamini conuerterunt et con-
 fluxerunt. nam audierant quanta mirabi-
 lia et magna de deo inueniente fue-
 runt et clauorum ac casicie. b. virginis
 femur panorum quibus deus in sua humani-
 tate et infamia fuit inuolutus per ipsas
 venerabilem helena dominus fuerat opera-
 rat. in quibus helene vnamini agniti-
 labant et in fide confortabantur et iudei et
 gentiles ydolatre et heretici de hijs mul-
 tum dolebant et confundebantur et extunc et in
 ipsius superioribus partibus quampluribus eccle-
 siis et monasterijs fundatis vndique et
 christiani et in hijs dei ministris de nouo
 institutis et omnibus christianis in fide confortatis.
 extunc venerabilis helena de corporibus et
 reliquijs trium regum beatorum cepit in-
 quirere et diligenter inuestigare
 Et cum de ipsorum trium regum

regnis et ipsorum vita et gestis et per
ipsos reges factis et ordinatis he-
lena plenius fuisset instructa et infor-
mata. extunc de ipsorum corporibus
et reliquijs cepit studiosius et arde-
cius cogitare et diligencius laborare.
Huius desiderium implens omnipo-
tens deus qui semper prope est omnibus
inuocantibus eum in veritate. et qui
prius ipsi helene crucis suam ac
clauos sub terra profundissime ab-
scondam reuelauit. ipsi helene etiam
corpa ac reliquias trium regum be-
atorum demonstrauit. quorum duo
corpa scilicet Melchior et balthasar
a patriarcha thoma et domino indo-
rum presbitero iohanne et alijs il-
larum terrarum et parauum principibus
et platis ad ampliandum bono-
rem dei et diuinum cultum miraculose
et studiose impetrauit. et quia tunc
pro parte romano imperio pertine-
bant et omnes vnamini: audie-
runt et sciuerunt quanta mira et mag-
na alia deus per helenam fuisset opera-
tus: sibi ipsorum duorum regum corpo-
ra benigne et reuerenter tradiderunt
et diuiserunt. Corpus vero iaspar
tercij regis nestorini heretici de re-
gno ipsius iaspar regis nati sub eo-
rum potestate habuerunt et in sua
nequicia et heresi perdurantes du-
dum usque ad sanguinem dare resi-
terunt ob inuidiam et negauerunt.
Nam id ad meliorem et foriorem et
maiorē insulam indie nomine egri-
soulla de qua etiam iaspar rex isu-

le vocabatur suū corpus et transtule-
runt et secretissime absconderunt
Venerabilis helena habitis
itaque duorum regum corporibus volens
ipsos tres habere indiuisos per
multos solenes legatos precibus in
portunis et mulieribus multis apud
potēiores insule et ipsorum nestori-
norum ordinauit et obtinuit quod corpus
thome apostoli quod tunc etiam ibidem
impetrauerat per corpus iaspar ter-
cij regis dedit et permutauit et idem
ipsū corpus thome apostoli nesto-
rimis bis est ablatum et ex certis
causis ipse totidem restitutum sed
in presentem diem adhuc est com-
mune vaticinium in omnibus partibus
illis quod adhuc corpus thome apo-
stoli eis tercia vice debeat aufer-
ri et colome apud trium regum cor-
pora transferri et ibidem perpetue per-
manere. put adhuc inferius au-
diatur.

Ca. xlii.

Quoniam dum itaque corpus
iaspar ethiopis tercij re-
gis de insula portaretur
et alijs duobus regum corporibus iun-
geretur: extunc talis et tanta odoris
fragrantia et suauitas ab eis exiuit
quod omnes a longinquo venientes su-
auitatis odore replebant et refici-
bant et sentiebant. et extunc vene-
bilis helena ipsa trium regum cor-
pora in loculo ditissimo in maiorem
et nobiliores filij sui ciuitatem quam
fundauerat constantinopolim que
est caput grece cum maria exultatione

et reuerentia cum alijs diuersis re-
liquis quas hinc inde impetue-
rat et congregauerat transportauit
et ab omnibus populis ad hoc ibi-
dem specialiter congregatis et conuo-
catis cum ymnis et laudibus put de-
cavit multum honorifice sunt recep-
ta et ibidem in ecclesia sancte sophie
reuerenter collocata et ab omnibus
venerata. **¶** Et est sciendum quod
ecclesia sancte sophie in constantino-
poli est ultra modum pre omnibus
ecclesijs in mundo multum magna et
lata ita quod nauis magna omnibus
velis suis explicatis et extensis in
ea se possit comode vertere et gyra-
re et ipsa ecclesia vocatur ibidem ecclesia
sancte sophie quod in greco dici-
tur verbigene. **¶** Et ut supra dictum
est omnes ecclesie metropolitane et ca-
thedrales in oriente ad sanctam so-
phiam vocantur quam constantinus *ecclia*
fundauit et eius maximas mar-
moreas columnas cum adiutorio
dei cum infante solus leuauit et di-
uersis alijs plurimis ornamentis
decorauit. Et in ipsa ecclesia est tum-
ba domini inconfutis et clauus domini
et pars columnae ad quam ihesus fuit li-
gatus et flagellatus et pro plurime
alio et diuerse reliquie venerande
de quibus grecis non est cura. Et te-
poribus sancti lodeuici regis franco-
rum adhuc corona domini spinea in
ea remansit et tunc temporis thur-
ci et sarraceni constantinopolim et im-
perium grecorum multum destruxe-

runt et imperator tunc auxilium san-
cti lodeuici imploauit qui multa
perdita et deuastata cum auxilio dei re-
cupauit et pro suis expensis tunc im-
perator sancto lodeuico ipsam coro-
nam spineam tradidit et obliga-
uit que cum grecorum maxima lam-
tatione et francorum exultatione in
crastino beati laurencij ad nauis-
gium fuit ducta et ad villam pa-
riensem translata quam greci ad
huc recuperare sperant in presente
diem. **¶** Ceterum in hac ecclesia san-
cte sophie magna stat columna
marmorea super quam stat ymago
imperatoris equestris enea optie
deaurata habet pomum rotundum
more temporalis in sinistra et contra
orientem rebellibus sarracenis qui
si minans dextera. Et iuxta et sub
tus hanc columnam venerabilis
helena ipsorum trium regum corpo-
ra in oculis diuersimode ornatis
honorifice specialiter collocauit. **¶**
Cum ista trium regum corpora in hac
ecclesia in ciuitate itaque essent collo-
cata extunc a longinquis terris
et partibus ab omnibus populis hu-
militer et deuotissime sunt visitata
et longo tempore venerata et ad eorum
reliquias confluentibus deus dona-
sue misericordie multimode elar-
gitus et pro ea multa mirabilia ope-
ratus. Nam omnes qui in fide et deuo-
tione eorum auxilium implorabant
a quacunque tribulatione in terra veli-

manu detinebantur: eorum meritis
deus liberauit. **P**ost obitum et
decessum gloriosi constantini et vene-
rabilis helene iuliano apostata et
gnante extunc idolatria et gentili-
tas repullulauit et grauissima per-
secutio gladii in christianos et mar-
tyres temporibus longis put in pas-
sioibus diuersorum martyrum et alijs li-
bris plenius reperitur et ipsa persecutio
gladii miris cessante extunc cepit
inmundo mundo alia de noua persecu-
tio hereticorum et schismaticorum diuersorum
errorum catholicos et fideles. Et ip-
sa persecutio hereticorum et errorum fer-
uorior et inhumanius fuisse persecu-
tio gladii anteriori ut fidelis christiana
et catholica tanquam triticum cribra-
retur ut nulla pulvis errorum in ea
de cetero remaneret et in hac tribula-
tione greci licet habuissent quampluri-
mos sanctos et egregios doctores
et romanos pontifices de grecia na-
tos tamen ab ecclesia romana in ar-
ticulari fidei put inferius audire
recesserunt et sibi proprium patriarcham
prefererunt et elegerunt cui
ab illo tempore in omnibus et per omnia
ut nos domino pape usque in pre-
sentem diem obediuerunt et in hac
tempestate corpora et reliquie ipso-
rum trium regum absque aliqua re-
uerencia et in nullius cura permanserunt.
Vnde dominus greciam et armeniam
tradidit in manus saracenorum
et persarum qui has terras multum
destruxerunt quas maunius pri-

mus imperator romanorum ex gre-
cis cum auxilio mediolanensium
recupauit. Vnde put fertur eius-
dem imperatoris consilio ipsa tri-
um regum corpora cum alijs reli-
quijs postmodum fuerunt transla-
ta. Et legitur quod manuel grecorum
imperator eustorgium virum reli-
giosum et prudentem natione grecum
in legatione mediolanum misit et
prudens erat et apud imperatores
potens ipsum in archiepiscopum medi-
olanensem elegerunt et ipsorum preci-
bus et intercessionibus ipsa trium regum
corpora de quibus tunc nullus multum
curauit ab imperatore impetravit
et secum mediolanum reuerenter trans-
portauit. Et in ecclesia speciali que
nunc est fratrum predicatorum cum ymi-
nis et laudibus cum omni populo homi-
nifera collocauit ubi etiam de per ipso-
rum merita locis temporibus put in lo-
cis prioribus multa mirabilia et vi-
tutes est operatus. **A**nno vero
domini. M. c. lxxij. ciuitas mediola-
nensis Frederico primo imperatori
rebellauit quam imperator destrue-
re proposuit et circumvallauit. Vnde
meliores et nobiliores et maiores
in ciuitate paucis scientibus ipsa
trium regum corpora secretissime ab-
sconderunt et cum imperator auxilio
Reynaldi archiepiscopi Coloni-
ensis et aliorum principum et co-
minorum mediolanum obsedit
cepit et expugnauit. Extunc Rey-
naldus archiepiscopus Coloniensis

palaçium domini assonis de tur
ri quē impator p̄ alijs omib⁹ exo
sum habuit cepit et intrauit et ad
manus suas obtinuit. Qui domi
n⁹ asso secretū accessum ad Rey
naldum colōn archiep̄ iscopū pe
cūit qui dū securus et secrete ad
archiep̄iscopum venisset: ipsum
pecūit vt si sibi grām apud impa
torē posset et vellet ipetrare extūc
sibi triuz regum corpa cum alijs
reliquijs vellet dare et abscondita
demonstrare. Qd̄ cū reynald⁹ ar
chiep̄s colōn fecisset et p̄fecisset
tunc sibi ipsas reliq̄as dedit et de
mōstrauit q̄s cū habuisset extūc
p̄ suos fideles et secrete ista
tū v̄sus coloniā direxit et destia
uit qd̄ postmodū impatori indi
cauit. et tunc p̄nuiz ipsas reliq̄as
ab impatore postulauit pecūit et
impetravit et distulit impatori p̄
us indicare. nā ipsas reliquias
venerādas dubitauit se posse ipē
trare et extunc archiep̄s ipsa triū
regum corpa cū alijs reliquijs co
lōniā publicē et honorifice trāstu
lit et ab omni populo cū ymnis et
laudib⁹ recepta in eccl̄a sancti pe
tri ibidē reuerēter collocauit per
quas de ibidem q̄ plurima mira
bilia et virtutes in presētē diē
opatur et a principiibus et nobili
bus et diuersis populis deuote ve
nerantur et a longinquissimis ter
ris p̄tibus et prouincijs cum ma
ximis reuerencijs queruntur et vi

sistantur. **V** Legitur enim in qui
busdam libris q̄ post q̄ ipsorum
trium regum corpa de constantio
poli in mediolanū et de oriente in
occidentē fuerunt translata. q̄ tūc
omniū hereticorum et scismaticoz
errores et op̄miones quibus lum
bardia tuscia et apulia et vniuer
sa terra fuit infecta p̄ declaracōez
et exposicōem trium munerū que
ipsi reges domino obtulerūt fue
runt confusi et conuicti ac fundi
tus put sequitur annihilati. In
auro thue et mirra p̄ ista triū mu
nerum genē in vno eodemq̄ cri
sto diuina maiestas et regia pote
stas et hūana mortalitas intima
tur. **E** Thus enim pertinet ad
sacrificiū. Aurum ad tributū.
Et mirra pertinet ad sepulturam
mortuorum. Omnia hec sancta fi
des christo veraciter offerre non
desinit dum vnum eundēq̄ verū
deum verum regem verumq̄ hūi
nem credit. **V** In oblatione thu
ris confusus est arrianus qui so
li patri sacrificiū offerre contē
debat. **E** In oblatione mirre cō
fusus est maniche⁹ qui christū
vere mortuū pro nostra salute nō
credebat. **V** In auro simul vter
q̄ cōfusi sunt. q̄ maniche⁹ de se
mine dauid sū carnē natum nō
credit regē arrian⁹ dō vni geni
to naturalē mittitur seruitutē p̄ in
de nō expietur regem a quo per fi
dem regatur⁹ a q̄ infidelitatis

crimine puniatur. qz ab vno. Et
iunitatis et ab altero veritas car
nis denegatur. **I**tem in his de
edaz muerib? ofusus e nestor in?
q xpm in duas psoas diuide ni
titur cum videat magos no alio
deo et alio homini eadem munera
suppliciter obtulisse non diuida
tur ergo in psonis? qui no est di
uisus in donis. Propterea vnus
ideqz istis munerib? adoratur vt
vnus idemqz deus et homo cogno
scatur. **E**t ceterum in quali et qua
ta reuerencia hij tres reges q do
minio munera obtulerunt et honore
habeantur in omnib? terris et p
uincijs in oriente et ab omnib?
regibus principibus et nobilib?
et omnibus populis ibidez veneren
tur est sciendum q p s biter iohan
nes dñs in domum et omnes reges sb
eius impio et rex georgie superio
ris et rex georgie inferioris et om
nes alij reges xpiani hij omnes i
die epiphanie sicut in die coroa
tionis eorū vestimentis regalibus
et alijs ornamentis in honore triū
regū btōrū sunt ornati et corona
ti et tribus vicib? in missis offerūt
oblacones videlicet in introitu mis
se-offertorio et comunione offerūt
aurū thūs et mirram cum maxia
humilitate et deuocōe et alij princi
pes et nobiles quis pre alio se or
nat put est maioris nobilitatis et
facultatis et etiā offerunt ter i mis
sis oblacones. **I**tem in quali et

quāto honore et reuerēcia hij tres
reges gloriosi habeantur ab omi
bus hereticis et scismaticis in om
nibus pūncijs et pūb? orietis q
adhuc ibide degunt et pmāserūt
est sciendum q in oriēte et in omni
bus pūbus vltimarum fides
xpiana in diuersas ptes et loiz se
ctas ē diuisa sūi hōs homines quo
rū nomina subsequuntur Nubya
ni. Soldani. Nestorini. Latini.
Indi. Armeni. Greci. Siriani.
Georgiani. Jacobite. Nycolaite
Copti. Ynni. Maroniti et Man
dopolos et ex hīs omnibus xpianis
ibidem sup omes pdictos hōes
et hereticos pter in ipsorū hereti
corū ppijs terris et regnis sp hnt
principatū et vocant ibid ppter
latini qz missas et horas et diuinum
officiū cantāt et legūt et agunt i
latino sicut in partibus istis sed
multo solemnius in die epipha
nie diuinū officiū pagunt q in
pūbus istis et cantant euangelium
in missis per notas specialib? me
lodijs. **I**tem nubyanī sunt
homines de regnis arabie et nubi
e i quib? regnavit Melchior qui
domino nato aurum obtulit Et
hij pre ceteris christianis in fide
stabiles permanserunt. Et sicut
Melchior dominus rex eorū do
mino aurum obtulit itaqz nubya
ni homines de regnis eorū nati
ipsū in fide splendide sūt secuti
nā sicut aurum in camino ignis

positum nō minuitur. nec aliqua
erugine vel rubigine potest cōsu-
mi. sic isti hōies nubypami aliqua
heresi non poterant corrūpi. vnde
specialiter ibid nubyami vocant
q̄ in om̄ibus p̄tibus ibidez xp̄ia
normi volūt exinde p̄ alijs habē
p̄rogatiuam q̄ habent pre alijs
xp̄ianis in honore sui regis in p̄n-
tem diem. q̄ quocūqz tendunt in
simul p̄gunt in turmis q̄ ob spe-
cialem reuerēciam in om̄ibus locis
xp̄ianorum habēt p̄ se eccl̄as spe-
ciales q̄ cimiteria in quibz specia-
liter sepeliuntur. sicut frisones a
quis grami. q̄ hōrum p̄sbiteri cum
coronis aureis vel deauratis scd̄z
eorum facultatem ad altare cōrōa-
ti accedunt reuerēter. h̄c faciūt
in signum triū regum qui dōm̄o
coronati muneā reuerēter obtule-
runt. **V** Item soldini sunt homi-
nes de regnis godolpe q̄ saba in
quibus regnauit balthasar qui
domino thus obtulit nati. H̄i
pro parte in fide fuerūt corrupti
q̄ a quodam heretico nomine sol-
dinus pueri q̄ habent se p̄ p̄te
ad ritum grecorum q̄ partem ha-
bent heresis q̄ vtūtur litteris cal-
dais. q̄ habēt p̄ se p̄priū ydi-
oma q̄ h̄i in partibus oriētis in-
ter ceteros q̄ pre ceteris xp̄ianis
non habent talem q̄ tantā reuerē-
ciam q̄ prerogatiuam sicut nubyp-
ami. nam sicut ipsi fidem plenē n̄
custodierunt nec seruauerunt. s̄

sicut Balthasar domino q̄ rex eo-
rum thus obtulit cuius odor iig-
ne quibuscunqz alijs mixtis to-
taliter non tollitur nisi ipsi odor
sentiatur q̄ odorctur. itaqz tā ab
h̄is soldanis fides p̄ heresim nō
est totaliter abolita licet in ipsis
aliquantulum sit corrupta q̄ p̄sbi-
te i corum cum auro q̄ dyacom cū
thure q̄ sub dyacom cū mirra ad
altare accedunt dū celebrare mis-
sas intendunt. q̄ hoc faciunt in si-
gnum q̄ tres reges domino aux-
thus q̄ mirram obtulerunt.

Ceteruz homines nestorini de
regnis tharhis q̄ insule egrisoul
le nati in quibz Jaspar ethiops
qui domino mirram obtulit in o-
mibus partibus q̄ terris orientis
nestorini vocant. nam a quodaz
heretico nomine nestorius fuerūt
corrupti q̄ pueri. H̄i irreuocabi-
liter a fide catholica p̄ heresim to-
taliter recesserunt q̄ apostatauerūt
Nam sicut mirra quā Jaspar rex
eorum domino obtulit null alijs
mixturis potest obdulcari. sic h̄i
nestorini a nullis doctoribus vel
predicatoribus ab eorum heresi
nunq̄ potuerunt nec adhuc pote-
runt reuocari. Et h̄i tres reges i
nulla habent penitus reuerēcia. s̄
quādo ep̄i eorum cōsecrant q̄ ordi-
nant p̄sbiteros recipiūt ab eis sa-
cramētū q̄ om̄es cōsiliarios q̄ fau-
tores debeāt in om̄ibz missis cor-
anathematizare q̄ excommunicare

quorū cōsilio et auxilio ipsi corp⁹
iaspar regis fuit ablatum. **I**tem
oib⁹ p'tib⁹ oriēns omib⁹ alijs xp̄i
āis fuit exos⁹ et despect⁹ et eorū hēsi
circa q̄draginta regna fuerūt in
fecta et sunt p̄ maiori parte ethio
pes migrā in terris ipsorū et reg
nis in eccl̄is eorum pingūt deum
et suā matrē et tres reges et sanctū
thomā nigros et dyabolos albos
in despectum aliorū put inferius
plura de ipsis audiētur. **I**tem
indi de reginis p̄sbiteri ioh̄is na
ti sunt boni xp̄iani et habent p̄ se
p̄riarchaz qui thomas vocat cui
ipsi in omib⁹ et p̄ om̄ia obediunt
vt nos dño pape et p̄sbitero ioh̄i
obediūt vt nos impatori vel r̄gi
et horū amborū habitacio est in ci
uitate seuwa qua ipsi tres reges
decesserunt et de sepulcro fuerunt
excepti et ad alia loca deportati et
dum istorū in dorū ep̄i ordinant
p̄sbiteros: extunc bñdicunt ignē
in quē ponunt ferrū acutissimum
et cū ipso ferro bñdicto acuto fer
uentissimo scindunt p̄sbiteros or
dināt p̄ frontē et nasum deorsū vs
q̄ ad ossa nuda et hoc faciunt in si
gnum q̄ sp̄s sanct⁹ in igne descē
dit in discipulos et h̄is scissuris
in partib⁹ illis p̄sbiteri discer
nunt et cognoscūtur sicut in par
tibus istis coromis rasis et horū p̄s
biteri duz missas celebrāt p̄dūt
sup̄ altare coronam aureā vel de
auratā extunc p̄sbiteri dyacomī

subdyacomī ex tribus v̄ijs sepa
tim ad altare reuerēter accedunt
et hoc faciunt in signū q̄ tres r̄ges
de tribus regnis et v̄ijs in bethleem
ad dñm adorandum ad p̄sepe in
vnū stella duce simul conuerūt:
Item p̄sbiteri grecorum sūt vxo
rati et habēt longos crines et non
credūt sp̄m sanctū a prē et filio p
cedere sed solum a prē. Item nō cre
dunt esse purgatoriū et h̄is arti
culis ab eccl̄a romana sūt diuisi
et dum missam celebrare intēdūt
extunc scindūt de pane fermenta
to hostiam q̄dratam et secrandaz
quā in discum aureū vel argētū
ponunt et sup̄ ipsā oblataz ponūt
stellam in modū tripedis flexam
cum p̄anis odoriferis et mundissi
mis tectam et post offertoriū po
nunt discū cum oblata et stella su
p̄ caput et cum thuribul⁹ et candel
cū maxīma reuerēcia p̄ eccl̄am cir
cuiunt vsq̄ ad altare extunc om̄is
popul⁹ in eccl̄a p̄tinus cadit i ter
ram et hoc faciūt in signū q̄ tres
reges dñm cū munerib⁹ quesierūt
q̄s stella ad p̄sepe p̄duxit. **I**tem
syriani sunt homines de regno iu
dee nati nam illa terra circa iheru
salem que olim iudea vocabatur
nūc syria dicitur unde ipsi homi
nes syriam nuncupant et nō ha
bent multū de heresi et in p̄tibus
illis xp̄iani de cinctiua vocant q̄
p̄ano lineo sunt cincti in p̄rogati
uam q̄ de regno iudee sunt nati et

hij vigiliam beate barbare cuius
corpus in babilonia soldani que
scit cum maximo gaudio sicut in
istis ptibus vigiliaz sancti marti
ni deducunt. et tunc unus amicus
mittit alteri caulium et aliarum her
barum semina que in ipso anno in
ortis debet seminari. et hij coram
iudicijs exiunt p euangelia et
sanctos tres reges sicut iuratur in
ptibus istis ad sanctos in iudicijs
et hoc faciunt in honore trium re
gum btorum. quoniam in regno iude
vni ipsi sunt nati dominum quesierunt
et adorauerunt. **I**te armeni sunt
xpiani in armis strenuissimi et mul
tos antiquos errores postposue
runt et ritus pueros iam dimiserunt.
nam in vigilia pasche carnes co
medere consueverunt dicentes quod do
minus sabbato surrexit a mortuis
et presbiteri in consecrationibus ad vi
num oleum addiderunt. sed nunc quo
tidie ad fidei ecclesie romane accre
scunt et episcopi eorum et presbiteri ab epis
copis latinis consecrantur et ordinantur. et eo
rum missas et prefationes cantant me
lodia latinorum et isti armeni indif
ferenter per omnia virtutis habitu ve
stimetorum et pileis in capite in pre
sente diem in modo et forma put
tres reges fuerunt vsi et induiti quoniam
in iherusalem dominum quesierunt. et in re
gibus eorum sunt vsi dum vixerunt.
Ite georgiani sunt homines de
regno georgie superiori nati et hij
per magna parte habent se ad ritum

grecorum sed in heresi non sunt obstina
ti et vocatur ibidem georgiani. nam
quo cumque tendunt spiritus in turmis ut
frisonos vel vngari filii cedunt et spiritus
habet vexillum cum ymagine beati
georgii depictum et sunt xpiani in ar
mis strenuissimi et sunt vicini di
uitati Methe ubi habetur corpus ma
gbonietis sarracenorum prophete et ha
bent per se proprium ydion et habent
archiepiscopum qui est in monte syna in
claustro sancte katherine cui ipsi per
omnia obediunt ut nos domino papa et
ipsorum religiosi habent se ad ordinem
sancti anthonii vel macharii per o
nes terram soldani transeunt absque a
liquo tributo vel impedimento ut
civibus suis alijs sarracenis sint ac
cabulio es et micio es et ubi cumque iace
dunt religiosi vel seculares spiritus can
tant canticum de tribus regibus et
eorum meritis et signis. **I**te sunt
alii xpiani qui etiam georgiani vocan
tur quoniam sunt nati de regno georgie
inferioris quod nunc regnum abe
as vocatur et dicunt quod sit terra per
omnia motosa et olim armenia ma
ior vocabatur et in hac terra est mons
super quem post diluvium archa noe
quieuit et dicunt quod per murem et alijs cau
sis horribilibus ad ipsum montem non
sit via vel accessus sed ei est cacumen
vile et super omnia aliorum montium cacumi
na discernat et videat et super huius
montis cacumen apparuit quoddam lig
num migra sicut arbor obusta mag
na et dicunt et credunt icole terre illius

illius illud lignum ex archa noe
ibideꝛ ad huc pmanſiſſe. ⁊ i hac
terra eſt quedā alia terra q̄ ibideꝛ
benyſſen vocatur ⁊ eſt in lōgitu
dine ⁊ latitudine circa quinqꝫ mili
aria ⁊ p ipſam terram tranſit flu
uiꝛ ⁊ eſt in tali ⁊ tanta caligine ⁊
nebula tenebroſa ſita q̄ in menſe
auguſti in meridie ſol aūqꝫ ipſaꝛ
terrā ptranſeat nunqꝫ poteſt vide
ri vel diſcerni. ⁊ dicunt homines
⁊ incole regni illiꝛ q̄ in aliquo li
bro nō ſit ſcriptum vꝫ nunqꝫ au
ditum q̄ aliquis homo illā terrā
tenebroſam intraret vꝫ exiꝛ. tam
ad tractum baliſte eſt ipſa terra
ab alijs hominibꝛ ⁊ incolis vñdi
qꝫ circūhabitata. nam circū illaꝛ
terram ſunt loca multū vberima
⁊ paſcuoſa ⁊ nō eſt aliquod ob
ſtaclū vel impedimētum illā ter
raꝛ tenebroſā intrandi vel exeūdi
niſi ſolūmō caligo vel nebula den
ſa. ⁊ in ipſa terra tam tenebroſa ē
habitatio humana. nam in ipſa
freqñter audiunt hynmitus eqꝫ
⁊ cantus gallorū ⁊ cum fluuiio q̄
p ipſam terram trāſit veniūt ⁊ de
ſcendūt ligna ⁊ ſtramina ⁊ huiꝫ
modi alia manibꝫ humanis ſcā
⁊ tractata. Et legitur in ptibꝫ illꝫ
q̄ tempibꝫ eraclij romanorum
impatoris dum machimetuſ ⁊
ſarraceni potentꝛ eripuiffent ⁊ cri
ſtianos vñdiqꝫ interfeceſſent ⁊ ef
fuſaſſent q̄ xpiani de alijs terris
ad illam terrā montōſā fuſiſſent

quos cū ſarraceni in montibꝫ ob
ſidiſſent q̄ ad dextram ſive ad ſi
niſtram nō potuerūt declinare ex
tunc xpiani auxiliū dei inuocabāt
vt p merita trium regū beatorū
qui tunc tempis in oriēte ⁊ in mi
uerſo mundo multū venerabant.
q̄ de eorū meritis ipſi ſubueiret ⁊
liberaret. ⁊ tunc ſtatim locū vbi
ſarraceni ſimul cū vxoribꝫ ⁊ par
uulis ac pecoribꝫ put ibidem ad
manēdū perpetue venerāt: fuerāt
caſtrametati ⁊ cōgregati ipſū lo
cū tunc nebula tā denſa ⁊ caligo
tenebroſa operuit ⁊ circū dedit q̄
ab illo tempe nunqꝫ aliquis eorū
exiuit. ⁊ aliquis poſtmodum hō
mīqꝫ ad eos inuenit vꝫ in pñte di
em. quare xpiani de regno illo q̄
etiā gōrgiani infeiores vocant q̄
cūqꝫ tranſeunt vel pergunt in tur
mis ſicut hiſſones incedūt cū vex
illis in quibꝫ ymagines bñorū
trium regum ſūt facte vel pñte in
hodiernū diem. qꝫ eorū meritis
deus tam euidenter tā miraculoſe
eos liberauit. ¶ Itē iacobite ſūt
xpiani heretici hinc inde in diuer
ſis terris ⁊ regnis inter alios ho
mines habitātes ⁊ a quodā here
tico nomine iacobꝫ fuerunt puez
fi. ⁊ hī non credunt ſāctam trini
tatem ſꝫ vnitatem. in cuius ſignū
ante ſe faciūt ſignum ſāctę crucis
cum vno digito. ⁊ horum pñbiteri
dyacom ⁊ ſubdyacom ſtant ſilꝫ
in altari ⁊ ſm ritum eorū parit

recipiunt cōmunionem et hoc ideo
faciunt q̄ tres reges simul et semper
domino in p̄sepio muneā obtule
runt. **I**tem maronite sunt xp̄i
ani a quodā heretico nomine ma
ro corrupti etiā hinc inde i diuersis
regnis et terris habitātes disper
si et horum p̄sbiteri dyacomiti sub
dyacomiti sunt vxorati et p̄ totum
annuz nisi in festis pasche et nati
uitatis dñi nō celebrant missas n̄
de sancto thoma et d̄ tribus regibus
alternatim et h̄i inter alios suos
errores ex facili causa habēt eccl̄as
eorum p̄phanatas vt si gutta
pluuię intus stillat vel radius sol
aliquō foramē penetret vel si ara
nea p̄transierit alijs h̄mōi leuibus
causis et h̄i ex cōsensu et volūtate vni
us sepant m̄rimoniū p̄te alterā n̄
vocata. **E**tē copti sunt xp̄iani
heretici ec̄ secta p̄ se et inf̄ alios ho
mies hinc inde disperse hitātes.
et horum p̄sbiteri vtūc in eccl̄is eorū
quodā libro fabuloso a sede apo
stolica reprobato. et ipse liber se
creta sancti petri vocat et in missis
eorū legunt euāgeliz nychodemī
et ep̄i eorū vtuntur cappis sicut p̄
dicatores et in omnib⁹ missis ad
dūt collectā de tribus regibus glori
osis. **I**tem p̄simi sūt xp̄iani here
tici et secta p̄ se et p̄ maiori p̄te de
gunt in egipto sub dñio saldani
et horum infantes dum baptizantur
extūc p̄sbiteri in frontibus infanci
um scindūt crucē cum ferro cādi

to et acuto cuius signum crucis i
frontibus eorum omnibus diebus vi
te eorū p̄manebit et h̄i firmit̄ cre
dūt q̄ adhuc in tantā multitudi
nem crescēt q̄ violēter in babilo
niam quā soldan⁹ inhabitat per
gent et vnusquisq̄ lapidē sumat
et p̄ multitudine eorū ibidē lapil
lus nō debeat remanē. Vnde āno
dñi. M. ccc. xli. dum in damasco
et egipto oriretur ex inopinato a
vulgo et cōmuni populo p̄secutio
et interfec̄tio cristianoꝝ sicut i p̄
tibus istis in pestilēcia iudeoꝝ
que p̄ tres menses duauit. s̄ post
modū p̄ soldanum multū fuit
vindicta et in hac p̄secutioe isti
p̄simi p̄ vniuersos egiptios et sar
acenos apud soldanum de ipso
rum opinione fuerunt plurimū
accusati quibus tunc soldan⁹ re
spondit q̄ non esset aliqua dies
in āno nisi vltra mille veduras la
pidum ad structurā vberētur et
portarentur et quicūq̄ lapis in q̄
plurimas partes diuideretur et se
caretur et impossibile esset q̄ tot
homines ex p̄simis possent nasci et
talibus verbis blandis et simili
bus tunc populum ab eorum p̄
secutione et interfec̄tione compesce
re et sedauit. Et horum p̄sinorum
p̄sbiteri post missas dant popu
lo benedictionem q̄ deus eos reg
nat et conducat: sicut tres reges
quādo ipsos p̄ stellam in bethle
em ad suū presepe perduxit.

Item maronini sunt christiani heretici et secta per se inter alios christianos et sarracenos hinc inde dispersi degentes et per maiorem partem habent se ad ritum nestorianorum sed non circumscribuntur tamen quaecumque agunt vel agere incipiunt separati dicunt in nomine dei et trium regum beatorum. **E**ste nycolaite sunt christianii heretici antiquiores in mundo de his legitur in apocalypsi et iter alios quamplurimos suos errores habent reputant et predicant per inmemorabilem peccatum ut si vir mulierem vel mulier virum per concubitu rogaret si quis alteri denegaret et quaecumque peccata circa haec et ex alijs possent contingere et evenire deus remitteret cum misericordiis et relaxaret et predicant etiam per misericordiam dei demones adhuc esse salvandos. Unde est sciendum quod isti maledicti et omnes supradicti heretici et specialiter isti nycolaite post mortem origenis magne auctoritatis viri suum nomen gloriosum offuscant et demigrare intebantur et laborabant. Nam omnes errores suos et heresis articulos in libris origenis scripserunt quasi eorum erroribus et heresi consentire videretur. Et isti nycolaite scripserunt in libris origenis ad confirmationem eorum heresis et errorum concubitus et fornicationis quod opera quae deus fecisset non odiret cum etiam scriptum in alijs libris sic esset.

de his quae deus fecisti non odisti et quamplurimos alios errores et hereses libris origenis inscripserunt et eos addidisse ascripserunt ut alij christiani simplices istis hereticis magis et melius consentirent. Et omnes libros origenis quos in oriente invenire potuerunt precibus et precibus sibi attraxerunt et emerunt ac combusserunt et novos libros scripserunt in quos heretica suos errores in locis convenientibus ex nomine origenis inseruerunt. In quibus etiam quod deus corpus haberet scripserunt et sic quavis secta omnium scripturarum ad maiorem eorum confirmationem et auctoritatem errores suos in libros venerabilis origenis scripserunt ut ipsis in erroribus eorum consentire videretur. Unde alij christiani simplices libros origenis comburere intebantur et a quampluribus episcopis quamplurima consilia in oriente super damnatione librorum origenis fuerunt celebrata sed libri sui incombusti in maxima auctoritate in oriente permanerunt et omnes errores et heresim quos heretici libris suis inseruerunt et scripserunt excipiebant et deleverunt nam in omnibus antiquis libris origenis peccatus nil erroris inveniunt. Contra omnes hereticos et eorum errores gloriosas omelias composuit super euangelium. Attendite a falsis prophetis et super euangelia

mathei et alia in quibus sibi contra
errores hereticorum conuenire vide
bat. omelias multum gloriose compo
suit per quas omnium hereticorum errores
subita et euident reprobauit et an
nichilauit quoniam in preteritis diebus per ome
lias autenticas habetur et leguntur
in ecclesijs vniuersis et alie quedam
omelie sine titulo super euangelijs
leguntur quas aliqui origeni ascri
bunt asserentes ipsum esse donatum
ideo sine titulo leguntur. sed non attē
dunt quod per tantam authenticam in ecclesia catholi
ca habetur. sicut quod cum titulis legun
tur et aliam? huius iudicij non est ori
genes vel aliquem hominem esse salua
tum vel damnatum. nam in omnibus parti
bus orientis de ipso legitur quod post
apostolos quod tanta apostolica vita sic ori
genes sequeret non sit inuentus.
nam super carnem semper aliquid fuit in
dutus et nunquam carnes comedebat
nec vinum vel ficeram vel olem quod in
bibere potuit vnde quod bibebat et quod
erat sua doctrina talis erat sua vi
ta et de nocte et de die scriptores
penes se habebat quod ex ore suo libros
quos composuerat describebant et quod plu
rime virtutes et merita et scitantes
in oriente de ipso et sua vita legunt
de quibus longum esset enarrare. Nam
episcopi et alij sancti presbiteri et doctores ab
hoc nomine omnes sibi cognomen
origenes imposuerunt et omnia here
tica et errores quas heretici in libros
suos ad confirmationem eorum per mor
tem suam scripserunt et persecutio quam

ipse et libri sui post mortem suam pa
ciebantur honorifice ad finem bonum
puenerunt et in omnibus partibus ori
entis per viro eximium et mire sancti
tatis et doctore egregio et libri sui
per multum authenticas habent in pre
teritis diebus. sed ut ad propositum redeat.
¶ Non prelati nycolaites licet sint here
tici tam pueri. tamen non est aliquis
eorum tam pauper nisi omni die det pau
peribus tres elemosinas per ipsum et ux
orem suam et liberos osculatas in bo
nore trium regum beatorum. ¶ Item in
orientem et in omnibus partibus vel ma
rimis sunt homines christiani multum spe
ciales qui ibidem metropoles voca
tur. hi non se tenent vel habent ad
aliquam specialem fidem ritum vel be
sim. nec habent inter se presbiteros
cum uxoribus et puulis et affinis in
maximis turmis incedunt et non se
minant neque metunt et nec in hyeme
nec in estate in pluujs vel fri
gore vel inestimabili solis ardo
re die vel nocte in domibus dormiunt.
¶ mulieres in domibus earum parant.
sed de loco ad locum de villa ad villam
per totum annum vagantur et quod diu
in vno loco moram trahunt. tunc ci
bra et hominibus in domibus vel villis ne
cessaria manibus operantur. sed in vno
loco ultra triiduum manere non pos
sunt et sepius est exptum si in vno
loco ultra triiduum teneretur. vel si
per vnam diem in aliquibus domibus
sub tectis morarentur vel dormiret
statim morerentur. et hi homines in

se habent ydioma speciale quod
nullus hominum nisi ipsi inter se
potest intelligere scire vel docere
sed ipsi quod plurima alia omnium
hominum ibidem sciunt et intelligunt
linguas et ydiomata et nunquam ha-
bent inter se discordiam vel factis
sed dum aliquis alteri prout ibi
idem est consuetudinis aliquid fur-
tur vel aliquis alium cum uxore
sua vel filia in adulterio vel con-
bitu reperit non irascitur sed dum po-
tuit reddit sibi rationem et hi ho-
mines ad quecumque loca ciuitates vel
villas omnium christianorum vel
hereticorum omnium predicatorum vel
sarracenorum vel thurchorum seu
tartarorum vel quorumcumque horum
perueniunt quod diu inter eos sunt et
conuersantur tam diu secundum omnem
eorum ritum legem mores et con-
suetudines se habent et viuunt et
ubi cumque ieiunatur celebratur co-
meditur bibitur operatur dolet
plangitur gratulatur et gaudetur
ibidem ipsi homines ieiunant co-
medunt bibunt celebrant operan-
tur dolent plangent gaudent et gra-
tulantur nec habent aliquos pro-
pheteros nec habent se ad aliqua
lem specialem legem vel fidem ri-
tum vel heresim sed in quorumcumque
christianorum vel hereticorum
loco mulieres eorum pariunt secundum
fidem et ritum eorum ibidem infan-
tes eorum baptisantur et in quo-
rumcumque christianorum vel here-

eorum loco infirmantur secundum ri-
tum eorum faciunt confessionem et
recipiunt communionem et mortui
secundum ritum eorum traduntur ec-
clesiastice sepulture sed in quibus
scunquque locis christianorum vel he-
reticorum sint in die dominico ibi
de mane cum tubis et musicis instru-
mentis omnes cum vxoribus et
parulis a minimo usque ad ma-
ximum ieiunium deuote ad ecclesiam
simul et semel perueniunt multum
humiliter deum adorando et ibi
tunc semper missam de tribus regi-
bus faciunt celebrare ut deus per
ipsorum merita per totam septima-
nam per deserta campos et monta-
na sanos et ab omni periculo vni-
um et animalium perducatur et con-
ducatur Et hi homines et omnes ac
vniuersi heretici et scismatici super
dicti quod plurimas alias habent con-
suetudines ritus et mores que per-
mittuntur nam de ipsis singu-
lulariter et specialiter dicere esset
longum nisi ea quibus ipsos tres
reges beatos venerantur recitan-
tur ut eo magis et diligenter ab aliis
catholicis honorentur **I**tem
fuerunt in oriente alii pessimi he-
retici qui arriani vocabantur sed
hi ipsos tres reges in nulla habe-
bant reuerentia specialiter ipsorum
heresi totus mundus fuit infectus
et hi nunc funditus sunt deleti et
radicatus extirpati

Ca. xlii.

Queter omnes predicti et su-
predicti christiani et heretici
scilicet armeni-georgiani-sol-
dini-iacobite-maromite-furiani
copti-persiani et greci ac nestorini et
macedonenses et omnes secte predictae
quedam secta ex eis habet magis de
heresi et quedam secta minus. Sed que
uis secta habet aliam odiose excoi-
cata et condemnata nec una secta
vult cum alia aliquot coicare vel p-
cipare. Et istarum sectarum presbiteri
obediunt episcopis de quorum dyocesi ip-
si vel penes eorum sunt nati licet re-
motissime ab invicem sunt separati
et in omnibus terris et provinciis ori-
entis non est aliqua civitas nisi omnes
predictae secte habitent in ea et quis
sectarum pars per se ubicumque degunt
habet ecclesiam specialem et in quo cumque
loco degunt eorum non decipitur ex obe-
dientia quod habeant ex se presbiterum
specialem sunt per maiorem partem viri
discretissimi et optimi medici et
ditissimi mercatores in temporalibus
multum astuti et experti licet hiis mi-
seris in fide et ritu sint tam odiose
divisi. Sed tamen contra sarracenos et
in veneracione trium regum semper sunt
vnamines et concordantes et tunc in una
processione ad ecclesias vadunt et tunc
diverse lingue et melodie auditur.
Ceterum omnes prefati christiani
heretici sectae et scismatici seculares
et religiosi laici et ordinati hi omnes
in vigilia natiuitatis domini usque
ad crepusculum ieiunant et tunc qui

uis ponit mensam suam cum potu
et cibariis que durare possunt et
usque ad diem epiphaniae itaque me-
sam cum mensalibus cooptam et po-
sitam cum cibariis suppositis sicut
quod est facultatis cuiusvis stare per-
mittit et in vigilia natiuitatis do-
mini candelam vel lampadem accen-
dunt quam usque ad diem epipha-
niae iuxta mensam die ac nocte arde-
re permittunt nam oleum et omnia ci-
baria ibidem in optimo foro repen-
iuntur et a vigilia natiuitatis domini
usque ad diem epiphaniae itaque cum
uxoribus et puulis de ipsa posita me-
sa itaque comedunt et bibunt et cum a-
ximis gaudiis illos dies a nati-
uitate domini usque ad diem epipha-
niae deducunt. **C**eterum in vigilia
epiphaniae post solis occasum ex-
tunc quivis amicus vadit ad do-
mum sui amici vel cognati cum ca-
ndela ardenti et semper in introitu do-
mus dicit bona dies sit vobis et
si aliquis diceret bonum vespere
bona nox sit vobis pro eo ipsum
in iudicio per maximam iniuriam con-
veniret et accusaret et itaque per to-
tam noctem epiphaniae cum max-
ima leticia et solennitate de vino
ad domum eundo comedendo et bi-
bendo et itaque salutando cum can-
delis ducunt insomnes et hoc fa-
ciunt in memoriam quod stella ar-
dens que in natiuitate domini ap-
paruit usque ad epiphaniam do-
mini et illud tempus tres reges

et eorum comitatu in bethleem dux
it et precessit quibus non erat ali
qua nox. **¶** Cuius immensa claritate
eis vna dies videbatur. **¶** Ceterum
in die epiphaniæ domini omnes christia
ni incole et peregrini scismatici et he
retici de longinquis partibus cum eo
rum episcopis abbatibus et presbiteris et
religiosis et ordinatis cum crucibus
argenteis thuribus et candelis
vadunt et perveniunt ad iordanem
qui distat a iherusalem ad quinque
miliaria passuum tunc omnibus christi
anis scismaticis et hereticis iuxta
iordanem congregatis. extunc quis
pars christianorum stat simul in lo
co speciali et tunc magno silencio
facto in populo ponunt cruces reue
renter in terra et extunc quousque pars
christianorum etiam quorumcumque ydi
omatibus sit vel linguarum legunt ibi
dem in latino illud euangelium Cum
natus esset iesus in bethleem etc.
et lecto euangelio extunc quousque pars
crucem suam cum maxima reueren
tia et deuotione adorant et oblationes
offert reuerenter secundum quod quousque est
facultatis in signo trium regum quod
tunc domino munera obtulerunt
et postquam crucem itaque adorauerunt
et munera obtulerunt. extunc vna
pars post aliam ad ripam iorda
nis ad locum quo baptisatus fu
it ihesus ordinate procedunt et tunc
quousque pars legit etiam in latino eu
angelium in hunc modum. Secundum io
hannem. In illo tempore Venit hic ihe

sus a galilea ad iohannem ut hic ba
ptisaretur ab eo in hoc iordane in
loco isto etc. Et lecto illo euangelio
benedicunt aquam et crucem bapti
sant. extunc omnes claudi ceteri in
firmi quorum maxima multitudo tunc
ibidem conueniunt et portantur. nudi in
iordanem se mergunt balneantur et
lauantur quorum quamplurimi ex fide sa
nati sunt. Et tunc omnes homines ha
bent fiasculas vel vasa in que re
cipiunt aquam benedictam ex iorda
ne quam ad longinquas partes por
tant et mittunt que totum annum
permanet incorrupta. et ex ea infir
mi bibunt vel se lauant quorum quam
plurimi in honorem dei sanitates con
sequuntur. Et itaque pacto iuxta
iordanem ordinate diuino officio
extunc omnes partes christianorum ad pro
pria pacifice recedunt. et etiam est
ibidem tunc magna custodia ar
matarum ex parte soldani ne fiat ibi
aliqua rixae vel discordie seu conspi
raciones et inter iordanem et iherusalem
quedam pars deserta que ibidem mon
achis vocatur in ipso deserto Io
hannes baptista habitauit et peni
tentiam predicauit et ibidem venit
ihesus ad iohannem ut ipsum in iordane
baptisaretur. et hoc deserto ihesus qua
draginta diebus et noctibus ieiuna
uit ibidem eum dyabolus temptauit.
et iuxta iordanem contra locum quod ba
ptisatus fuit ihesus ad traditum bali
ste est monasterium ordinis sancti
macharii cuius monachi brachium

sandi iohannis dicunt se habere;
quorundam in vero et communis suo
fluxu et meatu est circa duodecim
passuum latus et habet multum limo-
rum fundum et ripas altas et palu-
des nec habet aliqua vada nisi in
loco quo ihesus est baptizatus et ibi
de eadem filii israel sicco pede transierunt
quoniam iberico destruxerunt. Et iordanis
aliquando ex aquis pluvialibus et mo-
te libani et alijs montibus venientibus
tantum inundat et crescit quod fi-
nes suos usque ad illud monasterium
excedit et portare posset naues
onustas. et ideo monasterium a ior-
dane intantum est translatum et omnis
iordanis ad radices montis libani
ex duobus rivis quorum unus Jor et
alter Dan vocatur quod duobus locis
in mare galilee incidit et apte per
illud mare transierunt et in unum flu-
viu exiunt et iordanis vocatur et du-
rat fluxus iordanis ad viginti quatuor
miliaria istius provincie et a loco quod
baptizatus fuit ihesus incidit in ma-
re maledictum et ultra non apparet;
et est questio in partibus illis quare
aqua tam benedicta intret in
aqua tam maledicta et dicunt quidam
quod in suo introitu et influxu a terra
absorbeat. Nam aliquando iordanis
tantum crescit et inundat quod esset im-
possibile si ipsum mare intraret quod fi-
nes suos non excederet et inundaret
Et alij dicunt quod aqua iordanis tam
benedicta propterea intret aqua tam
maledicta quod maledictio unius per

benedictionem alterius temperetur et sic
utrumque est credendum. Nam mare
mortuum seu maledictum quo sodo-
ma et gomorra sebaon et adama
et alie civitates et ville et castella ste-
terunt que deus subvertit est circa
lxxx miliarium istius provincie longum et
latum et nulla creatura vivens per ma-
ledictionem eius in ea reperitur et dum
ventus per illud tempestate transit
extunc omnes homines per maximam
spacium circum habitantes habitacu-
la eorum claudunt nec exeunt nec ali-
qua pecora exire permittunt alio-
quin ex eius in tolerabilissimo et pes-
simo fetore inficerentur et in tali
tempestate quod plurimos pulchri-
mos lapides et alias varias pul-
chras res eiciat quas cum aliquis
in manum suam recipit infra tri-
duum fetor a manu non potest abole-
ri et lauari et circa seu circum illud
mare usque iberico est multum pul-
cherrima et delectabilis terra et pul-
cherrime arbores pomifere hye-
me et estate eque virides sed po-
ma et fructus earum dum ex dele-
tatione franguntur sunt intus ci-
mis et favilla cum pessimo fetore licet
foris sint visu multum pulchra et de-
lectabiles et circa illud mare sunt pui-
cetis venenosissimi serpentes quod tyri
vocatur unde tyriaca efficitur quod in
alijs locis propter in illis locis maledi-
ctis nusquam capiuntur et ut ad propo-
situm redeatur. **E**t ceterum alij christiani
heretici et scismatici supra dicta

qui in alijs ptibus degunt et nō
possunt ad iordanem pertingere
vl' veniē bñ a maiore vsq; ad mi
nozem in die epiphaniē ad ecclias
pueniunt et cū maxima sollempni
tate et deuocōne hora debita ōnes
cōueniunt et cū episcopis abbati
b? et presbiteris ordinatis et re
ligiosis cū crucibus thuribus et
candelis ad primam aquam flu
entē ad quam attigere et venire
possunt cū processioe sollempnissime
vadunt et quis secta et ps cristia
norum vadit ad aliquē spetia
lem locū. extunc magno silēcio fa
cto in poplo vnanimit' cruci tira
munera in signū triū regum offe
ferūt reuerēter et deuote et legūt
tūc illud euāgelium. Cū nat? esset
ihesus in bethleē. et c. et q̄rumcū
q; linguarum vel litterarū vel na
conum vel ritus existūt sēper tam
legūt illud euāgelium in latino et
lecto euangelio extūc epī vel pre
sbyteri bñdicūt aquam in signū
iordanis et in ea crucē baptisant
et extunc etiam q̄plurimi infirmi
ceci et claudi in ipa aqua benedi
cta se lauant q̄rū q̄plures p fidē
eorum recipiūt sanitates et in ter
ris xpianorū vel sarracenorū sem
p ipso die epiphaniē i tali popu
lorum agregatione a soldano et
alijs regib? adhibentur magne
custodie armatorū ne a vulgo
et in poplo fiant discordie vel rixe
seu aliq̄ male cōspiracōnes. et tūc

omnib? rite pactis extunc ōnis
popls cū gaudio recedit et i itine
re iactāt se cū pomis q̄ poma ara
za vocātur q̄ tūc ibidē sūt matua
h vt ad ppositū rēdeat. Ca. xliij.
Tez oēs epī abbates et presbite
ri bonorum xpianorū et heretico
rū cuiuscūq; ritus cōdicionis vel
nacōnis existunt in ōnibus parti
bus oriētis ōni die post missam
legūt illud euāgelium. Cū natus
esset ihesus i bethleē. et c. sic in pti
bus istis pt? missam legūt illud
euāgelium. In pūcipio erat v. et c.
sed legūt in eorū lris et linguis et
nō in latino nisi i die epiphaniē
sed tamen legūt diuersimode sūm
q̄ ibidem illd euāgelium ē pactū
nam in ibrlm et sua dyocesi legi
t sic. Cū nat? esset h̄ ih̄s i beth
leem i diebus herodis h̄ regis ec
ce magi ab oriēte venerūt huc di
centes. et c. Itē in bethleem et in
sua dyocesi legūt illd euāgelium
sic. Cū nat? eēt ihesus i dieb? he
rodis tūc h̄ et iuxta reg. et c. Itē
nubiani indi et soldani legūt sic
Cū nat? eēt ihesus in bethleē iu
de in dieb? herodis regis ecce no
stri reges venerūt de oriente de reg
nis suis et ptibus nr̄is iherosoli
maz dicentes. et c. Item alij xpia
ni et heretici p quorū terras et lo
ca hñ tres reges i exitu et reditu
tñsērūt i spetiales honore q̄ exin
de h̄re volūt i eorū terris et vāq;
degūt. legūt illd euā. i hūc mod.

Cum natus esset ihs in bethleem
iude in dieb? herodis. Ecce magi
reges gloriosi cum magna ambi
tione ab oriente venerunt et p nos
transferuntur. et sic omnes xpiani
in missa et post missam legunt illud
euangelium in presenti die. sicut
in eorum terris et partibus est pactum.
Item sarraceni qui sunt de lege ma
gometi et alij tartari et thurchi et
ipsos gloriosos tres reges habent in
aliqua reuerencia speciali. nam in
omnibus partibus et terris eorum in
ecclesijs xpianorum per eos destru
tis et desertis omniumque ymagi
num in hijs sculptarum atque pi
ctarum: cum cultellis oculos eru
unt et nasus abscindunt et detur
pant in quantum possunt. sed yma
gines ipsorum trium regum sem
per integras et illesas stare permittunt.
Item iudei perfidi habent
hos tres reges gloriosos in reue
rentia et memoria. sed obscure sub
uelamine prout omnes scripturas
et prophetas intelligunt et expo
nunt. nam ex quo ipsi tres reges
in iherusalem eorum ciuitate regia
li tam rara irradiante et flammea
stella duce iudeorum regem natum
quesierunt inuenerunt. unde in hu
iusmodi signi et regum et stelle me
moriam ab illo tempore stellam ex
argento vltre fusam in modum
lampadis pluribus luminibus ac
censam et irradiantem et totam eo
rum domum illuminantem in pre

dictis eorum festiuitatibus de ce
spere et de nocte supra mensas eo
rum in presentem diem pendere
confueuerunt. Nam in eorum libro
secreto qui thalmoth vocatur con
tinetur quod iudeorum rex qui messi
as vocatur adhuc non sit natus
sed dum ille aduenient et nascetur
extunc solus in vniuerso mundo
mille annis impabit et xpianos
subpedabit et iudeos super ipsos
et omnes gentes et populos exal
tabit et ipsis omnes terras et vni
uersa regna in quibus nunc huius
les sunt et degunt disperdi ad volu
tatem eorum subiciet et subiuga
bit. Unde in libris iudeorum in
orientem ad fidem christianam con
uersorum contra hec in thalmoth
iudeorum huiusmodi expositiones
continentur. videlicet quod ipse ange
lus qui filios israel in egressione
de egipto cum columna ignea du
xit et precessit et omnes eorum vias
illuminauit ipse idem angelus et
iam hos tres reges cum stella rara
et ignea etiam duxit et antecessit
ipsius etiam vox ex stella sit audi
ta. qui ipsis regibus et omnibus
tunc iudeorum regem natum an
nuntiavit et ipsum ad inquirendum
et adorandum hortabatur et man
dauit. Unde ab illo tempore iu
deorum seniores scripturas scien
tes in huiusmodi stelle prophetate
perfectam et completam et ipsorum
regum memoriam sub palliacione

secreta vt supra dictum est in eo-
rum precipuis festis in domibus eo-
rum habere stellam accensā poste-
ris eorum instituerūt et in omni-
bus ptibus orientis ab illo tem-
pore vsqz in presēs in eorū syna-
gogis stellam pingere vel sculpe-
re fecerunt put etiam in partibo-
cismarinis adhuc in pluribus sy-
nagogis reperit. **¶** Et est sciēdū
qz iudei habent quedam secretūz
librum qui thalmoth in hebray
co vocatur in quo ōnes pplietie
et euangelia sūt scripta et ōmīz
scripturaz veteris et noui testamē-
ti spetiales articuli et sup hīs et
cōn hīs varie et diuerse ac puer-
se continētur opiones et expōsi-
ones et q̄plurima fabulosa que
nec in biblia vel i alijs scripturis
reperiuntur cum quibus omnes
pplietias euangelia et scripturas
equiuoce ad eorum voluntatem
exponunt et declarāt. **¶** Item per-
si licet sint absqz aliqua fide vlt le-
ge tamen cum cristianis in eccle-
sijs eorum orant scdm qz a parē-
tibus eorum et alijs sunt instru-
cti tamen dicūt qz postqm corpo-
ra trium regum de partibus eoz
de oriente in occidentem fuerunt
translata qz extunc stella maris
in partibus eorum et regnis ne-
storiorum postmodum non sit
visa. Vnde nestorini pessimi he-
retici persarū vicini ex inuidia odi-
ose in oppositū allegant dicētes

qz stella maris in perfide et eorum
regnis non videatur hoc non sit
nec euemisset ex ipōrum trium re-
gum translacone sed sit ex plage
et regionum eorum situatione et
est etiam questio in partibus il-
lis ex quo mundus sit in modūz
pomi rotundus et mare mediot-
raneum desuper stet cuius altitu-
do quasi omnium montium alia-
rum partiū altitudinem excedat
et magnum mare oceanū in infi-
mis partibus mundiūz circumflu-
at et versus septētrionem iux cō-
stantinopolim et oceanum efflu-
at et inter calabriam et apuliaz
ab altitudine ad inferiora cuz tā-
ta velocitate descendat qz aliqua
nauigia absqz bono ductore spēa-
ti ibidem non poterunt pertrāsire
quomodo tunc ipsum mare medi-
oterraneū et ex qua vi ex ifimis
mundi partibz versus meridiem
inter hyspaniā et mararchiam
cū talia tāta velocitate ex magno
mari oceano influat et tātam al-
titudinē mundi ascēdat et ipa q̄
stio ibidez adhuc plene nō ē solu-
ta: s; vt ad ppositū re. **¶** Ca. xliij

Nestorini persarum vicini de
quibus ē sup dictum sunt
homines de regno tharsis
et insule egrissouille nati in qbus
ignauit Jaspar filius rex ethiops
qz domio mirā obtulit et i mūdo
nō sūt piores heretici eoz heresi
i oriente cū xl regē fuerūt infecta et

corrupti et hi inter alios suos ei-
rores ut iudei circa duntur et hi
a fide catholica et domino p[re]sbi-
te iohannis eorum domini, et a fide
th[er]e indorū. et ip[s]o[r]u[m] p[ri]ncip[al]e se po-
tēter alienabāt apostatabant et
rebellabāt et per longa tempora
ab aliquib[us] doctorib[us] et sanctis
patrib[us] et predicatorib[us] virtu-
tib[us] et signis ab eorum heresi et
nequicia nūq[ua]m potuerunt reuocari
Vnde āno domini. M. cc. lxviii.
Deus homines rudes et viles qui
in horum nestorinorum terris pa-
stores erāt contra hos nestorinos
inditauit qui se tartaros vocauerūt
et sibi fabrum in capitaneum ele-
gerunt et prefecerunt qui tūc po-
tenter eruperūt et omnia regna et
terras nestorinorum destruxerūt.
et ipsos iuuenes et senes prout
deo placuit absq[ue] aliqua miseri-
cordia interfecerūt et deleuerunt.
et omnes eorum ciuitates villas
et castra terras et regna ceperunt.
in quib[us] nunc tartari habitant.
et regnant in presentem diem ce-
perūt cambalech et in triginta die-
bus oppugnaverūt baldach in
qua fuit sarracenorum calypba
successor magometi in eor[um] lege.
sicut papa successor s[an]cti petri et
itaq[ue] ei p[er] omnia obediuerūt. et ip-
sum calypbam fame occiderūt. et
p[er] modum sarraceni calypbam
non habuerūt. nec habent in pre-
sentē diem Et etiam oppugnaue

rūt thauris. et hee tres ciuitates
sūt meliores et ditiores q[uam] totum
dominiū soldani. Nam de fortitudi-
ne ciuitatis cambalech et diuicijs.
nullus plene potest enarrare. Et
baldach est ciuitas que ab anti-
quo babilonia magna vocabat[ur]
in qua fuit turris babel. h[ec] est a lo-
co quo babilonia quondam stetit
p[ro]pter paludes et vermes et besti-
as p[er]iculosas. ad dimidiū miliaē
translata. Et illa ciuitas thauris ab ā-
tquo vocabat[ur] fufis. in qua reg-
uit assuerus rex. et in ipsa ciuitate in
tēplo tartarorum est arbor arida
de qua q[uod] plurima narra[tur] in vni-
uerso mundo que vlti[mo] modū cum
armigeris et stipendiarijs custodi-
tur. et seris et alijs diuersis muis
et ferris est q[uod] multipliciter ser-
ta et inclusa. Nam ab ātquo in
omnibus partib[us] orientis fuit et
est cōsuetudinis. q[uod] si quis rex v[el]
dominus vel populus tam potens
efficiatur q[uod] scutum vel clipeum su-
um in illam arborem potēter pen-
det. et violenter illi regi vel domino
aut populo cētum viginti quinque
provinciae ab india vsq[ue] ethiopi-
am absq[ue] omni contradictione aliqui
illi regi v[el] d[omi]no aut populo loq[ua]nt[ur] vero
eorū regi v[el] domino in oib[us] et p[er]
oia obediūt et intēdunt. h[ec] si ali-
q[ui]s rex vel d[omi]nus aut populus ipsam ci-
uitatē bene capet et oppugnaret.
et in ipsam arborem scutum v[el] clipeum
suum pendere nō poss[et]. extunc ip[s]e nō

obedirent; et ipsam civitatem omnes ibidem maxime defendunt quousque ab ipsa violenter depellant; nam ad obtinendam totam terram aliqua civitas nisi thauris non queritur vel circumvallatur. et nunc dominus tartarorum in illis partibus? Magnus camis imperator cathagie vocatur in presens diem; et non est nunc maior vel potentior vel ditior dominus in mundo? nam deus brevibus temporibus sibi omnes terras regna et provincias et gentes quibus iratus fuit dominus tradidit propter peccata eorum et subiecit; nam ipse idem imperator sub se habet et regnat in omnibus terris provinciis et regnis in quibus Nabuchodonosor Darius Balthasar Arphax et Assuerus etromani in oriente ab antiquo regnabant ut ipse imperator tartarorum postmodum in omnibus multum fauebat et fauet in terris et regnis suis christianis; et fides christiana que in omnibus predictis terris et regnis per infideles hereticos et nestorinos fuit abolita et oblita nunc per fratres minores angustinienses predicatorum et alios doctores ac carmelitas de nouo incipit reslo-
re. Nam mercatores de lumbar dia et alijs partibus ditissimi qui in ipsis partibus degunt et frequenter pueniunt trahunt hos ordines ad illas partes et eis cum auxilio aliorum

mercatorum et fidelium claustra sudant et omnia necessaria largiter amministrent sicut quod quis aliquem ordines diligit Et ipsi mercatores in diuersis provinciis emunt iuuenes pueros diuisis linguis eruditos quos dant ordinibus qui tunc ab eis non possunt se alienare vel apostatare et illos pueros tunc fratres docent latinum et docent et exponunt eis libros in quibus continentur omnes confessiones iudeorum et hereticorum et errorum et tales libros et eorum expositiones docent ipsi pueri corde tenent? hic scolares docent in scolis corde tenent? regulas vel donatur et tales pueri apti et diuersis linguis eruditi dantur et portant et mittuntur ibidem ordinibus de longinquis partibus? amore dei et illi tunc ab ordinibus non possunt fugere vel apostatare quia ordinibus iugo seruitutis sunt astricti per talem modum fratres mendicantes in partibus? illis quam plurimos egregios habent predicatorum ipsi imperatorum quam plurimos regibus et alijs hominibus dilectos Et ille imperator tartarorum qui regit. Anno domini. M. ccc. xl. fuit homo statura brevis et multum humilis et deuotus adorans deum imortalem. hic fecit et dedit edictum in omnibus terris et regnis suis quod quis homo posset uti quacunque lege fide vel ritu vellet dummodo ydola non adoraret sed deum imortalem. Unde ipsi fratres de ordine medicorum quam plurimos

diuersorum errorum et rituum ho-
 mines ad fidem catholicam attra-
 xerunt et eadem ipse ipsum impera-
 torem induxerunt quod bibliam in
 diuersas linguas et litteras trans-
 ferre fecit et omnia que de ipso
 reges in quorum regnis ipse regna-
 uit fuit opatus semper in pradijs
 et ceteris legere fecit et deo gratias
 egit quod ipsum ad hoc predestinauit
 quod ipse super omnia regna aliorum
 regum regnaret et semper ante pra-
 dium benediceret et post prandium
 gratias in lingua sua legere con-
 suuevit. Et habuit quatuor filios.
 primogenitus melchior vocabatur.
 secundus balthazar et tertius iaspas
 et quartus dauid vocabatur et con-
 stituit in perpetuum ita filios suos
 nominari et ille fuit tertius impera-
 tor tartarorum ex causa put infe-
 rius audietur. *¶* Et ad propositum
 redeatur.

Ca. xlv.

Quoniam itaque populus tarta-
 roz erupisset et omnia re-
 gna terras et puincias i-
 fidelium et specialiter istorum nestoi-
 norum prout a deo fuit diffinitum
 ita cepissent et destruxissent et ipsos
 sine misericordia interfecissent et
 funditus deleuissent. extunc ipsi
 nestorini a presbitero iohanne au-
 xilium implorabant et se ad fidem
 predestinam et ad suum dominium sub-
 tributo se conuersuros et reuerfu-
 ros spondebant quod cum pre-
 sbiter iohannes facere proposuisset

set. extunc tres reges beati ipsum
 in sommis monuerunt ne nestoi-
 nis auxilium vel consilium ferret
 inhibuerunt. Nam apud deum
 esset diffinitum quod deberent deleui
 et perire et funditus exterminari.
 nam deus eorum nequiciam diu-
 tius nollet sustinere obstinatum
 tamen nestorini consiliarios pre-
 sbiteri iohannis muneribus cir-
 cūuenerunt quod presbitero iohanni
 dixerunt. somnia non deberet cu-
 rare. sed ipsum in eorum auxilium
 mulceretur incitauerunt quod dauid
 suum primogenitum cum valido
 exercitu in auxilium misit nestoi-
 nis. que tartari cum nestorinis et
 omni exercitu suo interfecerunt et
 quamplurimas terras et regna presbi-
 tero iohanni abstulerunt et quamplu-
 ria alia sibi abstulissent. Sed pres-
 biter iohannes penitencia ductus
 auxilium dei trium regum beatorum
 inuocauit et implorauit. et tunc de-
 nocte cum validissimo exercitu in-
 patori tartarorum in sommis appa-
 ruerunt humiliter et preceperunt
 ut a persecutione presbiteri iohannis
 et suarum terrarum statim desisteret.
 et cum ipso pacem et firmas ami-
 cicias et treugas iniret et faceret i-
 ter ipsas perpetue duraturas hor-
 ribiliter preceperunt. sed terras pres-
 bitero iohanni propter eius inobe-
 diencia ablatis obtineret in me-
 moriam ut suis posteris et alijs tra-
 firet in exemplum. Vnde ipse ipator

tartarorū hac visione et iūssu per
territus licet esset absq; lege tūc
gentilis. tamē statim legatos su
os misit a p̄sbiterum iohannem
et ppetuam pacem et firmā am
icitiaz secum fecit et inijt ita scz q̄ i
ppetuum p̄riogenitus vni? filiā
alterius recipere deberet in cōthoria
lē et talis pax amicitia et tractat?
ē inter ip̄os in hodiernū diez et cū
impator de trib? regibus q̄ sibi
tā horribiliter in sōmis apparuerūt
fuisse instruct? et de eorū regnis
et condicōibus et eorū vita et ge
stis fuisse informat? extūc cōsti
tuit q̄ sp̄ suus p̄riogenit? et alij
filij suorum successorū hōrum trū
regum noībus deberēt appellari
et in memoriā ip̄orum trū regū
iperpetuū noīari et sic isti nestori
ni fuerūt deleti et de regnis et ter
ris eorū expulsi. nunc hīc de m
ip̄is p̄tibus et alijs terris sic in
istis p̄tibus iudei vndiq; degunt
dispersi et i eorū p̄p̄rijs terris et in
quibuscūq; locis degūt semp pre
alijs hominib? sp̄etialit dant tri
butum. h̄ obtinuerūt et habēt ad
huc s̄b se sub speciali tributo for
tissimā et famosissimā insulam
que egypti souilla vocat de qua Ja
spar tertius rex ethiop? q̄ domi
no mirā obtulit rex insule voca
batur Et in ip̄a insula corp? bea
ti thome apli absq; aliquo bono
re quiescit et illd corp? nestorinis
bis est ablatum et ip̄is ex legitti

mis causis tōtū de restitutu et ad
hāc insulā nestorini inq̄tū in eis
est et vertere possunt n̄luz oio ho
minū nisi sit de ritu ip̄orum vel p
officiatos ip̄atoris tartarorū tra
sire vel puenire p̄mittūt et ōia
eorum mercimonia ad v̄edendum
ex hac insula ad aliam deportāt et
ad eādem insulam alia mercimonia
de alijs p̄tibus ip̄is ad emēdum
deportātur et in omnib? partib?
orientis nō est homo xp̄ian? catho
lic? p̄ p̄grin? a mercator visus
qui dixisset se in ip̄a insula fuisse
et corpus b̄ti thome vidisse. naz
omune vaticinū est in omnib?
p̄tibus illis q̄ adhuc corp? bea
ti thome apostoli deat sequi tres
reges et colome trāsseri et ibidez
iperpetuū permanere. et quomōdū
qualit et per quē modum h̄ fieri
debeat et p̄fici publice vaticinan
tur et dicūt videlicet q̄ adhuc ve
niat tēpus quāto hoc deo p̄fici
placuerit q̄ erit et veniet adhuc
vn? archiep̄s colomien? quē de?
ad hoc elegerit. tā prudens et potēs
q̄ ordiet copulā et m̄rimoniū inf
filiū et filiaz ip̄atoris rōnorū et
ip̄atoris tartarorū. q̄s deus ad hoc
p̄destinaueit. et cum ip̄so tractu
et aicitia reddet xp̄ianis terra sa
cta et ōia ibidem reitēnt et re
stituētur in bonū et in statu pri
stinū et cū h̄is et in h̄is corp?
b̄ti thome apostoli ad corpa trū
egū colome deat trāsseri et talē et tā

tam custodiam nestorini corpori
beati thome nō adhibent ex reue-
rentia. sicut ppter famam ex inui-
diarum ita sint destructi adhuc
plus debeant amichilari et de ho-
nestari. **C**eteruz hñ nestorini
vtuntur quodaz libro ex veteri et
nouo testamēto collecto et vt iu-
dei circumcidūtur. Et quando po-
tentes erant. extūc maiores et pe-
iores habebat eorum heresis ar-
ticulos. post mortem venerabilis
origenis in locis in quibus iphis
expediē videbatur libris suis in-
seruerunt vt ipsi in eorum errori-
bus cōsentire et conformari vide-
retur in eorum errorū reuerētiā
et honore. Tandem de eorū ingra-
titudine quā cōt deum et hos tres
reges hūerunt pre omnibz here-
ticis i oriente oibus cristianis et
sarracenis sunt exosi et oī fauore
potēcia et honore apd deum et ho-
mines sunt priuati de quibz dice-
re per singula esset lōgum. **C**e-
terum festum beati thome apli p
alijs apostoloruz festis celeberr-
mū habet in omnibus partibz
orientis. Sed de q̄pluribz mira-
culis que in ptibus istis et de eo
legūtur et dicūtur de hñs in par-
tibus illis nil videt̄ vel reperitur
Nā legitur in partibus istis q̄ i
ciuitate qua corp⁹ beati apostoli
thome quiescit ibidem vlt̄ annū
non posset viuere hereticus vel iu-
deus de hñs ibidem modo nil scit̄

Quia eius corpus absqz aliqua
reuerentia inter pessimos hereti-
cos quiescit. Item legitur q̄ cor-
pus beati thome apostoli ibidez
in cathedra aurea resideat. et dig-
nis eucaristiam tradat et indig-
nis retrahat et de hñs omnibus
et alijs que de beato thoma apo-
stolo in hñs partibus leguntur
et dicuntur penitus nunc nichil
videtur Sed quondam cum cor-
pus beati thome apostoli in alijs
locis inter homines catholicos q̄
escebat hec omnia et q̄mplurima
alia mirabilia veraciter videban-
tur. **I**tem in omnibus parti-
bus orientis q̄mplurima mirabi-
lia de tribus regibus gloriosissi-
mis dicuntur et leguntur. que in
colonia non videntur. Dicitur
videlicet et legitur ibidem q̄ ipa
stella que ante ipsorum trium re-
gum decessum supra ciuitatez seu
viam in mōtem vlt̄ apparuit q̄
usqz ipsorum regum corpora colo-
nie tñsferebant̄ supra ciuitatez et
montem locū nō mutauit h̄ post
qm̄ eorū corpora colonie fuerunt
trāslata. extūc deinceps ipsa stel-
la ceteris stellis pulchrior et splē-
didior supra colomiam transijt et
immobilis permanfit et videat̄
in presentem diem. **I**te dicunt
indi et in eorum libris legitur q̄
in colonia ante honestissimū ipso-
rum trium regum loculum sit stella
magna aurea in modum prout

ipsis tribus regibus in nocte nati-
uitatis domini apparuit forma ta-
cuius resplendore candelarum ante
positarum tota ecclesia intus resplendet
et illuminetur. **I**tem dicunt indi et
in ipsorum libris legitur quod in colonia
de extra brachia ipsorum trium regum
sint multum venerabiliter et ditissime
alijs brachijs aureis inclusa. et in
vni regis brachij manu sit aurum
et in secundi regis brachij manu sit
thronus. et in terci regis manu sit mir-
ra. et cum ipsa brachia principibus
et peregrinis ex reuerencia demonstretur.
extunc ipsa ossa sacra cum in-
strumento argenteo fricentur et sin-
done tergantur et quanto plus fricetur.
tanto plus in modum aromatum
cum teruntur per totam ecclesiam mira odo-
ris fragrantia ex ipsis ossibus sacris
sentiat. **I**tem dicunt indi et le-
gitur in ipsorum libris quod quantum-
cumque aliqua tribulatio peccatis exigentibus
terre ecclesie seu civitati colorem
in instat vel imminet. extunc
ipsa brachia predicta a tribus pre-
sbyteris coronis aureis coronatis
cum stella aurea ad hoc facta anno sa-
cramentum dominicum per civitatem colo-
mensem portentur et cum pervenerint
ad aliquam ecclesiam quam ad hoc ele-
gerint. extunc ipsi presbyteri corona-
ti ferunt ipsa trium regum brachia
alternatim unum post alium ad domi-
num sacramentum in altari positum.
et in modum trium regum offerunt do-
minico sacramento munera que ipsi

brachijs sunt annexa. quod tunc ta-
nti populi concursus et confluentia. et tri-
cio et deuotio ab omnibus populis
eveniat oriatur et accrescat quod de-
quacumque tribulationem et angustiam
imminentem ab ipsis auertat. **I**tem
dicunt indi quod sepulchrum ipsorum
trium regum beatorum in civitate seu
viva in quod primo defuncti fuerunt po-
siti et postmodum excepti adhuc
ibidem integre remansit. adhuc a
longinquis partibus et diversis na-
tionibus et hominibus devote visite-
tur et deus per merita ipsorum trium
regum ibidem multas virtutes ope-
tur et dicunt quod super idem sepul-
chrum adhuc sit stella aurea que ab
illo tempore quando ipsi tres reges pri-
mo fuerunt sepulti adhuc reman-
sit et deus per merita ipsorum trium re-
gum ad sepulchrum eorum veni-
entibus et ipsos venerantibus multa
mira et virtutes operatur in pre-
sentem diem. **I**tem dicunt indi quod
frequenter in iherusalem et ad alias
circa partes causa deuotionis. mer-
cedum vel delectationis frequen-
ter perveniunt quod adhuc in ipsa ci-
vitate seu viva habeant reliquias
barlaam. iosaphat et aliorum plu-
rimorum sanctorum de semine re-
gali reliquias venerandas. **E**
Item indi qui iherusalem et ad
alias circa partes frequenter perve-
niunt habent et portant penes se anu-
los et denarios aureos quos a pe-
regrinis asmarinis emerunt que re-

liquias sanctorum trium regum
in colomia tetigerunt quos cum
deuotionibus multum venerant
et frequenter osculantur et asse-
runt q̄ per fidem et deuotionem
per ipsos q̄ plurimi infirmi sani-
tates consequuntur. **I**tem sunt
q̄ plurimi peregrini qui de parti-
bus asinarum ad illas partes
frequenter perueniunt et aliqua
mercimonia de partibus istis ibi-
dem cara recipiunt et in alia pa-
tria et rara clenodia ibidem de-
ferunt que de colomia asserunt de-
fuisse et quidam ex eis deferunt ibi-
dem terrarum quam de ciniterio vn-
decim milium virginum asserunt
esse sumptam et talia clenodia de
colomia et talem terram querunt
Indi in hospitijs talium peregrin-
orum et de talibus inquirunt et
asserunt Indi q̄ in partibus eorū
in horribilissimis paludibus et
et aquis ultra omnia alia incom-
moda inauditas maximarum ra-
narum paciantur vexationes. s̄
cum de tali terra in paludem vel
aquā proiciatur omnes cane rau-
ce fiant et q̄ plurima alia miabi-
lia de reliquijs trium regum et vn-
decim milium virginum in omni-
bus partibus orientis dicuntur
et leguntur plus q̄ in partibus
istis de quibus per singula longū
esset enarrare. **V**nde q̄ plurimi
Indi qui frequenter iherusalem
et alias circa partes ap̄ter diuersas

causas perueniunt multum
anxie et ardenter vltimus colomia
transire desideraret si frigus et sta-
tum patrie possent tollerare quo-
rum etiam q̄ plurimi itinere mo-
runtur et q̄ plurimi reuertuntur.
Nā indi postq̄ terrarum eorum et p-
tes Indie sūt ingressi nullum om-
nino frigus pati possunt s̄ statim
induunt pellicea vsq̄ ad talos lon-
ga que sūt facta ex pellib⁹ nobilis-
simorum et animalium naturaliter
rubeis et multum hirsutis et licet
sit in augusto in feruentissimo sol-
artore tamē eis videtur q̄ tantum
frigus i alienis p̄tib⁹ non possint
tollerare q̄ multū plus versus or-
tum solis sūt homines debiliores
et minores q̄ hic sūt sed sunt op-
tami sagitarij et in omnib⁹ mul-
tum astuti s̄ cum iherusalem et ad
alias circa p̄tes indi perueniunt
omnia que de regib⁹ et principi-
bus terris et regnis istarū par-
um asinarum et specialiter
de trib⁹ regibus et colomia et ei⁹
clero et ip̄lo possunt inquirere et
inuestigare sub alicui⁹ episcopi
vel p̄ncipis sigillo et littera scripta
petit et recepit vt presb̄ro ioh̄ et
p̄ncipis thome cerā possint mit-
tere et demonstrare nā in omnibus
p̄tib⁹ indie et orientis oēs po-
puli nationes et lingue tres reges glo-
sos multū pl⁹ q̄ in hīs p̄tib⁹
habent in reuerēcia speciali et to-
nore merito ab omnib⁹ popul⁹

et tribubus et linguis huius tres re-
ges gloriosi promittunt gentium ex-
gentibus promittunt virginum specialis-
me sunt honorandi et glorificandi.
¶ Nam huius sunt operarii qui in incho-
atione novi testamenti et vocacione ge-
cium in nouissimis mundi tempo-
ribus per celestem patrefamilias in
vineam suam missi qui mane bo-
ra prima tertia sexta nona ac vn-
decima in ipsa vinea fidelissime la-
borauerunt et absque murmure mer-
cedem equalem perpetuam receperunt.
¶ Mane scilicet in iherosolimam et bethleem
huius tres reges gloriosi inter iude-
os ex ipsa vinea durissimos et in-
excusabiles iudayce perfidie et ini-
die lapides suos longe foras mi-
serunt et eiecerunt. ¶ Hora prima
huius tres gloriosi in carne viuentes
inter gentes ipsam vineam diuersis
tribulis cardinibus et spinis diu-
sorum errorum et idolatrie occupa-
tam vna cum beato thoma apostolo
mundauerunt et nouas fidei catho-
lice palmites et vites in ea mirifice
plantauerunt. ¶ Hora tertia huius
tres reges defuncti per venerabiles
helenam de nouo congregati et colle-
cti huius vinee macerias ex diuer-
sis impedimentis et heresis et idola-
trie dirutas etiam de nouo reposue-
runt et palmites fidei qui in ipsa vinea
iam marcescere pereunt et arescere ceperunt
virtutibus et signis irrigau-
erunt et diuersis miraculis refecerunt
quod de nouo fidei catholice vi-

neas et fructus produxerunt. ¶ Hora
tertia huius tres reges gloriosi qui
in medio mundi in greciam et con-
stantinopolim translati ipsam etiam
vineam iterum virtutibus et signis
purgauerunt et purificauerunt ut
plus fidei fructus faceret ut eius
propagines ad omnes fines terre
per fidem et noticiam eorum se extende-
rent ut omnes populi tribus et lin-
gue ac nationes de eorum fructibus
ac vinee viuas et lotris faciat et
iebriate nomen domini quod prius so-
limum in iudea latitabat ab or-
tu solis usque ad occasum collau-
darent. ¶ Hora nona huius tres
reges vinee domini sabaoth ope-
rarii gloriosi causa in ipsa vinea plu-
re operandi per mare transeuntes de
orientem in occidentem videlicet de co-
stantinopoli in mediolanum trans-
lati ex ipsa vinea diuersarum he-
resum et errorum hereticorum vulpe-
culas que ipsam vineam diuersis
erroribus et heresi demolire mite-
bantur per declaracionem et significa-
cionem et expolicionem ac interpreta-
cionem eorum munerum que do-
mino obtulerunt ut est supra di-
ctum expulerunt effugarunt et ra-
dictus extinxerunt. ¶ Undeci-
ma vero hora circa solis occasum
extunc in mundi et solis occasu
huius tres reges operarii gloriosi de
mediolano in colomiam translati
eterna mercede equali ab eis a ce-
lesti patrefamilias recepta per

petuum quiescendi locum ibidez
elegerunt nec tamen p^o moduz p^o
dictam vineam domini sabaotb
virtutib⁹ meritis et signis ibidez
in pntem diem colere defierit. **N**us
q^o emz in totius noui testamenti
scripturis reperitur aliquē vel ali
quos sanctos ab ortu solis vsq³
ad eius occasuz tam reuerēter et
gloriosē specialiter et mirabiliter
hic tres reges ad loca tā insigni
mia fore trāslatos et nouissime ad
ecclesiam et ciuitatē absq³ dubio
ab omnipotenti deo ad h^o speciali
ter predestinatas electas et depu
tatas. **N**ā q^ouis ab ortu solis vs
q³ ad occasum sint q^o plurime ec
clesie et ciuitates et loca magna
maiora et maxima que de sua dei
tate et humanitate p se et alios
q^o plurimos suos sanctos in vita
et in morte et p^o mortem specia
liter honoauit et glorificauit et q^o
plurimis pro gatiuis honoauit et
cōsecrauit et diuers⁹ virtutib⁹ et
signis et reliquijs venerādis illu
strauit et decorauit. **T**amē inter
has et hec omnia ecclesias et ciuita
tes et loca nō est aliqua ecclesia tā
nobili canonicorum collegio qui
deo in p^o prijs personis ad seruiciū
dum sint astricti hic ecclesia colo
niensis ornata nec aliqua ciuitas
tā honestissimo populo et alijs dei
ministris sicut ciuitas coloniēsis
decorata q^o ex diuina providēcia
sciamus specialiter fore factum.

q^o omnipotens deus in ipsa ecclia
tā nobiles suos ministros insi
eret et ordinaret et in hac ciuitate
tam honestissimum poplū m prebe
stinaret in qua taz nobilissimos
tres reges suas primicias genū
um et virginum perpetue manen
do collocaret. **L**etare nobile col
legiū q^o te deus tā singularem priuile
gio amoris et p^o prijs preroga
tis honoris et nature donis p^o aucto
ritis collegijs p^o amauit et ditauit
et te in suos nobiles ministros pre
elegit et ordinauit et tibi specialissi
mū suū thesaurū tres reges primi
cias genūum et virginū et earū
fūdamētū ab ortu solis p^o alijs lo
cis et ecclis egregijs et insignib⁹
spali⁹ et mirabilib⁹ destinauit et p^o
destinauit et diligēd⁹ cōmēdauit.
Vn de hijs sp^o grās deo age et in
ei⁹ et suarū primitiarū laudib⁹ et
seruicijs tibi specialiter inuēdis ex
hijs et commissis de tātis bñficijs cō
secutis nūq³ cesses vel fatigēis nec
ipsis seruire verecūdeis. **N**e ut ne
storini deo et suis primicijs et ho
minibus despecti et exosi ita et fu
rore domini aliquando visitens
arguens vel corripieris et exter
mineis et tam specialissimis pro
gatiuis quibus ex hijs cunctas
precellis ex magnitudine sicut
isti nestorini priuileis et ab omni
bus honoib⁹ abiciēis et i extremo
iudicio cum finistris reproberis.
Sed cū nubymis gloriosis deo

et suis p̄micijs et libus dilectis
et electis cum quibus in uniuerso mun-
do ex hijs p̄ alijs collegijs excole-
ris et ab omnibus populis singulariter
venereris in die iudicii cum nobilif-
simis tribus regibus p̄micijs gen-
tium et virginum a dextris cum gloria collo-
cens. Nec etiam absque p̄sagio illa
ciuitas gloriosa que ab antiquo agrip-
pina vocabatur nunc sortita est no-
me quod a colendo deum colonia nu-
cupatur. Nam in omnibus partibus orien-
tis in omnibus ecclesijs orationis et ca-
pellis et locis in quibus istorum trium
regum gloriosorum laus diuersimodis
linguis est scripta inter alia
quod de ipsorum laudibus richmatice et
psalms in latine sunt scripta putat
sequitur scriptum repit. **Ca. xvi**

Helena crux inuenta.
p̄ hijs regibus est inuenta.
agregandis regibus.

Inde reges pegrini ornant vrbes
constantim a latius temporibus. **Et** adde
inde sunt translati. comendati ciuitati
cui nomen ambrosia fuit. **Ter** inue-
tos ter translatos. nutu dei sibi da-
tos. colit hos colonia. **Portus** di-
ocadeti. quod tres reges ter inuenti.
excolunt colonia. **Run** quod locum
mutatum. nec ut olim reuerent. sunt
per viam aliam. **Colunt** reges propter
regem summi regis seruant legem colo-
ni colonie. **Gaude** felix colonia
quod ex speciali gratia et p̄uidencia diuina

tam nobilissimis tribus regibus p̄-
micijs gentium et virginum et tam nobi-
li collegio ipsorum ministris orna-
ris de quibus plene quod omnibus opib-
tuis gloriis et ubique terrarum ab om-
nibus libus specialiter amaris et p̄-
pter hos ultra omnes ciuitates mun-
di et loca specialiter indefinenter gre-
ris et veneraris et frequenter per omnes
mundi ciuitates regibus et locis a
regibus et principibus et nobilibus tri-
bus et linguis usque ad fines ter-
re nominaris. Vnde quanto plene dei
et suarum et tuarum p̄miciarum meritis
et earum nobilibus ministris per alijs
mundi ciuitatibus et locis insignibus
et egregijs veneraris et amaris et
extolleris: tanto obligaci in dei gra-
tiam actione et suarum et tuarum p̄mi-
ciarum et earundem nobilium ministro-
rum reuerencia vicouersa teneris. Vnde
deum et suas et tuas p̄micias et ea-
rundem nobiles ministros in tali
et tanta reuerencia et gratiarum actione quod ex
hijs in die iudicii sis secunda i red-
denda ratione. **Amen.**

Liber de gestis ac trina beatissi-
morum trium regum translatione. quod gen-
cium p̄miciarum et exemplar salutis om-
nium fuerunt christianorum per me Johes
guldenschaff de mogucia anno a
natiuitate christi. M. cccc. lxxviii. fi-
deli exaracione impressus: finit felici-
tate.

In librum de gestis ac trina be-
atissimorum trium regum transla-
tione qui gentium primicie exem-
plarq; salutis eterne cunctorum
extiterit cristianorum. registrum
feliciter incipit.

In primis enim in hoc libro. qui
est collectus de gestis et transla-
tione omnibus sanctorum trium regum quod
est prefatio operis sequens. narra-
tur quod sicut oriens illustrat? est per
fidem trium magorum qui christum
videntes in carne adorauerunt:
sic occidens ornatus est eorum de
magorum reliquijs venerandis.

Capitulum.

Quod a balaz sancti magi hunc
est ortum quod iudei et christiani de ba-
laam discordet et de beato iob.

**De monte vaus et de exarbijs
que ibi fiebant in eo et speculato-
ribus huius montis et natis ex eis**

Capitulum.

**De ciuitate Acon et quomodo
nobiles indi apportauerunt illuc
coronam auream que postmodum
fuit sub cura templariorum et de
libris indorum in Acon appor-
torum.**

**De prophetia ysaie damielis
de egrotatione ezechie. de retro cel-
sione solis. de morte ysaie. de de-
structione iherusalem. de transla-
tione librorum prophetarum in cal-
daceum et de constitutione xij. vi-
rorum in montem vaus. descrip-**

**tio etiam capelle site in monte pro-
dicto.**

**Quomodo ponitur euangelium
Luce. Exijt edictum: et et descri-
buntur bethleem et domus que-
dam ex qua conducuntur anima-
lia pro viatoribus. preseppe domini
et locus ubi cantabant angeli. Gloria
in excelsis et alia loca et gentiliu-
ritus.**

**De herode alienigena et duplici
prophetia damiel et quod super hijs
disputatur in partibus transmar-
inis.**

**De apparitione stelle appare-
tis in monte vaus.**

**Quod stella visa tres reges se ad-
iter arripiedum parauerunt et de ri-
tu quodam paganorum et de tri-
plici india.**

**Quod describit regnum Melchior
et quod presbiter. iohannes. et soldanus ba-
bilonie tenet terras suas et mari nu-
bro. descriptio i eodem continentis capi-
tulo arabie quod et quod aurum ibi
dem reperitur.**

**Loca regnorum balthasar et ia-
spar et ubi corpus beati theodore quiescit
et quomodo colligitur mirra et
ubi crescat thebus.**

**Quomodo quilibet trium regum ex-
iit de terra sua stella duce iheru-
salem peruenit.**

**Quomodo deus potuisset tres reges
vna hora perduxisset iherusalem sic
abacuk. et quod tres reges prope
iherusalem in quadam nebula**

residerunt et de quadam capella con-
structa in monte caluarie. ¶ **Ca-**
pitulum. xiiij. et xliij.

Quomodo tres reges post recessum
nebule se agnouerunt. Iheru-
salem intrauerunt et de arietibus
nabaoth. ¶ **Ca.** xv.

Quomodo tres reges loquebantur cum
herode secundum euangelium. Cum natus
esset ihesus. ¶ **Ca.** xvi.

Quare tres reges intrauerunt
primo iherosolimam. ¶ **Ca.** xvij.

Quomodo recedentibus regibus a
iherusalem pastores loquebantur
cum in regibus de stella illa que ip-
sos precedebat. et de duobus pari-
etibus et ipso lapide angulari no-
stre legis. ¶ **Ca.** xviii.

Quomodo magi intrauerunt bethle-
em stella duce. et quomodo inolerunt
in illis partibus quod nullus vacu-
is manibus alloquitur reges.

¶ **Capitulum.** xix.

Allegoria trium munerum sanctorum
trium regum. ¶ **Ca.** xx.

Quomodo magi sancti ad christum
in bethleem venerunt et munera ei
obtulerunt et de dispositione loci ubi
christus fuit et de tegumentis ihesu christi
fuit miris et de dispositione ipsorum ho-
minum orientalium. ¶ **Ca.** xxi.

Diversitas munerum per magos
christo datorum et de pomo aureo
quod fuit quondam alexandri et
eiusdem pomi et munerum expositio et
tropologia. ¶ **Ca.** xxij.

Quomodo pomum aureum predictum fu-

it in manibus christi contritum et super
statue et lapidis de quibus daniel
scribit. ¶ **Ca.** xxiiij.

Quomodo magi domum per biennium
fuerunt reuersi sequente eos herode
et coterens naues tharfis et qua-
re vocentur magi. ¶ **Ca.** xxv.

Quomodo absque cibo potu et pa-
bulo iumentorum magi infra tredecim
dies venerunt bethleem quod
iter infra duos annos reuertendo
sumptuose perfecerunt. ¶ **Ca.** xxvi.

Quomodo magi reuersi ad mon-
tem vauis capellam in dicto mon-
te fecerunt construere sumptu regi-
o et formam ymaginis pueri que
visitauerunt. ¶ **Ca.** xxvii.

Quomodo beata virgo cum
puero suo latitauit in quadam spe-
lunca ubi postmodum facta fuit
capella et de lacte beate virginis.
et de camisia beate virginis et pa-
mis suis cunabulis domini ihesu de pu-
rificatione beate virginis et de fu-
ga domini in egiptum et de rosas
que crescunt in itinere eiusdem do-
mini fugientis et de orto balsami
et eius cultura et eius virtute.

¶ **Capitulum.** xxviii.

Quomodo narratur multa nobilia
de triginta denariis que melchior
domino ihesu offerebat scilicet quomodo per vi-
ces tempus ad diuersa perueniunt
loca. ¶ **Ca.** xxix.

Quomodo beata virgo in fuga ad egi-
ptum hominum xxx. perdidit in deserto
per manum cuiusdam iudei in puene

runt in templum et postmodum
ad manus inde et de mirra domio
oblata et qđ vltra cū dictis dena
rijs fuit scđ et de agro epto cū ip
sis denarijs. et qđre vocent argen
ti et de forma et valore xxx. dena
rioruz et de bonis militū transmai
norū et quomō ordinantur in mi
lites et de militibz qui fuerūt cu
stodiētes sepulchruz domini ille
fu:

¶ Ca. xxxix:

¶ Quomō beata virgo de egyp
to cū filio suo reusa fuit i iudeaz.
et quō btis thomas mittebatur
ad intos.

¶ Ca. xxx.

¶ Quō narrat multa que btis
thōas fecit in india et quō pueit
ad tres reges.

¶ Ca. xxxi.

¶ Quō btis thōas ordinauit tres re
ges epōs et quō se tñstulit in sup
iores indiam et ibide mortuu? fu
erit et de for? hōiz illi? patrie et mul
ta alia qđ dicti reges fecerūt post re
cessum btī thome.

¶ Ca. xxxij.

¶ Quō in locū btī thome tres re
ges ordinant priarchā iacobum
athiocenū mutato noie thōaz vo
cabāt. et de v̄ginitate beatorū re
gū p̄dcorum.

¶ Ca. xxxij.

¶ Quō p̄sbt. io. priō fuit ordia
tus et de ei? digm̄tate ptāte vita
et lris et qđre Joh. vocet et ptāte
priarebe et p̄sbiteri io. et de nobi
litate qđrūdā de semie trūi regū di
donū de vaus:

¶ Ca. xxxiiij.

¶ Quō reges successiue m̄gue
rūt ad xpm et de apparicoe cuius

dam stelle.

¶ Ca. xxxv.

¶ Quō dicti reges p? mortē ml
ta fecerūt fig? et corpa ipsorū ad lo
ca diuersa trāslata et quō btā be
lena ad locū caluarie eccliam fecit
edificari.

¶ Ca. xxxvi.

¶ Btē helene gesta et quō p eā
camisia btē virgis et cinabula
xpi cōstātinopoli et p? ea p karolū
aq̄s grām fuit trāslata et de camisi
is tñsmarnaz.

¶ Ca. xxxvij.

¶ De loco i quo xps nat? fuit in
bethleem et de ecclia qm btā bele
na ibidem cōstruxit et de sepelchro
paulē et eustochiū et qđ fiat i no
cte ntitatis dñi in dca ecclia et qđ
in ephīa dñi.

¶ Ca. xxxviii.

¶ Quō in nazareth btā helena ec
clesiā cōstruxit et de situ ei? de3 locū
et de capella in qā āgel? mariāz sa
lutauit et de fōte i eadē et columna
apeipaz et de mōte thabor et de
monūto sito i eodē mōte et de fe
sto tñsfiguācois dñi et de nobili
bo dñs blāfengarde.

¶ Ca. xxxix.

¶ Quō btā helena idiaz intrauit
et que ibide3 gessit in augmētuz
fidei xpiane et quō trūi regū corpo
ra acq̄siuit corp? btī thōe dans p
corpe iaspar et qđ sit v̄eturuz de
corpe btī thōe.

¶ Ca. xl.

¶ Quō btā helēa corpa trūi regū
cōstātinopoli portauit i ecclia scē so
phie collocauit et de dispōne ecclie
scē sophie et reliq̄is et quō corona
spinea fuit parisi? delata et yma
gie fusili ipatoris et quō p opaz

manuelis reliquie trium regum
de constantinopoli puenerunt medi
lanum. Et quō postmodū destru
cta mediolano ad p̄uacōem rep
naldi archiep̄i coloniēsis deuene
runt coloniā quō in aduētū tri
um regum in occidētem multe hē
ses fuerunt extirpate p̄ misteria
munerū ipsorum trium regū. et q̄
li hōre adhuc oriētales p̄sequū
tur tres reges et ponuntur in eod̄
capitulo nomina diuersorū xp̄ia
norū transmarinorū scismaticorū
et distinctōes religionis cuiusq̄
secte et errores ac ritus de terra az
emie et de terra tenebrarū et de li
bris origenis. **¶ Ca. xli.**

¶ Quomodo vna secta h̄z aliam
odio. de ierū mio eorūdem et de ve
neracōe epiphanie domini et quō
visitant iordanem de monasteio
sancti macharij et de fluxu et di
sp̄osicōne iordanis ortu et fine. et
de mari mortuo siue maledicto.
vnde tyriaca fiat et de quibusdā
alijs notabilibz. **¶ Ca. xlii.**

¶ Quomō euāgelium. Cuzna
tus essz ihesus in diuersis locis et
diuersimode legitur. et quomodo
sarraceni venerantur ymagines tri
um regum. et de quodā ritu iude
orum de quodaz libro thalmoth
et messia venturo de ritu psarū et
heresi nestorinorū et de disp̄osicōi
bz terre et oceanū. **¶ Ca. xliii.**

¶ Quidā ritus nestorinorū de
ritu tartarorū quō cabalech ab al

bach oppugnauerūt et caliphuz
successorē macthemeti interfecerūt
de arbore arida que ē thauricij et
de rege tartarorū et de fr̄ibus medi
cantibz et quō pueros instruunt
ad confundendos hereticos et iude
os.

¶ Ca. xliii.

¶ Quō dauid fili? regis tartaro
rū q̄ venerat in auxiliū nestoriz fu
it occisus et de pace et treugis f̄cis
int̄ regē tartarorū et psbiterz iohēz
ex amonicōe triū regū vbi corpus
b̄ti thome sit repositū et quō et q̄li
ter coloniē debeat trāsser. et recitā
tur etiā in eodez capitulo miracu
la q̄ scribunt de beato thoma. In
eodez etiā capitulo narrātur m̄lta
q̄ scribunt in libris indoꝝ et dicū
tur i p̄tibz trāsmarinis de loco or
natu et miraculis triū regū. de se
pulchro triū regū vacuo sito in
seuwa et de sepulchro baalaā io
saphat et aliorū. de d̄earijs cū q̄bz
tāguntur scōꝝ triū regū corpa et
quō raucescant rane. ex puluē por
tato de colōia. et quō q̄plures gē
tes indoꝝ et trāsmarine visitēt tres
reges in colomia. ceteri p̄hibente
frigore nō audent trāsser. et q̄
quō in vinea d̄ni sabaoth tres r
ges vnde cā bonis p̄ diuersa tpm
curricula virtutibus et signis cla
ruerūt.

¶ Ca. xlv.

¶ Quō laudes et nichmi describū
tur. et scripti in diuis p̄tibz trans
marinis.

¶ Ca. xlii.

¶ Historie bz explicat registꝝ.

¶ Sup mathei euāgelii venera
bilis dñi Alberti magni notula
de festo die ephie dñi incipit feli
cter.

Quoniam ergo natus esset ih̄s
q̄c. In isto secūdo capi
tulo p totū agit de nati
uamifestacōne. idō in eo tres in
ducuntur historie. quar p̄ma cōti
net qualiter natus tā p̄michs gen
cium q̄ ecā p̄ncipibus iudeorū
est manifestat. **¶** Sed q̄ innote
scens herodi ad p̄ndū est que
ritus. idō secūdo inducitur quali
ter malicie herodis in egiptū sb
ductus est trāslatus. Et q̄ sicut ex
origene salus est ex iudeis. idō t̄cio
inducit historia qualiter defuncto
herode ex egipto est reductus. **¶** Iste
historie patet in littera. In p̄ma
haz p̄cium cōtinentur quatuor.
qualiter videlicet natū inquisierit.
qualiter inuenerūt ibi. **¶** Qui cum
audissent regē qualiter inuentū
adorauerūt ibi. **¶** Et p̄cidentes. Et
qualiter herodis dolos euacuauē
rūt ibi. **¶** Et amonia in somnis q̄c.
¶ In p̄ma harūz duo dicuntur scz
qualiter in dicio stelle venerūt in
iudeam. et qualiter in iudea ques
uerunt indicio scripture. ibi. **¶** Au
diens autē n̄ hoc herodes rex q̄c.
¶ Circa primū istorū quatuor indu
cuntur. nati videlicet qui queritur
dispositio. imagoz inquisicio. et
de stella cuius natum querunt in

dicio. et inquirendum de uōcio et
hec patent in littera. **¶** De primo
tria dicuntur. p̄sona nascentis. lo
cus et tempus. **¶** De p̄sona nascen
tis dicit. **¶** Cum ergo sicut in p̄mis
sis dictum est. **¶** Natus esset ih̄s.
pretermittitur autem apparicio
pastoribus facta quā ponit lucas.
eo q̄ illa p figuram faciē respiciat
vituli. q̄ pastores figura sunt p̄
latorum et sacerdotū. **¶** Alia autē
causa est q̄ facta in iudea nota in
deis magis p̄terijt. **¶** Matheus iudis
fidelibus scribēs. que cum igno
ta fidelibz fuerunt qui de gentibz
crediderāt ponit is qui scribit gē
tibus lucas. **¶** Sic ergo rege celi
nato sicut dictum est celi non de
fuit testimoniū. tam in habitanti
bus celum. q̄ ex ipso celo. **¶** Habitā
tes enī celum testimoniū dant.
Luce. ij. dicentes. **¶** Annuncio vob
gaudiū magnū q̄ natus est vo
bis hodie saluator. q̄ est x̄ps dñs
in ciuitate dauid. **¶** Ex ipso celo du
plex testimoniū. luminis videlicet
et stelle. **¶** Luminis Lu. ij. **¶** Circūfulsit
eos lux de celo. **¶** Stelle autē ut hic.
Et sic tres sunt qui huic natuū
ti testimoniū dant i celo. angel
gaudij et salutis. **¶** lumē fidei et cog
nitiōis. **¶** stella vero eterni solis.
¶ V3 q̄ salus hęc p̄missa est dō. iō
ducebatur in domo dō nasci salu
tē. Et idō dicit. **¶** In bethleē iude.
¶ Obmittit autem matheus quali
ter venit in bethleem a galilea.

Venit autem sicut refert Lucas.
vt profiteretur cum maria despo-
sata sibi uxore pregnantē que pro-
terit vt nota iudeis fidelibus qui
b? ipse scribit. dicit autē in beth-
leem tangens locum. iude autem
ad differēciam alterius bethleē
que erat in galilea in sorte sabu-
lon sita. **L**ocus autem iste prius di-
ctus est effratus ab uxore caleph
ibi sepulta. vel quia frugifer erat.
Cum autem accidisset ibi fames
propter quam inde pegrinata ē
noemi et elimelech cum filiis suis
sicut dicitur Ruth primo. Postea
tanta vbertas loco restituta ē qd
nomine mutato domus panis vo-
cabatur quod interpretabatur be-
thleem. **M**istice hoc significabat
qd post famē diuinā verbi dei pa-
nis verbi dei qd de celo descendit vt
det vitam mūdo. Ioh. vi. Ibi na-
sciturus erat. Sap. xvi. Paratur
panē de celo prestiti illis sine la-
bore habentem in se omne delecta-
mentū et omnē sapore suauitatis
Gen. xlix. Aser pinguis panis
eius et prebebit delicias regibus
Aser beatus interpretatur et signi-
ficat celi regem nos seipso pasce-
tem. in cuius figuram in psepi est
positus. quia homines et iumenta
saluat quemadmodum multiplicat
misericordiaz suā deus. **E**cce qua-
re in bethleem. **A**lia ratio est hi-
storialis qd bethleem erat heredi-
taria ciuitas dauid. iherusalē au-

tē non s? potius eāt ciuitas regni
cōmunis. et qd pmissio facta est
dauid idō nascitur in domo dō.
Et hoc exprimit lucas dicens eo qd
esset de domo et familia dauid. **I**n
de autē dicit. qd de tribu iuda. leo
est xps. **A**po. v. **H**ebreo 7. vii.
Et ideo cōueniebat eum in sorte
sibi hereditaria nasci. Ioh. pmo
Inppria venit et sui eum non rece-
perunt. **I**n diebus herodis. **E**cce
tempus. nec fuit iste herodes the-
trarcha. vt quidam dicunt. sed
potius totā tenebat regni monar-
chiam. sed filij eius quatuor reg-
num in tetrarchias diuiserunt
vt inferius patebit. **F**uit autem
iste herodes ydumeus quē augu-
stus cesar iudis pfererat vt rex es-
set. et tributa romanis solueret. et
romano peret impio. et idō etiā
milites qui ibi erant in presidio
et subditi herodi herodiani dice-
bantur. **F**it ergo mencio dicere
herodis regis non autē augusti ce-
saris. vt sciatur alienigena regere
sup iudeos. et ita regnū iudeorū de-
fuisse et pplexias d? tempe natiui-
tatis xpi esse cōpletas. **G**en. xlix.
Nō auferes sceptrū de iuda et dux
de femore eius donec veniat qd mittē-
dus est et ipse erit expectacō gētiū.
sicut et hic filius natus a gētib? ex-
spectatur. **D**aniel. ix. **C**ū venerit
sanctus factor cessabit vndio vrā
et hec inducitur fm septuagita.
Hic ergo p? qd verus rex natus

est p pphediam et q ille a gentibz
queritur et expectatur p eandem
Et ideo dicitur herodis regis. ut
nomine ondat alienigenam et reg
num in iudis pstatem et dignitate
amissaz. et hec sunt tria que de di
spohcone nati sunt inducta. **E**cce
magi. hic inducitur gēum inqsi
tio de nato. qui est expectatio eo
rum. Et dicitur qm qz scz inquisi
tōnis euidentia. qui et quales in
quirunt. vñ venerūt. et vbi inqui
runt et qualiter. et hec patet in lit
tera. Euidēter em et patent inqsi
tiones fūerunt ut innegabilis est inqsi
tio eius qui datus erat in lumine.
Lumen ad reuelacōem gēum et
gloriam plebis sue israhel Lu. ij.
Non em in angulis et caueris q
rebant. s in ppatulo omnibz pu
tantes inesse deuocōnem quā ipfi
habebant ad eum credētes vbo
Ysa. ij. Fluent ad eum omnes gē
tes. **M**agi. dicit qui et quanta et q
les. Nec enim tam simul importa
tur in verbo qui. qz Criso. dicit
q isti lingua sue patrie magi fūe
maguzei vocati sunt et est scōz eū
nomē clare cuiusdā nacōnis eoz.
que semp pulchris studiuit et ma
xime dñis cognoscēdis. quales
autē. quia dicit glosa q magi fūe
runt qui de omnibus philosopha
ti sunt et maxie in libris seth stu
dentes et doctrinis balaā inheren
tes p doctrinas huiusmōi noticiā
stelle indico de xpō nato percepe

runt. vnde Criso. dicit. q ex quo
balaam reliquit discipulos et de
stella ortura predixeat. illi q ma
guz ei dicti sunt duodecim inter se
eligētes statuerunt piores et ho
nestiores p generacōnes suas qui
singulis annis post mensem triti
cum secum deferentes necessaria
victui ascenderūt in montem qui
lingua eoz victoralis vocabat.
et ibi obseruabant ortum stelle
fūe terram iacob quā orturaz p
dixerat balaaz. et si quis eoz mo
riebatur. alius post euz honestior
et studiosior de genē suo vel filiis
eius instituebatur ne forte pre te
rret eos t in stelle indicium. Et h
fecerunt ita diu quousqz p annū
ante virginis partum quāto iaz
p missionē gabrielis agebatur i
carnacōis misterii. pmo de ortu
iōhis p ea de ortu saluatoris stel
la mire claritatis eis apparuit q
in se figurā pueri ihu pteit et su
p se signum crucis exhibuit et ad
maguz eos sup mōtē victorales
se dimittēs ore pueri loquebat q
in ea apparuit et de via instruxit q
in iudeā pgerēt et in iherlm qrerēt
et ibi p scripturas discerēt vbi cri
stū inuenirēt. **N**ō ecā magi i fraz
suā reuertentes multos auertēt
et quidā de discipul ihu postea il
luc adueniētī fidelit adlaxerunt.
scz thome et epī et martires effecti
sunt ut dicit. Ecce q et qles isti fūe
runt. quāti ecā fuerūt intelligit.

ex hoc quod reges fuisse ab ecclesia per
dicantur. Magi enim grammatici
magni sunt. **Ysaie. xlv.** Viri sub
limes a te transibunt et tui erunt.
post te ambulant iuncti mani
bus pergent. teque adorabunt teque de
precabunt. **Ysa. lx.** Afferetur ad
te fortitudo gentium et reges eorum
adducentur. Nec sunt magi ma
lefici sicut quidam male opinantur.
Magus enim et mathematicus et i
cantator et maleficus siue nigro
manticus et ariolus et aruspex et
diuinator differunt. Quia magus
proprie nisi magnus est qui scientiam
bonis de omnibus ex venturis et effe
ctibus naturarum predicturas aliquam
mirabilia nature possedit et edu
cit. Mathematicus autem duplex est.
Mathes enim idem est quod scientia de
separatis et abstractis. quod licet secundum esse
suum naturale sint in rebus motui
subiectis. tamen diffinitione abstra
cta considerantur. sicut est tota quodru
um scientia. et hoc non est reprehensi
bile sed laudabile. Aliter dicitur
mathesis producta media syllaba.
idem quod diuiniatio per cursus siderum
et hoc aliquando est bona aliquando mala.
sicut et ipsi dicunt qui scientiam noue
runt. Si enim quis pronosticat per stel
las de hijs que non subiacerent ni
ordini causarum naturalium. Et sua pro
nosticatio est de eis secundum quod ordinem
illi subiacent et non extendit se ad
illa eadem nisi eatenus quo incli
nat ad ea primum ordo nature qui

est in situ stellarum et circulo non ma
le facit. sed potius a multis vtilis ca
uet nocuientis et promouet vtili
tates. Qui autem consideratis omnibus
pronunciat de hijs que futura sunt
aliter quam dictum est: trifator est et
tyrannus et abiciendus. Incantator
autem est qui carminibus quibusdam
bestias aut herbas aut lapides ad
ymagines ad quosdam patet efficere.
Nigromanticus autem dicitur a greco
nigros quod est mortuus latine qui
diuinat in mortuis vel in vmbis
demonum siue mortuorum. **Augur** autem
est qui in garritu volatu aut sessio
ne animalium diuinat. **Aruspex** qui in
avis siue extis animalium ante aras
ymolatorum diuinat. **Diuinatores**
autem multi sunt valde in partibus terre
et caeli ignis in aqua et in aere diui
nantes. Et propter hoc sunt sortilegi et
in phitombus diuinares. Nullo enim
istorum dediti fuerunt isti nisi magi
cis hoc modo put dictum est et hoc est
laudabile. Non ergo magi ab ori
ente venerunt. Ecce vnde venerunt. per
posicio autem potest notare locum a
quo moti sunt et potest notare cau
sam. si notum locum tunc venerunt a fini
bus illis et dicuntur fuisse de finibus
phidias. qui est versus orientem et a glo
nem respectum iherosolimam et iudee et est fere
collateralis annorum indicium. nisi quod in
dia plene est ad meridiem consuetudo il
lium gentis est multos hinc reges per re
dioribus ciuitatum et puiciarum et quosdam
quibusdam substituere et ex huius

mōbi regib⁹ fuerunt isti **E**t licet
glō. dicat qd scitur qd plures fue
runt. nō scit tamen quot fuerit nu
mero. tamē tota ecclā reputat tres
fuisse viros sapiētissimos qui p
habitu sapiēcie reges omnū fu
erunt aliorum. **E**t hoc est quod
dicit psalmista. Reges tharhis et
insule munera offerent reges ara
bū et saba dona adducēt. **F**ue
runt autē homines illi semp stu
diosi. ppter quod et regina saba
venit inde audire sapiēciam salo
monis. iij. Regū. x. **S**i autē p
positio notat causam. tunc oriēte
qd sequit non dicit specialē locū.
s; dicit id qd fuit sup terraz emer
gens de celesti p digio. et est sēsus
Ab oriente. hoc est ppter id qd or
tum est nob de signis eius celesti
bus. **E**t hoc dignū est. qz et ipse
sol est iusticie q tunc ortus est in
terris. zacha. vi. **E**cce vir oriens
nomē eius et subter eū oriet et edi
ficabit templū dñi Job. p. **E**rat
vir ille magn⁹ inter ōnes oriēta
les. **E**t venerūt. **C**onueniēs em fu
it orientales venire in quib⁹ ortū
est lūmē fidei et cognitiōis sue qm
p viscera misericordie sue visita
uit nos oriens ex alto. **I**llumina
re hijs qui in tenebris et in vmbri
mortis sedēt ad dirigēdos pedes
nostros in viā pacis Lu. p. **I**he
rusalem. **E**cce qño venerūt ad ca
put regni et caput sacerdotij. **V**ei
entes em in iudeam ad temp⁹ di

spensatue stella se occultauit p
ter tria. quoz vnū et pñcipale est
vt indrentes testimonia legis et
ppharum cum indicio stelle cor
dare perciperent. et sic certiores es
sent de xpī nati regno et deitate.
Secūm est qd p eos pñcipibus
sacerdotū et scribis et populo rex
natus innotesceret. et sic min⁹ ex
cusabiles fierent **Rō. p.** Qui tū
gloriam dei cognouissent non sic
deum glorificauerūt aut gradas
egerunt. sed obscurati est in sibi
ens cor eorum. et sequit. **E**t tradi
dit illos deus in sensum reprobū
Tercium est vt ipsa occultacōne
instruerentur de tribus. vnum qd
scirent quātum facit malorū soā
etas q lūmē celi occumbere facit.
Iher. ij. **O**bstupescite celi sup s;
et porte eius desolamini veluēter.
Duo em mala fecit populus meus.
me em dereliquerunt fontē aq vi
ue et foderūt sibi cisternas disipa
tas que cōtinere non valent aq.
Secundū vt ipsa occultacōne stel
le scirent lumen natum a talibus
vulpibus et lupis fore occultandū
sicut inferus patebit. **T**ercium
vt eo ipso scirent noticiam regis
nati a iudeis esse occidentem et gē
tibus orituram. **M**alachie pmo
Ab ortu solis vsq; ad occasum
magnum nomen meum in genti
b⁹ et. **S**ecūm ergo pñmā causam
iherosolimā venit vbi rñsa legis
erant et ppharū. **S**icut dicit psal. ij.

De spō exhibet lex et uerbum domini dicentes ubi est qui natus est rex iudeorū. Ecce qualiter inquirunt et tanguntur duo fidei uidelicet certitudo et loci ubi sit natus in quāficio. Si dei certitudo ex duobus que in questione certa relinquunt intelligitur scilicet quod natus sit et quod in regno iudeorū sit natus. propter quod et ipse pilatus secundum omnes euāgelistas quasi certus de hoc inscripsit tytulo quod rex esset iudeorū et hoc iudei opponebant sibi pro causa mortis quod eis specialiter datum erat causa salutis. Daniel ix. Occidet sanctus scoruz et non erit eius populus qui eum negatur. et dixerunt enim Regem non habemus nisi cesarem. Ioh. xix. Sed querit unde fuerunt tamen certi quod enim de nato certi essent: potest dici quod fuerunt ex ortu stelle. Unde quod rex sit non uidetur haberi ex stelle indicio. Et ad hoc dicendum quod hoc habebant ex prophēcia balaam. Num. xxiii. de iacob. Erunt qui dñetur et pdat reliquias ciuitatis. quāt ergo ubi sit de alijs duobus certū relinquentes. pāpue autē iudeis hoc certū esse debuit propter tempus quod predixerat daniel quod tunc recte fuit expletū ita quod nec plus nec minus et ideo regnum omnino defecerat et ad alieni genas fuit deuolutū et in hoc uitu pabiles et inexcusabiles sunt iudei. Iher. viii. Nilus in celo cognouit tempus suum. turtura et prunus et cyconia custodierunt tempus

aduentus sui populus autē meus non cognouit iudiciū domini. Math. xvi. Facite celi diiudicare uos signa autē temporis non potestis scire. querunt ergo ubi sit. Cant. p. Indica michi quē diligit anima mea. ubi pascas in uerbis meis. et ubi cubas in sinu meo in meridie plene lucis tue ne uagari incipiam. Cant. iii. Burga et arcu ibo ciuitatē per uicos et plateas quā quē diligit anima mea. Vidimus enim stellam eius. Nec est pericula in qua ostendunt stelle noui regis indicium. Et dicunt quatuor. scilicet modū certificationis eorū. quod uiderunt. Regni enim irritat animū dimissa per aures quod que sunt oculis subiecta fidelibus certificationes describunt. Deinde quod uidimus stellam que fallax indicium esse non potest et ne maneat confusus noster animus per signi cōmunitatem. Vidimus stellam eius sibi propriam. que non aliud loquitur nisi nouā regis natiuitatē et ne credatur diu orta et sic tempus non determinās. Vidimus eam in primo suo oriente et ideo de tempore et natū regē non quārimus. sed solum de loco quē non nisi cōmunem nobis stella indicauit. hoc est iudeam. de primo ergo dicunt Vidimus: non visu exteriori tamen sed intus per intellectum aduertētis prodigiū. Mich. ii. Dabo prodigia in celo sursum et signa in terra deorsum. Luce. x. Et oculi

qui vident q̄ vos videtis **S**tella
 Num. xxiii. Orietur stella ex iacob
 & surget virga de isrl. Baruth. ii.
 ij. Stelle dederunt lumē in custo
 dijs suis & letate sunt. vocate sūt
 & dixerunt: assum? & luxerunt ei
 cū iocūditate qui fecit eas. Et at
 tēde q̄ isti lumē lumine requirūt
 celi regē celi lumine petūt **psa. lx.**
 Et ambulabūt gētes in lūie tuo
 & reges in splēdore ortus tui. **H**ec
 autē stella differebat in q̄q̄ a
 stellis alijs s̄m ōnes cōmunit. na
 tura videlicet situ. motu. claritate
 & significacōe. **N**atura q̄ corrup
 tibilis fuit & nō de natura celi iō
 pacto officio cōuersa fuit in preia
 centē materiā. **H**oc cōueniens fu
 it. q̄ lumine vero inuēto: alio lūi
 ne non indigem? Et iō eā si
 des est ex parte & deficit q̄n scdm
 specē cōtemplabimur. **p̄. Cori. xi.**
 ij. **psa. lx.** Non erit tibi amplius
 sol ad lucendū p̄ diem neq̄ splen
 dor lune illūinabit te. s̄ erit tibi
 domin? in lucē sempiternā & deus
 tu? in gloriā tuā. **P**itus autem
 eius fuit q̄ nō fuit in alto cū alijs
 stellis in firmamēto. s̄ in spacio
 hui? aeris vicina loca terre tene
 bat. nō tamē erat cometa q̄ in or
 tib? & i mortib? regū apparere so
 let. q̄ est vt facula ardens & non
 stat diu **Job. xxxviii.** Nunquid
 nosti ordinē celi & racōem eius po
 nes in terra. **H**ui? enim stelle ra
 cio in terra in spacio huius aeris

posita ē & hoc cōueniebat q̄ eā in
 corruptū lumē celoz dñi ad nos
 se humiliando descēderat **Malai.**
 iij. **V**obis timentibus nomē me
 um orietur sol iusticie. **q̄d? Motu**
 eā differebat. quia cū alijs om
 nes tam nature stelle q̄ eāz ille
 que comete vocātur in circuitu ro
 tentur. **H**ic sola recta linea tēde
 bat ab oriēte qui est v̄sus aq̄lo
 nem ad occidentem declinans ad
 meridiē v̄sus iudeam vbi erat
 xp̄s **Job. xxxviii.** Indica michi
 si nosti p̄ quā viā spargis lux di
 uidit est? sup̄ terrā & iō dicit ori
 ri sup̄ iudeā. q̄ ortu suo tēdebat
 ad eā. Et hoc erat cōueniens q̄ ad
 solē sicut ōnis alia stella declina
 ret aquilonē frigidā & tenebrosā
 reliquis dyabolo qui in ea sedet.
psa. xliij. Et ad meridiē calidā et
 luminosā s̄ctorū habitacōez festi
 nāter **psa. lx.** Venit lumē tuum &
 glōia dñi sup̄ te orta est. quia ce
 ce tenebre operiet terrā & cali. po.
 sup̄ te orietur domin? & glōia ei?
 in te videbitur. **C**laritate autem
 quia clarior omnib? videbat? dif
 ferebat. **p̄ma Corinth. xv.** **S**tel
 la a stella differt in claritate con
 uementissime. continuus enim ra
 dijs accēdēdo ad verum solem ac
 cepit augmenta lucis **Proverbi.**
 iij. Veniunt iusti quasi lux splen
 dens & crescēs vsq̄ in p̄fectū. **S**i
 significacōe quoniam alie stelle que
 fatales a mathematicis dicuntur

non sole significant. s; colligite oib; que sunt in pyrodo ptibus a stellis. hec autē sola dedit glorie xpi significatiōem eo q; ille venerat in cuius disposiciōe a providēcia omnia sunt. stelle signa a disposiciōes a obsequio suo significavit totum quod fecit. Causaliter autem faciendo nichil omnino a hec etiā in p̄dictis dicuntur. Sapientie. vij. De sapientia q; est sup omnes disposiciōem stellarum: luci compata inuenitur prior. luc enim succedit nox. sapientiā aut nō vinct maliā quicqd est in pyrodo luminis a fortune scdm vanitatē fallacem geneaticez acceptum totū vinctur maliā e; dem pyrodi que in stellis a in ptibus eius accipiuntur. De fatalib; autē stellis vtz sint vel nō sint v; quid efficiunt v; quid nō. nō est hic locus determinare. S; hoc dicimus cū augustio. Q; ad corporū immutaciōem flatus valent syderij. nō antez ad pmutaciōem animorū libero arbitrio predictoruz hec autē stella fuit Eius. hoc ē pueri natū regis. Est autē eius quadrupliciter. efficienter. figuratī. obsequialiter a finalit. Efficienter q; eaz fecit vt ostender; q; ipse est qui stellas creavit. figuratīter q; Gene. xv. Semē in quo benedicēde sunt omēs gētes stellis cōpatur in signum q; omnes sicut stelle fulgebunt qui in ipso

bñdictōem cōsequatur. Obsequa
liter qz sibi obsecuta adducendo
pñcias gendūm. Finalit qz nō
est nisi ppter gloriā ipsi? ⁊ laudē
De pmo Gen. p. fecit de? stellas
⁊ posuit eas in firmamēto celivt
lucēt sup terrā. p s. stellas vt p
essent nocti. Venit enim stelliferi
conditor celi in terram in noctem
ignorantie hui? ⁊ sicut primo p
duxit stellas in ornatu? sue habi
tationis quod est celū. ita nūc ter
ram quā in habitacōez elegit no
ua stella lumine sue cognicōis de
coravit. ij. Cor. ij. Deus qui dixit
d tenebris lumē splendescere illu
xit in cordib? nostris. Figuralit.
De figura nāqz qz ōnes suos vt
stellas radiare facit Eph. v. Int
quos lucetis sicut luminaia i mū
do. Daniel. xij. Qui dñi sunt ful
gebunt sicut splendor firmanien
te ⁊ qui ad iusticiam erudiūt ml
tos. quasi stelle erunt in perpetu
as eternitates De obsequio Job
xxvij. Vbi eras cum me laudave
runt simul astra matutina ⁊ iubi
larent omnes filij dei. De fine Ec
clesiastici. xlij. Species celi gla
stellaz mūdū illuminās i altissi
mis dñs. Sic ergo vidim? stel
laz eius. Hec stella p lumē est pur
gans ignorantie ⁊ cecitatis tene
bras ⁊ manifestās arguēdo cōcu
pie latebras. p motū em est dire
ctio errācium. p situz aut repñho
supbie arrogandū. p significōez

confusio et detestatio geneaticorum
et per transitum suspirium et desiderium
contemplationum. Lumen enim eius
purgat ignorantie et cecitatis tene-
bras per veri luminis cognitionem
eo quod sicut dicit Psalmus. In lumine
eius videbimus vere fidei et scientie
lumen. Quod Iob. primo. In tene-
bris lucet et illuminat omnem homi-
nem venientem in hunc mundum. et
quod castitatis lumen est manife-
stat latebras et turpitudinem in
munde concupiscentie. sicut dicitur
Iob. xxxiiij. Oculi adulteri ob-
servant caliginem dicentes. Non me vi-
debit oculus. per motum dirigit Lu-
ij. Parasti ante faciem omnium populo-
rum. lumen ad revelationem gentium
Iob. xxix. Ad lucem eius ambulabam
in tenebris. per situm humili-
at quod descendit. psalmus. Inclina celos
tuos et descende. Ysa. lxiiij. Descen-
disti a facie tua: montes defluerunt
De confusione geneaticorum. Ysa. xl
vij. Stent et salvent te augures
celi qui contemplant sidera et suppu-
tant tibi menses ut ex eis annuncien-
tur tibi. Ecce facti sunt qui
si stipula: ignis combussit eos. Per
transitum autem est suspirium et tem-
plationum quibus omnino lumen primum
est respectu interim luminis quod concu-
piscunt Thob. iiij. quod gaudium
est michi qui in tenebris sedeo et lu-
men celi non video. Sic ergo vidi
stellam eius in oriente. vel nos existen-
tes in oriente vidimus stellam eius super

iudeam. vel exites in oriente. vidimus
stellam eius in oriente exites et hoc est
probabile. quia stella precedebat eos
quod non fecisset si super iudeam appaui-
isset per. Ab ortu solis usque ad oc-
lau. non. dominus. ysa. xliij. Ab oriente
adducam seminem tuum. Et venimus ad ad-
rare eum. Hic tangit deuotionem que-
ritum. tangunt autem labore itineris
et tamen labor itineris fuit in hoc quanta
to terrarum spacio venerunt. quia Cris-
tus dicit. quod spacio unius anni et tredecim
diebus iter profecerunt. Alii autem
dicunt quod in tredecim diebus in drome-
dariis venientes iter unius anni spa-
cio tredecim diebus profecerunt. Sed non
est probabile quod aliquod animal sit
quod annuum motu spacio tredecim die-
rum proficere possit. et ideo de huius
modi dromedariis nichil legitur
apud philosophos. sed si esset corpus hu-
manum tantum motum in tam bre-
ui spatio sustinere non possit. nec
possemus dicere quod miraculum fu-
erit cum de hoc penitus nichil di-
cat euangelista. sed hoc certum est
quod magnam et longum itineris laborem
sustinuerunt et videbantur eis dies
pauci propter amoris magnitudinem
Gen. xxx. Dauid. iiij. et nunc sequitur
te in toto corde et tenemus te et que-
rimus faciem tuam ne confundas nos. sic
ergo vadunt Adorare eum adorare
conne latre sicut rex dei Heb. p.
Adoret eum omnes angeli eius Psalmus.
Omnes terra adoret te deus. In hoc
enim notatur fides diuinitatis eius.

Audiens autem hec herodes rex
turbatus est. Hic incipit inquisi-
tio facta per scripturas. habet
autem pagophos tres. in quorū
primo continetur malorum de na-
to rege perturbatio que tamē vi-
lis fuit ad hoc vt diligens p scri-
pturas fieret inquisitio. In secu-
do continetur scripture de loco na-
tuitatis eius euidentis attestacō
In tercio dolosa herodis de inqui-
reō puero simulatio et hec patet
in littera. Adhuc in primo lorū
duo dicunt maligne et videlicet p
turbatio. Et diligens de loco na-
tuitatis pueri pquisitio Circa p-
mum ponuntur duo. turbatio re-
gis et turbatio ciuitatis. Turba-
tio regis continetur in quatuor.
Primo enim ponitur turbatiū
et hoc fuit auditus eorum qui di-
cebantur magi Secō dicitur qd
turbatur. Herodes versipellis i
dolo et glorians in pellibus exte-
rius coloratis in ambicōe mūdi
Tercio subinfertur causū cū dici-
tur. Rex. Putabat enim regnum
amittere iudee cum esset alieige-
na nato rege ad quē regnum he-
reditario iure deuoluebat Quar-
to ponitur ipsa turbatio sequēs
irracōnabilis et pterua cum dici-
tur. Turbatus est. De primo lo-
rum sciendum qmagi vt viri bo-
ni bonum nunciū apportātes leta-
putabant nunciare regi et ciuitati
psonantes nouitatē noui regis.

Malignitas autē herodis in ma-
lo accipiebat auditum in malo.
lo cordis sui ad tristitiam et dolo-
rem. Ps. Peccator videbit et ina-
scetur dētibus suis fremet et tabe-
scet tamen dei puidencia desiderū
peccatorū pibit Ysa. xxi. Corru-
am audire. turbatus sum cū vi-
derem. emaruit cor meū. tenebre
stupefecerunt me. sic ergo talem
auditum cum audiēt herodes. v-
sipellis in dolo gloriās in pelle pō-
pe seculi Lu. xij. Vocatur herodes
vulpes a domino ppter dolum Tre-
nor. iij. Vulpes ambulauerunt
in eo. et naturam vulpis ostēdit
infra quādo clam vocatis magis
deuocōem simulauit vt efficacius
noceret. Cant. ij. Capite nobis
vulpes puulas que demoliuntur
vineas hoc est occultas machia-
ciones gaudium ecclie de nato re-
ge demoliri intentes. Iste idem
est pellicanus gloriosus vel gloriā
in pellibus exteriorem pompam
in regno mundi ambiēs. Hic ei
rege celi nato turbat. Ps. Tur-
babunt a facie ei? pīs orphano-
rum et iudicis viduarū Rex. Ecce
causa turbacōis. quia tūc rex fie-
bat priuari regno p regem verū
regni heredem. sed Amb. dicit.
Hostis herodes impie christum
venire qd times non arripit mor-
talia qui regna dat celestia. Vñ
infra. xxvij. Regnū meum nō est
de hoc mundo. Iste ergo frustra

hac de causa turbatus est hic oculi infirmus? sordibus? plenus de clarissimo turbatur lumine. Sap. xvij. Frequenter preoccupant pessima redarguente conscientia. cum enim sit timida nequitia dat testimonium condemnationi Genes quato. Quare iratus est et cur occidit facies tua? Huic respondetur. Sapientie decimo septimo. Duz ab initio minor est expectatio maiorem putat potentiam eius cause de qua tormentum prestat. Et omnis iherosolima cum illo. **E**cce turbatio civitatis valde irrationabilis. Et sunt tres cause turbationis civitatis quarum una fuit in principibus qui locum et potestatem amittere timebant non regnante impio rege cum metipsi impii fuerunt. Secunda fuit in vili et irrationabili plebe aula que per na in malum turbatur cum rege malo propter applausum et consensum in malo. Tercia fuit in quibuslibet etiam bonis. quia sciuerunt herodem ita malum quod nisi tristerentur ipse occideret eos ut se cum quocumque modo tristerentur. Unde etiam in morte sua precepit occidi nobiliores: ut ex hoc plangere cogerentur et non gaudere de morte sua. De prima harum dicitur Proverbiorum vice simo nono. Rex qui libenter audit verba mendacii omnes ministros habet impios. Iohannis undecimo

Collegerunt pontifices et pharisei concilium et dicebant quid faciamus? quia hic est. Et sequitur. De forte remanant romani et tollant nostrum locum et gentem. Unde hanc etiam quidam dicunt esse quartam causam turbationis. quia romani principum fuit edictum quod nullus se dominum vel regem faceret nisi per auctoritatem eorum et timebant quod si surgeret inter eos rex quod extirpandus esset locus et gens et ipsi a potestate deponendi. De secunda dicitur. Osee septimo. Appliquerunt quasi clibanum cor suum cum insidiaretur eis rex. Iheremie vi. Prophete prophetaabant mendacium et sacerdotes applaudebant manibus suis et populus meus dilexit mala. De tercia dicitur. Ysa. xxxij. Fraudulenti vasa pessima sunt. ipse enim cogitationes concinabit ad perdendos mites in fumo ne mendacii. Sic ergo omnis iherosolima cum herode turbata est quilibet enim aliquam istarum causarum habuerat turbationis. precipue propter prophetiam balaam Numeri. xxij. ubi dicitur de Jacob. Erit qui dicitur et perdet reliquias civitatis. Et congregans omnes principes sacerdotum. hic ponitur diligens de loco nativitate puterum perquisitio. Et dicuntur duo. primo enim dicit diligenciam herodis in congregandis illis a quibus probabilius inquisitio fieri poterat

Secundo autem dicit diligentiam
inquisitionis In primo horum dic
qualiter congregauit generaliter o
nes in quibus erat aliqua auctori
tas per quorum metum alij quod sci
rēt dicere cogerent Et hoc est quod
dicit. Congregas omnes princi
pes sacerdotum. hoc est pontifices.
Et deinde dicit diligentiam congre
gationis eorum in quibus erat
eminens scientia. hoc est scribas
populi Illi enim qui approbati fu
erunt magistri et finiores eorum scri
bebantur. scribe dicebantur. Ma
th. xlii. Super cathedram moysi
sederunt scribe et pharisaei et sacer
dotes quaecumque dixerint vobis ser
uate et facite. Et ibidem dicit. quod
hij tulerunt clauem scientie. et qui
dem sciscitabat ab eis Vbi crist
us nasceretur. Ecce diligentia in
quisitionis. Ysaie. vii. In te co
silius et dissipabitur Loquimini
verbum et non fiet. Ps. Defecerunt
scrutantes scrutinio. Et forma ver
bi notat frequentiam. quia forma
habet verbi frequentatiui. quia dili
genter et frequenter quaerunt. Io
hannis. vii. Queritis me et non in
uenietis et vbi ego sum vos non
potestis venire. Ac illi dixerunt In
bethleem iude. hic ponitur euidentis
attestatio scripture de nato rege
Et dicuntur duo. Primo enim edo
cti per scripturam veritatem respo
dent. Et secundo scripture testimo
nio responsione probant. Dicunt

ergo in bethleem nasciturum eri
cristum et addunt iude. ad diffi
rentiam cuiusdam bethleem que
fuit in galilea in tribu zabulon.
De iuda enim debuit nasci cristus
Genes. xlii. Iuda te laudabunt
fratres tui manus eius in cervice
bus inimicorum suorum catulus le
onis iuda et inducunt testimoniu
m dicentes. Sic enim scriptum
est per prophetam. Mich. v. Et tu
bethleem terra iuda. et c. Aden
de quod in testimonio isto tria dicitur.
primo enim locus describitur
secundo dignitas eius exprimitur.
et tertio ratio dignitatis ex nati
uitate cristi ibi futura. dicit ergo.
Et tu. quasi dicat. licet alias ciui
tates metropolitanas de potencia
et diuicijs et gloria laudauerint.
tamen et tu bethleem Non illa que
est in galilea in sorte zabulon. sed
terra iuda et potest esse quod de se di
cunt sacerdotes et scribe ad maio
riorem expressionem. Quia propheta
dicit Et tu bethleem effrata. cuius
ratio superius in principio capitu
li dicta est Et addunt dignitatis
eius expressionem dicentes. Nequa
quam minima es in principibus iuda
hoc est in principalibus ciuitatibus
iuda. dicit enim princeps ciuitas
vbi est thronus principis eo quod il
la iure et libertate et privilegijs pri
cipatur alijs Et intelligitur ex his
eminens dignitas. Quia ex quo
nequaquam minima est inter ciuita

tes principes aliarum virtutum
multo magis dignitate excellit
nes alias. h. videtur hoc contrarium
ei quod dicit propheta qui sic dicit.
Et tu bethleem effrata paruula es
in milibus iuda. hoc est paruulus
vicius es in sorte iuda in qua sunt
villarum et vicorum et ciuitatum
milia. ergo secundum prophetam minor
est alijs. Non dico principibus ci-
uitatibus sed etiam vicis. Respon-
deo quod sacerdotes ponunt sensum
prophete. non verba. Intendit pro-
pheta quod licet paruulus vicus sit
propter paucitatem habitatorum.
tamen maximus est privilegij. sic
patet ex sequentibus prophete.
Ysaie sexagesimo. Locum sancti-
tatis mee et locum pedum meo-
rum glorificabo. Et subiungit ra-
tionem. Ex te enim sicut ex loco na-
tuitatis Exiet. De utero virginis
Dux. Deutero. tricessimotercio Do-
minus solus dux eius fuit et non
erat cum eo deus alienus. Exodi.
xv. Dux fuisti in misericordia tua
populo quem redemisti. Qui regat
populum meum israel. Ecce ad-
ducas qui regis. quia ducem regem
vocat sicut et Genes. xlix. Non au-
feretur sceptrum de iuda et dux de
femore eius. Hic arguuntur sa-
cerdotes et scribe de tribus de pro-
dicionem et ignorantiam et de malicia
De prodicione quia secreta dei co-
cilia de liberatione prodiderunt
impijssimo etiam herodi. Contra

id quod obiatur. Thobie decimo
tercio. Sacramentum regis ab-
scondere bonum est. Et Mathei
septimo. Nolite sandum dare ca-
inibus et margaritas nolite proi-
cere ante porcos. De ignorantia
autem. quia nescientes verba pro-
phetarum non adducunt scriptu-
ram sicut iacet. cum tamen nichil
mutandum sit in sacro eloquio.
Job. xix. Verbis meis addere
nichil audebant. sed stillabat su-
per eos eloquium meum. Mala ei
labia sacerdotis custodiunt scien-
tiam et legem requirunt de ore eius
quia angelus domini exercituum
est. de malicia arguuntur. Quia
hoc tamen de propheta inducit quod
potuit prouocare herodem et taceret
hoc quod mitigare poterat fero-
citem eius. Non enim dicunt nisi
id quod loquitur propheta de te-
porali natiuitate de qua turbatus
fuit herodes et de eterna tacent quod
sequitur. Et egressus eius ab ini-
cio a diebus eternitatis quod si
addissent cogitasset herodes. quod
eterna sunt que dicuntur et non
temporalia regna requirit cristus
et mitigatus fuisset et cessasset per-
sequi. Tunc herodes clam vocatis
magis etc. Iste est tercius paragra-
phus in quo continetur dolosa he-
rodis et callida de inquirendo puero
simulatio. Et dicuntur quatuor.
quorum primum est diligens temporis ordo
stelle indagatio clam a iudis facta

Secūdum magorū in bethleem
vbi natu3 esse cognouerat missio
Tercium vt personam pueri dili
genter inuestigarent fraudulēta
inūctō Quartū vt ōmibus hīs
cognitis sibi renunciaret petitio
hęc plana sunt in littera. Circa p
mū istorum tria dicit sc3 q3 clam
vocauit magos semotis sacerdo
tibus a scribis ne ab eis forte de
ferocitate ipsius premuinentur
q3 timebat q3 aliq3 gauderent de
nato rege a illi de dolo eius pmi
nrent eos Et etiā idō q3 quod in
ter pluēs dicitur facilius manife
statur. Volebat autē hęc verbū
herodes esse occultū ne p famam
publicaret a q3 pabilius fier3
q3 ex deuocōne pueru3 inquireret
Ysa. xvi. Im conciliū coge con
cilium pone quasi noctem vmbra
in meridie Ignorabat em̄ id qd
dicitur Sap. pmo. Qui loquit
iniqua non potest latere nec pte
rret illum corrupens iudiciū a
post modicum sermonu3 illi3 au
dicio ad deum veniet ad correpci
onem iniquitatis illius quomiaz
auris zeli audit omnia. Secūdo
tangit diligēciam inquisicōis
tempis. ut cognito iam loco a sa
cerdotib3 a scribis discat temp3
a magis ita q3 nō n̄ restet psona i
terfectio cognita psona a hęc est
q3 diligēter didicit ab eis temp3
stelle que apparuit eis vt ex etate
pueri facilius psona disceretur:

non attēdit hęc quos dicit Sa
pienciē p. Sētite de dño in boni
tate a in simplicitate cordis quei
te illuz qm̄ inuenietur ab hīs q
non temptant illum. apparet autē
eis qui fidem habent in illum. Et
mittēs eos in bethleem Ecce secū
dum. Missio sc3 magorū in bet h
leem quā iam nouerat eē locu3 na
tuitatis. iij. Regū. vi. Nunquid
scitis q3 miserit filius hominē de
huc vt prēdā caput meū. ps.
Viri sanguinū a dolosi non dimi
diabunt dies suos. Ite a interro
gate diligēter de puero. Ecce ter
cium. Inūctio sc3 fraudulenta
de psona pueri indignacōe. Ibe
renie. xiiij. Sagitta vulnerans
lingua eorū dolum est locuta. nec
dicit interrogate quis vel vbi sit
puer. h3 de puero vt ōnes arcum
stādas q3 de puero erāt inuestiga
rent. vt sic ōmibus que de puero
erant cognitis nullo modo latere
vel effugere poss3 Sed prouerbi
orū pmo. Frustra autē iacitur re
the ante oculos pennatorū. psal
mista. Foderunt ante faciem me
am foueam a inderunt in eam.
Et cum inueneritis: renunciate.
Ecce quartum. vt omnibus hīs
cognitis sibi renūcietur. Et dicit
tur tria. Primo enim tāgit q3 cer
tificentur ante renunciacōem auz
dicit. Et cum inueneritis Secun
do petit sibi renunciari certissime
inuentum cum dicit. Renunciate

michi. Tercio ne similitudo depre-
hendatur adiungit deo comis cau-
sam cum dicit. Vt et ego veniens
et. Iste deridetur. Job. xi. For-
tan vestigia dei comprehendes et usque
ad perfectum omnipotentem reperi-
es. Excelsior celo est et quid facies?
profundior inferno et unde cognos-
ces? Longior terra mensura eius et
laciores mari si subuertit omnia vel
in unum coartauerit: quis contra-
dicet ei? Aut quis potest dicere cur
ita facis? Qui cum audissent regem
abierunt. Hec est pars secunda
in qua agitur de pueri inuentione
Et tanguntur quatuor quorum pri-
mum de recessu magorum ab he-
rode. Secundum de iterata stelle
apparitione. Tercium de gaudio
quod habuerunt ex stelle restitu-
tione. Quartum de pueri per stelle
stationem inuentione Et hoc patet
in littera. Circa primum tangun-
tur duo. Auditus videlicet hero-
dis et recessus ab eo. putabant enim
herodem puerum ex deuotione que-
rere. et ideo audierunt cum propo-
nentes omnia renunciare que in-
iunxerat Proverbi. xxvi. Labijs
suis intelligitur inimicus cum in
corde suo tractauerit dolos cum
submiserit vocem ne credideris
ei quoniam septem nequicie sunt in
corde illius. Et ecce stella. Ecce se-
cundum de iterata stelle appari-
tione. Et dicuntur tria. Eiusdem scilicet
que modo apparuit ad eam que

oriens apparuit ydemptitas quia
si alia fuisset confusus esset animus
eorum utrum idem significasset
quod prior significauit et deinde di-
citur stelle precessio in via. et ter-
cio stacio eius supra locum ubi erat
puer. stelle restitutio significabat
hoc quod dicitur. Ysa. lxix. Quia egres-
sus fuerat ut splendor iustus fide-
lis anime et saluator eius velut la-
pas est accensus. precessio signi-
cabat directionem vie fidelium ad
ipsum. Psal. Domine deduc me
in iusticia tua propter inimicos me-
os dirige in conspectu tuo viam
meam. Psal. Domine in lumine
vultus tui ambulabunt Ysa. lx.
Ambulabunt gentes in lumine
tuo et reges in splendoris ortus tui
per stationem supra ubi erat puer si-
gnificabat quietem sanctorum in lu-
mine dei inuento Col. pri. Qui dig-
nas nos fecit in partem sanctorum sor-
tes in lumine. ps. Dominus illumina-
do mea et salus mea que timebo.
Stetit ei supra ubi erat puer Et
hoc iustus fuit ut stella staret ad
solem a quo accepit illuminationem
Videntes autem stellam et. Ecce tantum
gaudium de stelle restitutio Et tan-
git duo scilicet stelle certam discrecionem
et mirabile de hoc exultationem. dicit
ergo Videntes. hoc est optime di-
scernentes Stellam. oportet enim exa-
minare ea que apparent. quia sic dicitur
in epistola iude. quod a sunt si
vera enuncia que ducunt in errorem per

q̄ cōtrā cursū celestem moueri
dicuntur. ij. Cor. xi. Ipse satha
nas trāfigurāt se in angelum lu
cis vt efficacius decipiat. et i Apo
calip. xij. tertia pars stellarū tra
hitur non motu celi s̄ cauda dra
conis. Et ideo p̄. Ioh. iij. dicitur
Nolite om̄i sp̄ui credere. s̄ x̄p̄ate
spiritus vtrum ex deo sint. et hoc
est Videntes at̄ stellā. Sic ergo
certissime discernentes eam Gaudi
fi sunt gaudio magno valde. qm̄
de restitucōe stelle gaudebant. de
directione per antecessiōē gaudi
fi sunt gaudio magno. aut de stadi
one supra vbi puer eāt. q̄z termi
nū signabat lōgi itinēis et fructū
magni laboris. valde autē gaude
bant de inuencōe Ps. Signatū
est sup̄ nos lumen vultus tui do
mine dedisti leticiā in corde meo
Vbi em̄ cū in lumine vultus dei
ambularēt in nomine suo exulta
uerunt tota die Vester. vlt. Lux
et sol ortus est et humiles exaltati
sunt. cum luce enim stelle ortus ē
eis sol iusticie x̄p̄s deus noster.
Et intrantes domū. ecce quartum
de pueri inuencōe et dicit tria quo
ruz p̄mū est q̄ certi de iudicio stel
le domū intrauerunt s̄m q̄ pueri
inuenerūt Terciū ē societas quā
habebat seculū et hec patent in lit
tera Primo ergo domū intrauerūt
Vides autē non fuisse domū. q̄z lu
ce. ij. dicit esse diuersorū qd̄ fuit
tectūz inter duos parietes ad di

uertendum pot̄ q̄ ad habitādū
potest dici q̄ illud diuersorū vo
catur hic domus vel potest dici q̄
p̄mo p̄pter multitudinē p̄fitendū
in ciuitate nō poterat habere
domū. s̄ postea illi recedentibus et
ioseph manēte p̄pter curam puer
perij inuenit domū. sed p̄mū est
magis cōsonum dictis scōrum et
in hoc commendat fides magorum
q̄ nichil exteriorū considerantes
eū quē in diuersorio et in stabulo
inuenerūt regem deum esse cōfessi
sunt. Indicū em̄ stelle plus attē
derunt q̄ omnia quē ad mūdi p
tinent ambicōez. ij. Cor. ix. Pro
pter nos egenus factus est cum eēt
diues vt nos illi inopia diuites
essemus. Inuenerūt puerū Non
diuina s̄ puerilia p̄tendentes vt
scirent vere esse humanatū p̄pter
hominē. In stella quidē ostēdit
se esse deum Et p̄ hanc maiestātē
dei quē intus latebat agnouerūt
sed in se non nisi bonā penitēciā
purā et innocēcie simplicitatem
p̄tendit. Et ideo puerū non etate
tm̄ sed etiā actū dicunt inuenisse
Iste est verus sathoch puer egre
gie indolis. vt dicit p̄. pali. xij. et
Ysa. xlij. s̄m litterā septuaginta
Ecce puer meus electus quē elegi po
fui sup̄ eum spiritū meū. puer ve
ro a puritate vocatur. Cūz maria
matre eius. Nec sit intēcio de io
seph ne aliquid male suspiciōis
ouret vt quidā dicūt. s̄ h̄ frivolu

nichi videtur. qz nichil talium
in malam suspicōem induisset
magos. Vnde ideo nō fit mencio
eius. qz magis oñdebatur diuini-
tas eius. in qua nichil opis ha-
bebat ioseph. Mater autē cū deo
in filio cōmunicauit. et ideo fit mē-
cio ipsius. ammiracōe autē dignū
est q nō viderunt curie regal frē-
quētationem s; pro palacio diuer-
sorium. p throno presepiuz. pro
purpura regali fascias scissas. p
splendore et cultu regio stabulū.
Et tamen h omnia in domo hero-
dis vidētes ab ipso diuerterunt
et nichil horū apud puerū inue-
nientes eū regem mūdi esse cōfē-
si sūt. Et procedētes. Hec est ps
illa in qua dī inuentū fidei sue de-
uotionem exhibebāt. Et dicūtur
duo. Adoracō scz et Oblacō. Ado-
racō in duobus cōsistit. In pstra-
cōe et orōe. pstracōnem notat aīz
dicūt: et pudentes. pstracōe toto
corde scā recognicōez signat q hō
de se nichil est n̄ puluis et cinis.
Resurrectō autēz figt q engitur
ex puluere māi creatoris et plas-
matis vt dic Dām. Exo. iij. Au-
dierūt q visitass; dominus filios
isrl et nō desperit afflictōez eorū
et adorauerūt p m̄ in tiaz. Ps Ado-
raui? in loco vbi steterūt pedes
eius. Et pcedit Audiui? eaz in
effrata iuuenim? eaz in cāpis filie
i cōsenso mūdi hui? Introiui?
in tabernaculū eius. h est i diuer-

soriū et tunc adorauim? ac. Ysa.
xlv. te adorabūt et te deprecabunt.
Adorauerūt eū. ecce orō. Ps. ado-
rate dominū in aula facta ei? Oñ
xliij. s m litterā. lxx. Cum inuenei-
tis adorate eū sup terram. et ap-
tis ac. Tangit oblationez et dic-
tria scz Munerū pparacōem. mūe-
rum oblacōez et munerū specifica-
cōnem. De pparacōe dicit. Aper-
tis thesauris suis. thesaurus dicitur
thea auri et in hoc significat
abundantia. Tob. iij. Si mul-
tum tibi fuit. abundanter tribue
Math. xij. Bonus homo de the-
sauro cordis sui pfert bonū. Ob-
tulerunt ei munera. Genes. xliij.
Deferte viro munera. Ysa. xlix.
Colent eum in hostijs et muneri-
bus. exodi. xxij. Non apparebis
in conspectu meo vacū. Aurūz
thus et mirram. ecce munerū spe-
cificatio Et tradunt cōmuniter scā-
di q specificacō munerum profes-
sio fidei est magorū. Aurum enīz
obtulerūt in signum regalis dig-
nitatis. qz fideles cōgēāt congre-
gare in regnum Thus autem in
pfectionem dicitatis. qz thus deo
incēditur in signū cordis per de-
uotionez ascēdentis in deum et in
signum redolēcie grē bonitatis
dine. Mirrā autē in pfectionē ab-
ōni corrupcōne putredis conser-
uate et cōseruantis mō: tis Dep-
nis duob? .psa. lx. Om̄s de saba
uerūt aūz et th? deferētes et laudē

dominō annūciātes. vnde et terra
p̄fidis vnde isti venerant saba a
quodā flumio saba dicta vocata
est De mirra Cant. v. Man? mee
distillauerūt mirram et digitū mei
pleni mirra p̄batissima. De auro
Aggei. iij. Meū est aurū et meum
est argētum Apo. iij. Suado ti
bi a me emere aurū ignitum pro
batū vt locuples fias. Cant. v.
Caput eius aurū optimū. hec no
ticia regalis et regni xp̄i. De thū
re dicitur in psal. Dirigat oracō
mea sicut incensū in cōspectu tuo
Leuit. ij. Totū thūs ponet super
altare in memoriale suauissimū
dño. De mirra simul et thūre Ca
ticor. iij. Ascendit sicut virgula
fumi ex aromatib? mirre et thūis
et diuersi pulueris pigmentarij.
Cant. iij. Ibo michi ad montes
mirre et ad collem thuris. Huius
gregori in quadā omel. dicit qd
aurū significat regalez dignitatē
thūs autē pontificālē. qd Hebre
or. viij. dicit. Pontifex futurorū
honorū n̄c. Mirra autē odora men
tū virtutum in vita. ps. Mirra et
gutta et casia a vestimētis tuis a
tomib? eburneis. Mirra em̄ que
marcescere non potest signat v̄tu
tes sapiētis que nō marcescunt.
Sap. vi. Custodiō legū cōfū
matio est incorruptiōis Incorru
ptio autē facit esse p̄ximū deo.
Concupiscēcia itaqz sapiēcie cō
ducit ad regnū p̄petuum Et re

spōso I Die incipit parabolizari
excluditur dolus herodis. Et tan
guntur duo. Premunio scz per
oraculū diuinū et obediēcia eorū
Premunio autē oraculi cōtinet
tria. Modū. tempus et oraculum
Modus est qz p̄ modū responsi
onis datum est. non em̄ dubiū
est qn̄ semp̄ adeo corde quererēt
vt viam eorū in pace dirigeret
huius desiderio respondet oraculū
et in deuteronomio domin? deus
noster adest cunctis obseruacōi
bus nostris. Simile est Exo. xii
ij. Vbi non ore sed clamāti moy
si respōdit de? Quid clamas ad
me? ps. In via hac qua gradie
ris firmabo sup te oculos meos
In somnis. qui nō est nisi x̄r̄s
spūs et aīe a sensib? et strepitu ex
teriori ad iteriōrē cordis cōtēpla
cōez h̄c super? dixi? Job. iij. Nūc
enim dormiēs filerē et somno meo
requiescere cum regib? et consuli
bus terre qui edificāt sibi solitu
dines aut cum p̄cipib? qui pos
sident aurū n̄c. ps. In pace in id
ipsum dormiā et requiescam. Ne
redirēt ad herodē Ecce oraculum
ostēdit puer. quod dicit Joban
nis. iij. qd non credebat semetipz
herodi. et non erat opus vt quis
ferret testimoniū de homine Ip̄e
enim nouit quid esset in homine
Job decimoterāio. Ip̄e nouit et
decipientem et eum qui decipitur.
Proverbiorum vndecimo. Iusti

ad simplicis diriget viam eius
et in pietate sua corruet impius.
Iusticiaque rectorum liberabit eos
et in insidijs suis capientur inique
et statim post subditur ibidem.
Iustus de angustia liberatus est
et tradet impius pro eo. Simu-
lator enim ore decipit amicum su-
um. iusti autem liberabuntur sci-
entia. Per aliam viam reuerfi sunt
et. Ecce obediencia. Et dicuntur
duo. Cautela videlicet et salus re-
deundum. Cautela quia non per
herodem sed per aliam viam.
Prouerbiorum decimo quarto.
Est via que videtur homini recta
et nouissima eius que ducunt ad
interitum. Et attenditur horum
magorum fides et humilitas Tur-
pe enim est honestis viris beni-
gne receptis sine resalutatione qua-
si fugitulos recedere. et hanc tur-
pitudinem elegerunt in se potius
quem puerum proderent herodi
Sapientie decimo quarto. Fugi-

tuum perpetue providencie pla-
cierunt. Vnde et laban in simili
facto arguit iacob. Genes triagesi-
moprimo. Cur clam me fugere
voluisti et non es passus ut prose-
querer te cum gaudio. Reuerfi sunt
in regionem suam. Ecce quod salui
reuerfi sunt ad propria. Genes vi-
cesimo octauo. Ero custos tuus
quocumque perrexeris et reducam te
in terram hanc. Tobie quinto.
Bene ambuletis et sic dominus
in itinere vestro et angelus eius o-
mnitetur vobiscum Psalmista do-
minus custodiat introitum et exi-
tum tuum ex hoc nunc et usque in
seculum. Quod nos dignentur
sancti tres reges ad viam verita-
tis reducere per dominum nostrum
qui est benedictus in secula Amen.

Euangelium venerabilis do-
mini Alberti magni super fe-
sto epiphanie domini explicat
feliciter.

Permo beatissimi augustini
de epiphania domini incipit mi-
tum notabilis:

Intelligere possum? fratres carissi-
mi quāta? grāciā xpo domino de-
beam? qui votis votis accumulat-
gaudia gaudijs implicat. Ecce ei
adhuc exultamus christum domi-
nū natum. eādem iā eum letamur
p salute humani generis bap-
tiz. Nec dum ortus eius est ex-
pleta festiuitas. et iam baptisma-
tis eius est celebranda solēmitas.
Vix natus est hominib? eādem re-
nascitur sacramtis. hodie em licz
post multa annorum curricula cōseci-
tus est in iordāe. Ita ergo dispo-
suit domin? ut votis vota subiun-
geret. hoc est ut vno eodēq? tem-
pore et ederetur p virginē et p mi-
steriū gigneret. essq? cōtinuata
festiuitas carnis natiuitas atq?
baptismatis. ut quēadmodum
eius tunc miramur incorrupta ma-
tre p genitum. Ita ut nunc susci-
piam? illum pura vnda submer-
sum et gloriemur in vtroq? facto
qz filium genuit mater et casta ē.
et qz xpm vnda lauit et sancta ē.
Nam sicut post ptum glorifica-
ta est marie castificatio. Ita post
baptismū aque est purificacō cō-
probata. Nunquid pene maiori
munē q? maia vnda ditata ē. Illa
em sibi tm meruit castitate? ista
nobis cōtulit sanctificacōem. illa

meruit ne peccar? ista ut peccata
purgar? illa ppria delicta a se re-
pudiat. ista in se p dei grāciā alie-
na condonat. Illi collata est virgi-
nitas. isti donata fecunditas. illa
vnu pcreauit et pura est. ista ge-
nerat plures et virgo est. illa pre-
ter xpm nescit aliū filium. ista v-
go cum xpo mater est populorū.
Natalis ergo hodie alter est quo-
dammodo saluatoris. nam hīs dez
eum signis. hīs dem miracul? cō-
noscm? gemitū. sed nunc maiori
misterio baptismate natū dem q?
spūscūs qui tunc illi in vtero af-
fuit modo eum in gurgite circum-
fulsit qui tūc mariaz castificauit
nunc fluentia sanctificat. pater q?
tunc obumbravit in virtute. nūc
clamat in voce. Et quasi maturi-
ori concilio. Qui tunc vmbraz p-
stuit natiuitati. modo testimoniu
phibet veritati. Ait em de? Hic
est filius me? dilectus in quo mi-
hi cōplacui ipsū audite. p claior
dñi tamē est secunda q? pma na-
tiuitas. Illa em sine teste silencio
xpm genuit. ista cū diuinitatis p-
fessione dñm baptisauit. Ab illa
se ioseph qui putabat pat ex-
sat. in hac sedens pr qui non cre-
debat insinuat. Ibi laborat suspi-
cōib? nūc qz p fessione deorat pr.
h genetriz honorat. qz diuinitas
filiū ptestat. honoāciōr est in q?
dñi secūda q? pma natiuitas. Si-
quide? pater hic de? maiestatis

inscribitur. Illic ioseph artifex
estimatur Et licet in vtraque domi-
nus per spiritum sanctum et natus sit et
baptizatus. tamen honoratior est
qui clamat de celo quam qui in terris
laborat. Ioseph ergo faber in ter-
ris pater putabatur esse domini
saluatoris. nec ab hoc opere deus
qui vere est pater domini nostri ihesu
christi excluditur. Quia est et ipse fa-
ber. ipse enim est artifex qui huius
mundi machinam non solum mi-
rabili. sed etiam ineffabili potentia
fabricatus est tamquam sapiens archi-
tectus celum sublimitate suspen-
dit. terram mole fundavit. maria
calculis alligavit. Ipse est arti-
fex qui ad mensuram quandam su-
perbie deponit fastigia humilita-
tis extrema sublimat. Ipse est ar-
tifex qui in nostris moribus rescin-
dit superflua opera utilia queque
conseruat. Ipse est artifex cuius
secundum ad radicem nostram posi-
ta Johanes baptista comminatur
ut omnis arbor que non fructum
iste discretionis excesserit. ipsa ex
cisa radicibus tradatur incendio.
Queque autem arbor mensuratur ve-
nitatis habuerit. celesti fabrice de-
putetur. Hodie ergo baptizatur
dominus in iordane. Quale est
ergo hoc baptismum. Vbi est puri-
or fonte ille qui mergitur. vbi do-
minum susceptum aqua diluit.
Non sordibus inficitur. sed be-
nedictionibus honoratur. Quale

in quo saluatoris nostri est bap-
tismus in quo quidem purgantur
potius fluentia quam purgant. Nouo
enim sanctificationis genere cristum
non tam lauit unda quam lota est. nam
ex quo saluator in aqua se merfit
ex eo omni gurgitum tradus cuncto-
rum fontium venas misterio bap-
tizatus consecrauit ut et quisque ubi
cumque in nomine christi baptizari vo-
luent. non tam illum mundi aqua
diluit quam christi unda purificet. Sal-
uator autem ideo baptizari voluit
non ut sibi mundiciam acquireret.
sed ut nobis fluentia mundaret.
Interea magorum beata legatio
producta ad sacra cunabula radio
stelle desuper currente miratur. Ju-
deam precessit ethiopia peccati exi-
enda ingredi et fidei induenda
cantore. quam stupenda dignatio inter
amplexus genitricis includitur qui
celum etiamque compleditur. in sinu
matris latet qui regnum celorum
cum deo patre in unitate et triu-
tate excedit per simplex officium spi-
rituale reuelatur archanum huma-
nitas cernitur et diuinitas adoratur.
Exhibent aurum thibis et mirra pluri-
mum in misterijs quam in sacrificijs offeren-
tes. In aurum mittere regia dignitas.
In thibis vapore divina maiestas.
In mirre specie sepelienda demon-
stratur humanitas. ac si trinitatis ob-
secro nuerus loquitur unitatem deo-
rum vna testatur. pro hoc ergo purgi-
li intentione cordis spiritus studemus

celum aspiciere si ad xpm cupim?
puerire. Dirigat ergo nob' semi-
tas vite p'fctē stella iusticie q' dixit
Nō apparebis in asp' cū meo va-
cuius Offera? ei aux' fidei pietatis
arōata castitatis holocausta Spi-
ritualē quoq; mirrā habeam? in
nobis q' ita aīas nrās odiat vtil-
lesas a p'cti corrupciōe custodiat
qđ ipse prestaē dignet q' viuāt
regnat in seclā seculor'. Amen.

**Sermo bti augustini de quo
supra.**

Proxie frēs carissimi ei?
modi redempciōis nrē ce-
lebrauim? sacramētum
quo deus hōiez cū infirmitatib? i-
dunt. Hodie vero illud excolim?
quo se in hōine deus virtutib? de-
clarauit p' eo q' in hac die siue d'
celo stellam ortus sui nunciā pre-
buit. siue q' in chana galilee in o-
mīuo nupciali aquam in vinū
uertit. siue q' in iordamis vndis
aquas ad repaciōem humani ge-
neris suo baptismo cōsecrauit. si-
ue q' de qñq; pamb? qñq; milia
hominū sacrauit. In quolibz hōz
salutis nostre misteria cōtinētur
gaudia. nobis em̄ ex virgīne na-
tum est qđ stella mōstrauit nob'
ex baptismo cōcessus est qđ in ior-
damis alueo cōsecrauit. nos qz in
melius cōmutādos opis miracu-
lo p'monstrauit. qñ aq's in vīna
mutauit. Et ideo frēs carissimi in
omī actu nrō stellam fidei ppare?

in custodia puritatis xpi baptis-
mū celebrem? qz hec xpi genera-
ciō nrē fidei cōfirmaciō ē. Insinu-
at em̄ nobis muneris bñficiū per
secūde natiuitatis exēplum. et qđ
facere voluit p'or ipse fecit. Legi?
iudeos diuersa sub lege habuisse
baptismata. h' nullū ex hīs cōtra
preuaticaciōis malum potuit con-
ferre medicinā. et ideo p' abluciōe
toti? mundi indigebāt regenerari
atq; celitus sanctificari. Et qz p'
vniuersū mundū sacramētū ba-
ptismi hūano generi op? erat. o-
mibus aquis bñdictiōez dedit qñ
in iordamis alueū vnica ac singu-
lari pietate descendit. Tūc em̄ cū
stūm dñm nō tam lauit vnda q'
lota est. Tibi em̄ nascēdo xps ad-
uenit. tibi viuēdo militauit. tibi
moriendo afflixit. Quē videns p'
te mortuū p' te intellige baptis-
mū. h' hīc qz intelligam? q' grā-
des apud se estimet de? nr' hūa-
nōz criminū causas ppter quas
nō angelū nō archāgelū. h' deum
misit ad terras. qz grauis sit p'cti
et qz dura cōdicio p'dit rēmediū mā-
gnitudo. Quāta malor' discessio-
erit cū damnabūtur. sollicitudo i-
dicat q' redimūtur. Omī ergo di-
ligēcia atq; vigilācia caueamus
ne vulnerz dyabol? qđ sanauit de-
us ne p' cōsensū cordis p' flagitiū
corpis seruitutē quā debem? dño
magis exhibere phibemur inimi-
co. Et quidē si quis violentus ac

ipotes aliqd de facultate m̃a ac
appetate rapuisset nōne dignū fū
mo odio ducerem? nōne merito
tanq̃ hostē detestarem? q̃ t̃āz
aio detestarem? Cur p̃ p̃m dya
bolo cōsencimus. qui nob̃ nō s̃b̃
stantiam vult auferre. s̃ vitā. nō
terrā fraudare. s̃ celum. nō fines
āguste possessiōis. s̃ infinita sp̃a
cia etermitatis. Inter hec o homo
si dignitatē facture tue si pietatē
dī te domini tui volueris estimāe
de precō poteis nō dubitare de r̃g
no. Ipsi autem magi q̃ ad illa ce
lestis pueri veneranda cunabula
stelle puenerunt indicō. quid ali
ud exp̃sserunt in illis m̃ueibus n̄
fidem nostrā. In eo em̃ q̃ tria of
ferūtur trinitas intelligitur. In
eo vero q̃ tres sūt et singuli offe
rūt in trinitate vnitās declaraf.
Per aurum rex on̄ditur. De t̃bu
redimoscitur. Per mirraz que cō
diendis est aperta corporibus se
pultura crucifigēdi hominis predi
catur. Scdm̃ hec nos quoq̃ cal
simi p̃sonam magorū sp̃ualib̃
imitem̃ obsequijs In primis t̃ā
diu queram̃ x̃pm̃ donec illum in
uenire meream̃. ducatūq̃ nobis
prebeat velut stella celi lux fidei.
hec nob̃ illum on̄dit nō iam in p̃
sep̃io vagietē. s̃ in fūma celi ar
ce domini antē. nec m̃ris gremio s̃
in solio p̃ris adorādum. nec vltē
r̃us in hūilitate iudicāduz. s̃ ad
iudiciū cū maiestate r̃etuz. Sic

quasi trū m̃uerum trinitatis per
fecta p̃fessio nob̃ vna sine p̃fessi
one cōiuncta trinitas sine sepac
one disticta p̃r et fili? et sp̃s s̃an
ctus vn? d̃us credāt tres p̃sone
s̃ nō tres s̃be. Quātū aut̃ ad cele
stis nature ordiez ptinet in p̃rā
filio et sp̃s s̃cō. ita cōfiteda ē vna
te d̃initas vt nec singulais putet̃
i t̃mitate p̃sōa. nec triplex i ṽmita
te s̃ba. s̃z ita assignetur pluālitās
ṽmitati ne trinitati subtr̃hať eq
litas. Et licz itermittat i vna de
tate n̄uofitas. nō sit t̃n recipienda
diuersitas. Ita ergo fidelū cordi
bo disponēd? ē dei cult? vt nō ad
mittat̃ l̃m̃ ṽmitate sepacō l̃m̃ trī
nitate p̃mixtio. Proximā em̃ ab
hac die fr̃es carissimī sacri natal
diē celebrāim? tūc natus ē d̃ns
n̄c baptisatus ē: Tūc nos genuit
ad vitā n̄c geneāuit ad salutē. t̃c
adaz suscepit p̃ditū. nūc abluit
p̃ctōrē Vem̃t ergo ad baptis m̃ū
sic scriptū ē. s̃ qd̃ ablueret q̃ erat
mūd? vtiq̃ vt mūd? abluet in
mūdūz Illū ergo curētes aq̃ tūc
infidebāt s̃ p̃ctā n̄rā secum porta
bāt de illo gutte baptis m̃atis flu
ebāt s̃ n̄rā in guttis cr̃ima deflue
bāt. O m̃ia fil et potēcia dei nec
būeram? i mūdō q̃ iā abluēbam̃
i baptis m̃o. mūdāt i illo sum? ā
te q̃ nati. nā ip̃a fuit baptis m̃atis
r̃acō vt aq̃ q̃ purgature nos erāt
ab illo antea purgarētur. et cū
ascēdisz inquit scriptūā de aqua

Vidit celos aptos. numquid tunc
ei celum aptum fuerat: cuius oculi
celorum interiora cernebant. Sed ideo
celum apertum ut misterium in hoc ba-
ptismo declararetur. quia quando homo
de baptismo egreditur tunc ei ianua
regni celestis aperitur. Illud vero quod
le est quod magi veniunt ad dominum na-
tum primo ducuntur. positi in prese-
pio vident. nec apud sensus eorum
humilitas natiuitatis reuerentiam di-
uinitatis minuit. Adorant corpore
honorant muneribus. venerantur of-
ficiis. oculis hominem vident et de-
um obsequiis confitentur. Vide-
bant enim in eo quod natus fuerat per
eum quod animi hominum quod oculi per-
viderint. deus quod tunc corporaliter na-
tus fuerat per ipsum omnia nata erant
videbat siquidem in presepio. sed divina
batur in celo. intra corpusculum
erat. sed intra se omnia continebat. na-
tus quidem matre fuerat. sed matrem
suam ipse prius creauerat. Et ideo
magi se humiliabant. quia famulari
astra cernebant. deum eum esse cogno-
uerant cui celestia seruebant. Et ideo
circo etiam ipsa eorum munera diuino
misterio plena erant. Aux namque

et audistis et tunc et miras obtu-
lerunt. Triplicium ergo munus tri-
plex significatio continetur. In thure
obtulerunt deo honorem. In auro re-
giam dignitatem. In mirra corporis
sepulturam. Offeram? ergo et nos
dilectissimi fratres sancta munera deo
nostro castitatem. fidem. patientiam
caritatem. mentes humiles. probos
mores. animas deo cohabitare et
dignas. hec sunt enim placita deo
bona. hec grata munera que illi qui
deum offeruntur. sed offerentibus pro-
sunt. nulla enim re. nullo munere ille
eget. sed hoc illi munus optimum
nunc est ut causas habeat remun-
nerandi. nichil a nobis amplius exi-
git. nichil amplius petit nisi salu-
tem nostram. Omnia enim sibi a nobis
prestari putat si ita nos erimus ut
nobis ab illo cuncta prestetur.
Auxiliante ipso domino nostro
iesu christo cui est honor et gloria cum
patre et spiritu sancto in secula seculorum.
AME.

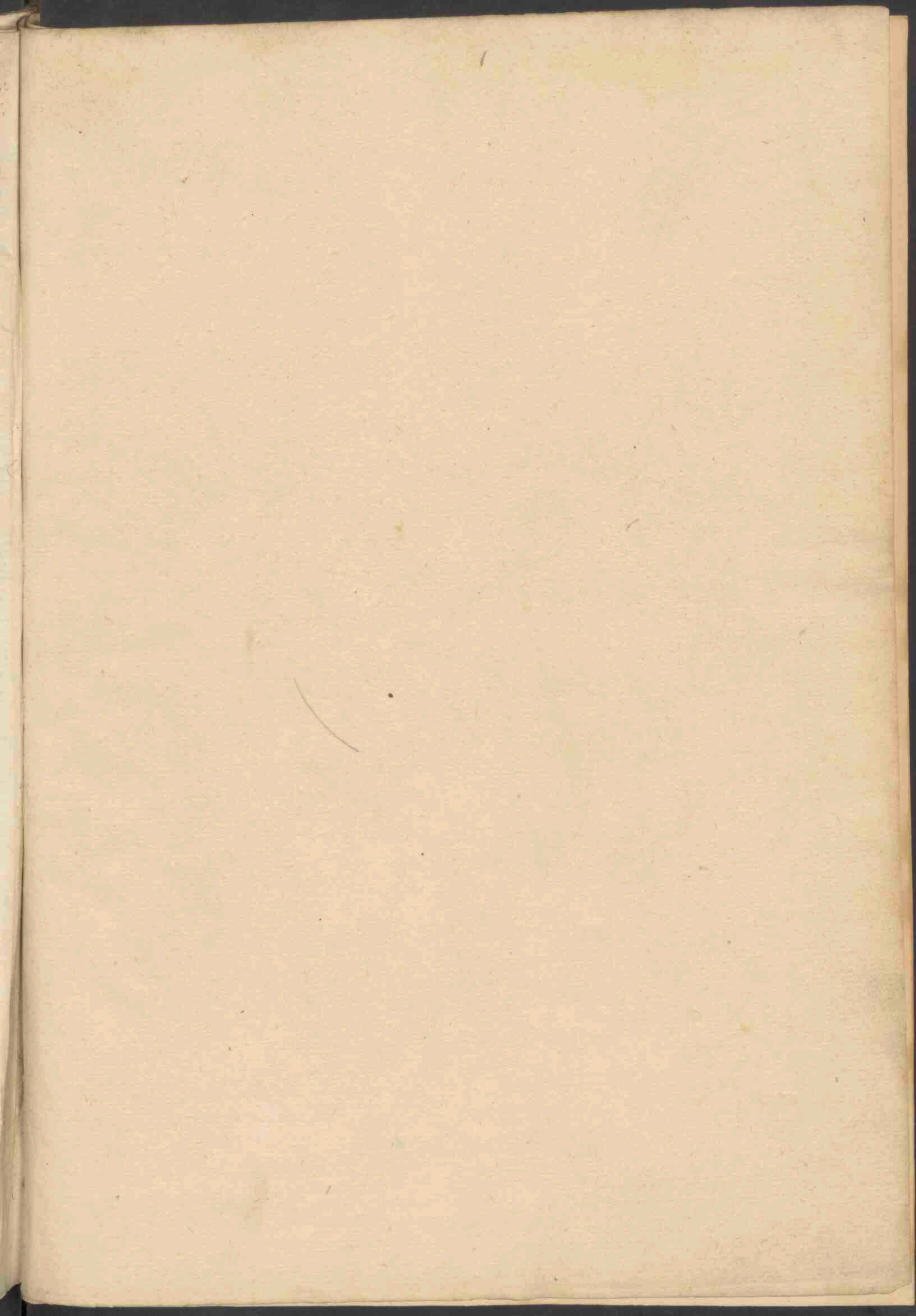
Permo beatisissimi augustini
de epiphania domini explicat mi-
rum notabilis:

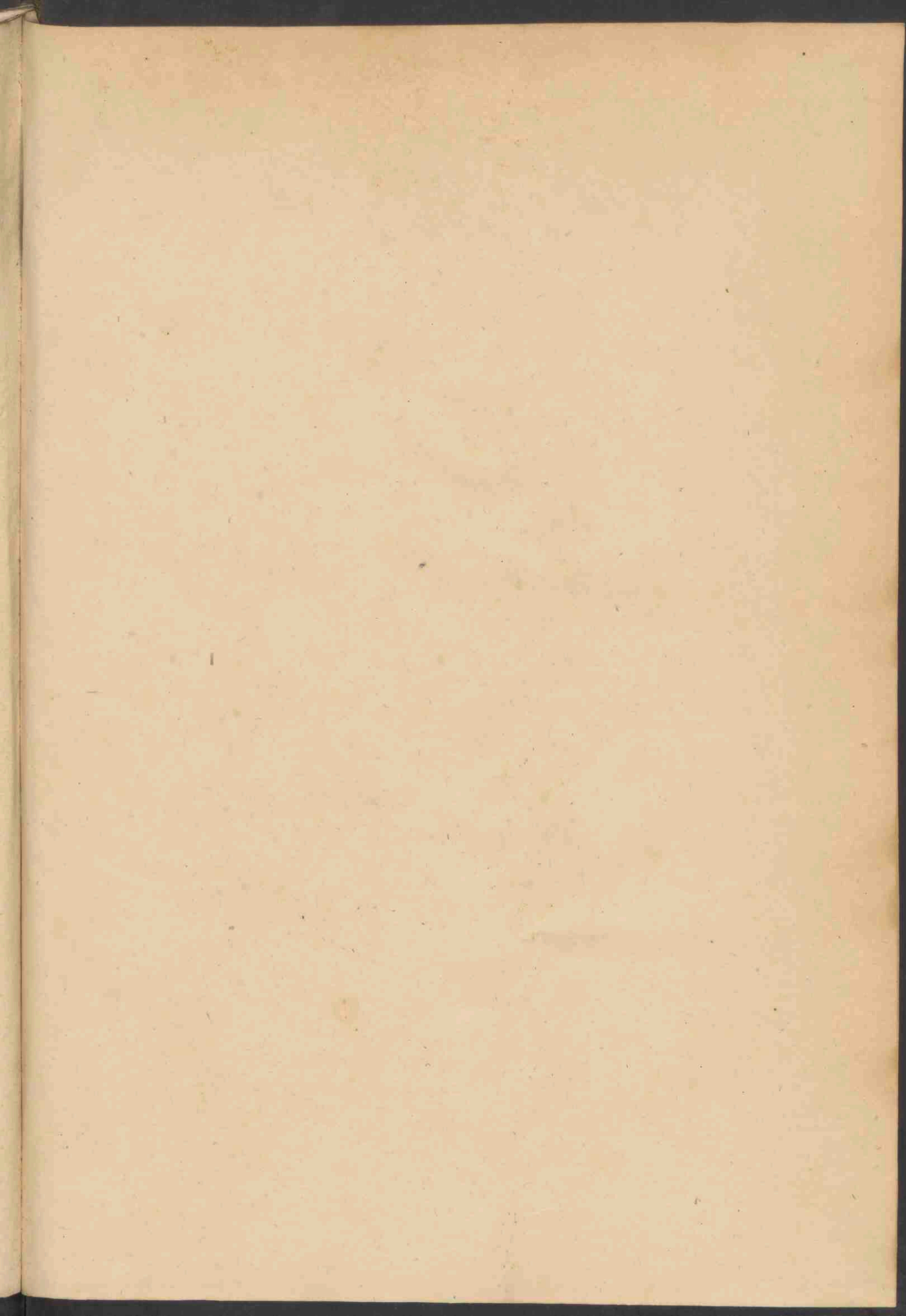
Liber monasterii sancti pauli. in tractatu inferiorum

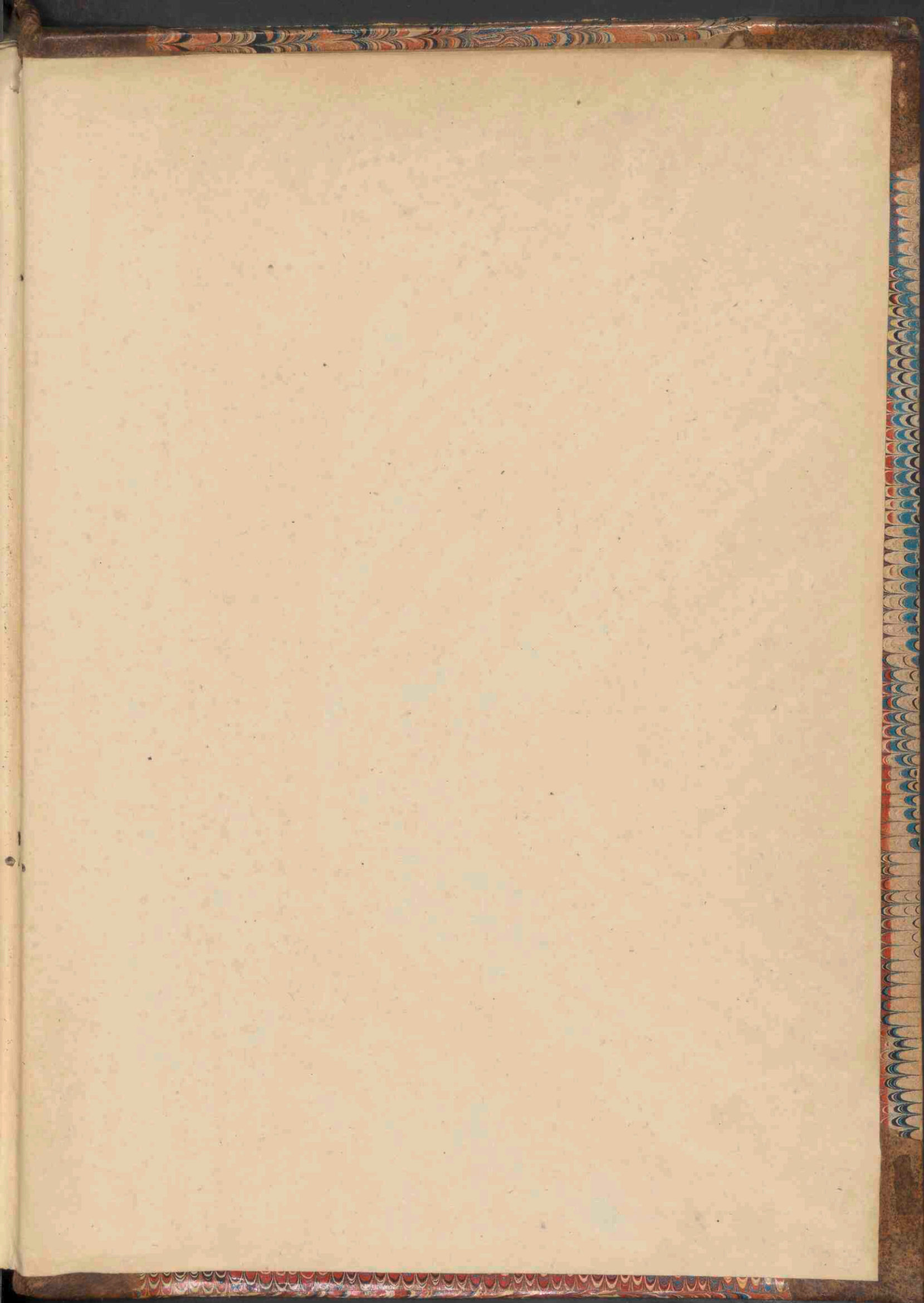
sit nobis pmiū effugisse supplicia
 ū p vniū genitū coeternūqz dī filiū
 pziē regnātē cū eo. scōqz flammie
 vltatūtorū volumina seculorū

Amari.

Expliat legēda scti siluestri ppe

colorchecker DIGITAL SG

DCSG - UBU # MX - 7181

